

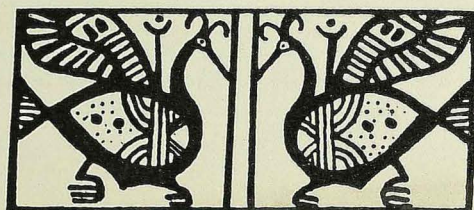

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

Σ. ΠΑΥΛΕΑΣ, Γ. ΚΟΥΤΣΟΧΕΡΑΣ, Π. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥΝΗΣ, Γ. ΧΡΙ-
ΣΤΟΓΙΑΝΝΗΣ, ΜΥΡΙΑΝΘΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ, ΣΠ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ,
G. DUHAMEL, ΜΙΜΗΣ ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ, ΜΑΙΡΗ ΣΤΑΥΡΟΥ, ΟΛΓΑ ΒΟ-
ΤΣΗ, Β. ΜΠΑΓΛΑΝΗΣ, Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ, Χ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ, R.
GRAVES, ΦΟΙΒΟΣ ΔΕΛΦΗΣ, ΣΤ. ΓΚΕΤΣΙΕΦ, Γ. ΤΟΥΦΕΞΗΣ, ΝΑΓΙΑ
ΑΝΤΩΝΙΟΥ, ΜΑΡΙΑ ΠΑΤΤΙΧΗ, Ν. ΣΠΑΝΟΣ, Π. Α. ΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ,

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ «Ο ΚΑΒΑΦΗΣ ΚΑΙ Η ΚΥΠΡΟΣ»

72

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Υπεύθυνος εκδότης : ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ
Ἄνδροκλέους 2, Λευκωσία.

Ἐτησία συνδρομή Ε 1,250 μίλς
Ἐτησία συνδρομή ἑξωτερικοῦ Ε 1,500 μίλς
Τιμὴ τεύχους Ε 0,125 μίλς

Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται. Κλισὲ καὶ φωτογραφίες ἐπιστρέφονται.

Τὰ ἀνάτυπα πληρώνονται ἀπὸ τὸν συγγραφέα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σ. ΠΑΤΛΕΑΣ : Πέντε ποιήματα	σ. 309
Γ. ΚΟΥΤΣΟΧΕΡΑΣ : Ἄποχωρισμός	310
Π. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΤΝΗΣ : Δυὸ ποιήματα	310
Γ. ΧΡΙΣΤΟΓΙΑΝΝΗΣ : Γιάννινα—Πάργα (ταξιδιωτικὸ)	311
Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΣ : Τοῦ νεκροῦ παλληκαριστοῦ (ποίημα)	316
ΣΠ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ : Ὁ Καβάφης καὶ ἡ Κύπρος (μελέτημα)	317
Γ. DUHAMEL (μετ. Μίμης Ἰακωβίδης) : Δυὸ ποιήματα	321
ΜΑΙΡΗ ΣΤΑΥΡΟΥ : Ὁ Παναγνυρικός (διήγημα)	323
ΟΛΓΑ ΒΟΥΣΗ : Στοχασμοὶ	327
Β. ΜΠΑΓΛΑΝΗΣ : Τίποτε ἄλλο (ποίημα)	328
Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗ : Ἡ μάση νοσοκόμα (διήγημα)	329
Χ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ : Δυὸ ποιήματα	331
Ρ. GRAVES (μετ. Φοῖβος Δέλφης) : Τρία ποιήματα	332
ΣΤ. ΓΚΕΤΣΙΕΦ (μετ. Γ. Τουφεξής) : Ποίηση τῆς λευτεριάς (προλογικὸ σημεῖωμα) ..	333

ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ — Κ. Χρυσάνθη : Δελτίον Ἐπιστημονικοῦ καὶ Φιλολογικοῦ Ὁμίλου Ἀμοχώστου 1965, Τὰ «Σερραϊκὰ Γράμματα» καὶ ἡ Κύπρος», Ἡ κυπριακὴ ἐπιστήμη — Νάγιας Ἀντωνίου : Ἡ γυναίκα — ΔΕΙΠΝΟΣΟΦΙΣΤΙΚΑ (Μαρία Πατίχη, Κ. Χρυσάνθη, Ν. Σπανός) — ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ — Κ. Χρυσάνθη : Γ. Χατζίνη «Ἡ παλιόροια» — Π. Α. Σινόπουλου : Σπ. Κοκκίνη «Ποιήματα, Π. Παναγιωτοῦνη «Ἐλληνικὸς Λόγος» — Διαγωνισμοὶ — ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΕΚΤΟΥ ΤΟΜΟΥ — ΓΕΝΙΚΑ — ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ — ΠΡΟΣΑΡΤΗΜΑ (Κ. Χρυσάνθη : Θεοτόκε ἡ ἐλπίς...).

Υπεύθυνος κατὰ τὸν νόμον : δρ Κ. Χρυσάνθης.
Τυπώθηκε στὰ Τυπογραφεῖα ΖΑΒΑΛΛΗ, Λευκωσία-Κύπρος.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

Πνευματική Όμάδα : ΦΡ. ΒΡΑΧΑΣ, Κ. ΜΟΝΤΗΣ, Τ. ΦΥΛΑΚΤΟΥ,
Α. ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ, Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ
Γραμματέας : ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΣΤ'

ΣΕΠΤΕΜΒΗΣ 1966

ΑΡ. 72

ΠΕΝΤΕ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΑΙΘΟΥΣΑ ΤΩΝ ΠΙΣΤΩΝ

Στὸν οὐρανὸ ὅπου ἀναπαύονται τὰ σκυλιά, τώρα ἀναπαύεται καὶ τὸ δικό μου.
Θεέ μου, θὰ τὸ γνωρίσεις ἀπὸ τὴν πίστη του. Δὲν ἔχει ἀξία ἂν τὸ χροῶμα του ἦταν
τῆς νύχτας ἢ τῆς ἡμέρας. Ἦταν πολὺ πιστό. Φύλαγε τὸ σπῆτι τοῦ Κυρίου του.
Τιμοῦσε τὴν αἰῶνα ἀποθήκη τῆς πίστεως συντηρημένη ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν προγόνων του.
Καθόταν στὴ θύρα καὶ ἀγρυπνοῦσε τὴ νύχτα ὀλόκληρη. Κοιμόταν τὴν ἡμέρα
τόσο ὅσο νὰ διατηρεῖ τὴν ἀγρύπνια του.
Τὸ ὑποδέχεσαι στὸν Παράδεισό σου, στὴν ἀπόλυτη Αἴθουσα τῶν ἀληθινῶν
Πιστῶν Σου.

ΕΥΧΗ

Νά 'σουν, ἀγαπημένη, στὸ σπῆτι μας
νὰ λάμπει ἢ κάθε γωνιά του, νὰ βουτζουν στὸν κῆπο μας οἱ μέλισσες,
νὰ γράφουν στὰ γέλια τῶν κεραμιδιῶν τὰ φωτεινὰ φύλλα τῆς σκιῆς τους,
τὴν ἡμέρα στ' ἀμπέλια νὰ μεθάει ἀπὸ τραγούδιμα ὁ κορυδαλλός,
τὴ νύχτα νὰ 'ρχεται στὴ θύρα μας τὸ τριζόνι, νὰ γίνεται τῆς νύχτας
ὁ ἀσύγχριτος τενόρος
καὶ τὸ φεγγάρι νὰ γέρονι στὴ μακρινὴ τὴ θάλασσα
σὰν ἓνα πυροφάνι.

ΧΙΛΙΑ ΜΕΤΡΑ...

Χίλια μέτρα πάνω ἀπὸ τὴ θάλασσα τώρα οἱ καστανιὲς φουντώνουν,
παίζει ὁ σκίουρος ἀπὸ κλαδί σὲ κλαδί πηδώντας
καὶ ἡ ἐρημιὰ ἔχει τὴ σκιά ἀπὸ τὴν οὐρά του.
Χίλια μέτρα πάνω ἀπὸ τὴ θάλασσα καὶ νὰ μὴν μπορῶ πιά
ν' ἀνεβῶ ν' ἀκούσω τὴ φωνὴ τους νὰ μοῦ νεύουν μυστικά
καὶ νὰ μὲ καλωσορίζουν.

ΠΩΣ ;

Πῶς νὰ πεθάνουμε λοιπὸν σὲ τόσο καθαρά καὶ καινούρια σπῆτια;
Θὰ τὰ μολύνουμε μὲ τὴν παλαιότητά μας.
Θὰ τ' ἀσχημάσουμε. Δὲν ἀνήκουμε πιά ἐδῶ.
Θὰ προσαρμωστοῦμε σ' ἄλλη λάμψη.
Παραχωροῦμε τὴ θέση μας, γιατί μιὰ νέα κάπου μᾶς ἀναμένει.

ΕΡΩΤΗΣΗ

Νομίζουμε ὅτι θὰ χάσουμε τὴν ἡμέρα, ὅπως ἄστρα πὸν
φαινομενικά σβήνονται σιγά-σιγά στὴν ἐμφάνιση τοῦ ὄρθρου,
πὸν ροδοσκεπάζει τῆς ὀροσειρῆς;
"Οχι. Ἔτσι θὰ μᾶς ξυπνήσει ἓνα πῶ δυνατὸ φῶς. Τὸ ἐπίγειο θὰ τὸ
σβήσει. Θὰ ὑπάρχει καὶ αὐτό, μὰ στὸ φῶς τὸ ἄλλο δὲν ἀντέχει.
Γι' αὐτὸ γιὰ πάντα θὰ τὸ ξεχάσουμε καὶ θὰ μᾶς ξεχάσει.

ΣΑΡΑΝΤΟΣ ΠΑΥΛΕΑΣ

ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ

Της Λένας μου

Εδουκίνητη,
μελιχρή,
ἐφηβόκορμη,
πάντα ώραία.

Χείλη σιωπηλά,
πού ἀναδεύουν εὐπροσήγορα
τὸ θεραπευτικὸ τους λόγο.

Μάτια πού ἀποθέτουνε
τὴν ψυχὴ της στὴν ψυχὴ μου ἀντίδωρο,
καὶ προσμένουν τὴν ἐπιστροφή.

Ὡρα τοῦ ἀποχωρισμοῦ.

Κι' ὅπως φεύγω, εἶμαι ἐσύ,
κι' ἐσύ ἐγώ κι' ὅλη σου ἐγώ.

Ἄ! καλή μου,
γιατὶ νὰ εἰπωθεῖ ἓνας στίχος,
ἓνας στίχος γαλλικὸς πού δὲ λέγεται...

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΧΕΡΑΣ

Πρὸς τὴν Κύπρο 5.7.66

ΕΠΕΙΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΒΡΟΧΗ

Ἐπειτα ἀπὸ τὴ βροχὴ
ἤρθες ἐσύ,
μ' ἓνα ἀστέρι στὸ μέτωπο
μὲ μιὰ πληγὴ στὴ καρδιά.

Στὴ λευκὴ πολιτεία νοσταλγοῦσες
τὰγόρια, ἀγαποῦσες τὰ ψάθινα καπέλλα,
εἶχες στὶς μικρὲς φλέβες σου τὸν ἔρωτα
στὰ χέρια σου ταξίδευες τὰ ὄνειρα,
στὴ γαλανὴ ποδιά σου τοὺς γλάρους.

Ἐπειτα ἀπὸ τὴ βροχὴ
ἤρθες
καὶ οἱ καμπάνες γύμνωσαν τὰ βουνὰ
ἀπὸ τὰ χιόνια,
ἤρθες καὶ γυμνώθηκες
σάν τὸ καλοκαίρι,
στὴ βρῦση τοῦ κορμιοῦ σου
διηθῶ, πολὺ λιηθῶ.

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ, ΟΔΟΣ ΚΥΚΛΑΜΙΝΩΝ

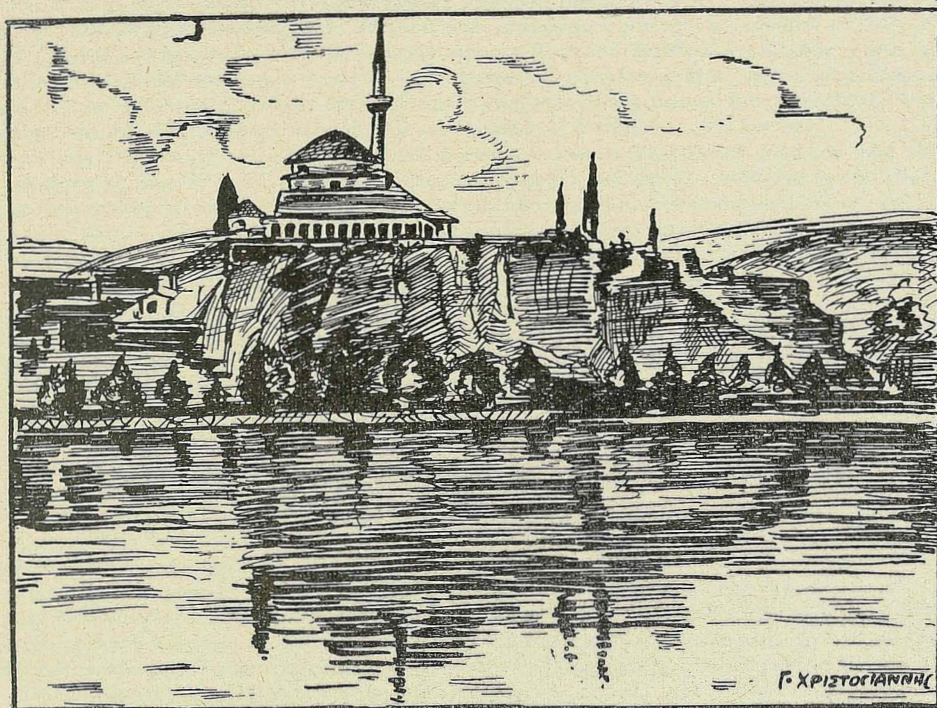
Ἐνα περιστέρι κι' ἓνα ἄλογο
στὸν ἴδιο δρόμο, στὸ ἴδιο καλοκαίρι,
πολὺ φῶς ὅταν ξαναγυρίζεις στὴν
ἄμμο, ἐσύ ἓνα ἄγαλμα καὶ μιὰ σκιά.

Οἱ μέρες περνοῦν καὶ γλύφουν τὰ βότσαλα
οἱ νύχτες διαβαίνουν μέσα ἀπὸ τὰ κόκκαλα
τῶν νεκρῶν, τὸ ποτάμι ταξιδεύει
πάνω στὴν εὐαισθησία τῆς γῆς.

Ὅταν μὲ ὄνειρευτεῖς ντύσου κι' ἔβγα
στὸ φεγγάρι, τὴ νύχτα θ' ἀφουγκραστεῖς
τὸ θεό, τ' ἄστρα δυναστεύουν τὰ
μάτια μου, ὅπως ὁ ἔρωτας τὸ δέρμα.

Στὸ μπαλκόνι ἄπλωσε τὰ χέρια σου
θαρθῶ σάν ἄνεμος. Τὰ δάχτυλά σου
θὰ ματώσουν στὴν ἀφή μου, τὸ φιλι
θὰ σοῦ λέει αὔριο, αὔριο, ἐνῶ στὸ δρόμο
τῶν κυκλάμινων θὰ πετοῦν ἓνα περιστέρι κι'
ἓνα ἄλογο.

ΠΑΝΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥΝΗΣ

Γιάννινα. Τζαμί του 'Ασλάν Πασά.

ΓΙΑΝΝΙΝΑ - ΠΑΡΓΑ

(Έντυπώσεις)

Α'

Ὁ πλατὺς καινούργιος δρόμος φέρνει τὸν σημερινὸ ταξιδιώτη στὰ Γιάννινα ἀνάμεσα ἀπὸ νεόχτιστα σπίτια καὶ λουλουδιασμένες πλατείες. Ὁ παλιὸς δρόμος, λείψανο τῆς ἀπολυταρχίας τῶν τετραπόδων, σ' ἔφερνε στὴ θρυλικὴ πρωτεύουσα τῆς Ἠπείρου μέσ' ἀπὸ στενοσόκκακα, μικρομάγαζα, παζάρια καὶ μαγαλάδες.

Τώρα ἀπὸ μακριὰ ἡ πόλη συνθέτει πανοραμιακὰ καὶ ἀνεμπόδιστα τὸν ζωγραφικὸ τῆς πίνακα.

Ἐπιβλητικὸς φρουρὸς τῆς τῶ Μιτωκέλι, βουνὸ πὸν καθρεφτίζει τὴ γύμνα του στὴν γαλαξοπράσινη Παμβώτιδα. Ἡ χρωματιστὴ λιτότητα τοῦ βουνοῦ εἶναι χτυπητὴ ἀντίθεση στὴν πληθωρικὴ κυριαρχία τοῦ πράσινου πάνω στὸ γιαννιώτικο λεκανοπέδιο. Ἐνα σκουροπράσινο κομπολόγι ἀπὸ λόφους τριγύρω στὴν πόλη καὶ στὴν ἄκρη τῆς λίμνης τὸ νησάκι τοῦ Ἁγ. Παντελεήμονα, σὰν φθινοπωρινὸ φύλλο πὸν ἔμπλεξε μέσα στὰ βούρλα. Καρπερὰ δέντρα στὶς παστρικάς αὐλές, στοὺς δρόμους καὶ τὶς πλατείες. Πράσινες μικρὲς ἐκρήξεις κι' οἱ γλάστρες μὲ τὰ μρωδικὰ στὰ παραθύρια. Καὶ μὰ σειρὰ λεβέντες τσολιάδες οἱ πλάτανοι στὸ μῶλο.

Ἄδελφικὰ ταιριασμένο μὲ τὸ πράσινο, τὸ γαλάζιο τῆς λίμνης. Ἄρμονια χρωμάτων πὸν γαληνεύει τὶς αἰσθήσεις καὶ τὴν ψυχὴ.

Μὲ τὸ πράσινο καὶ τὸ γαλάζιο ἐξαντλεῖται ἡ ἱμπερσιονιστικὴ μας παλέττα. Ὁ παραδοσιακὸς ὅμως ζωγράφος εὐσυνείδητα θὰ ἀπόθετε ἀνάμεσα στοὺς τόνους τοῦ πράσινου, ἀνά-

ριες λεπτές πινελλιές από καστανό και άσπρο: Τὰ χρώματα τῶν σπιτιῶν.

Στὶς γενικότητες θὰ σταθῆ ὁ ζωγράφος ἀπὸ μακρὰ. Οἱ λεπτομέρειες εἶναι ἀτέλειωτες καὶ πάντα γραφικὲς μέσα στὴν πόλη. Τὸ στενὸ δρομάκι μὲ τὸ γυαλιστερὸ γκαλντερίμι καὶ τὰ ψηλὰ καφασωτά. (Ἡ γιαννιώτικη σεμινοτυφία καὶ αὐστηρὴ παράδοση δὲν θὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ ν' ἀναζητήσῃ γιὰ μοντέλλο τὴν μακρυνὴ θυγατέρα τῆς κυρᾶ Φροσύνης, πῶς ἀπ' τὶς γοίλλιες). Λίγο πῶ ἀπὸ εἰκαστικὴ συναδέλφωση τοῦ Χριστιανισμοῦ μὲ τὸν Μουσουλμανισμό: μέσ' ἀπ' τοὺς θόλους ἐνὸς καμπαναριοῦ, τινάζει τὴν μύτη του τὸ τζαμί. Σὲ μιὰ κεραμιδένια στέγη δὲν θὰ λείψῃ καὶ ἡ ἀκροβατικὴ ἰσορροπία τοῦ πελαγοῦ. Σὲ μιὰ πόρτα μικρομάγαζου θὰ λαμποκοπήσουν τὰ μπακίρια καὶ τὰ χαλκώματα. Μιὰ γυναῖκα-ζωγράφος σίγουρα θὰ ξεχάσῃ τὴν καλλιτεχνικὴ τῆς ἐπίδοση μπροστὰ στὰ λεπτοεργήματα τῆς λαϊκῆς τέχνης πάνω στὸ χρυσάφι ἢ τ' ἀσήμι.

Μετὰ τὸν ποιητὴ, ὁ ἀρχιτέκτονας ἢ ὁ διακοσμητὴς — μὲ τὴ σειρά του — θὰ σταθῆ μ' ἐνδιαφέρον στὰ γιαννιώτικα σπίτια. Κι' ἔχει νὰ ἀντλήσῃ πολλὰ διδάγματα ἀπ' τὰ Γιάννινα: ἐναρμόνιση τῆς μορφῆς καὶ τῶν γραμμῶν μὲ τὸ φυσικὸ καὶ ἱστορικὸ περιβάλλον τῆς πόλης. Ἐντεχνος συγκερασμὸς τῶν γνωρισμάτων τῆς παλιᾶς ἀρχιτεκτονικῆς ἀρχοντίας μὲ τὴ χρῆσι-μοθη.α τῆς σύγχρονης τέχνης τοῦ Καλλικράτη. Ἐτσι δίπλα στὸ τέμενος τοῦ Ἀσλάν Πασᾶ, τὰ παλιὰ ἀρχοντεῖα καὶ τὶς βυζαντινὲς ἐκκλησιεῖς, θὰ δῆ τὸ Διοικητήριο καὶ καινούργια μέγα-ρα σκεπασμένα μὲ κεραμίδια. Τέλεια καὶ ἀξιοθαύμαστη ἀναπαράσταση ἐνὸς παλιοῦ γιαννιώ-τικου ἀρχοντεῖου, εἶναι τὸ νέο δημιούργημα τῆς Ἐταιρείας Ἡπειρωτικῶν Μελετῶν σ' ἓνα ἐπιβλητικὸ σημεῖο τῆς πόλης. Τὰ Γιάννινα δὲν θέλουν οὔτε τὴν παλιὰ ξεθωριασμένη ἀνατο-λίτικη κελεμπία, οὔτε εὐρωπαϊκὰ φράκα ἢ ἀμερικανικὰ BLUE JEANS. Ἡ ἡπειρωτικὴ πρω-τεῦσσα καμαρώνει στὴν γαλαζοπράσινη καὶ ἑλληνικώτατη χλωμάδα τῆς.

Τὰ Γιάννινα — ἔμπνευση γιὰ τὸ ζωγράφο, παράδειγμα γιὰ τὸν ἀρχιτέκτονα. Μὰ πάνω ἀπ' ὅλα μοῦσα γιὰ τὸν ποιητὴ. Τὰ Γιάννινα εἶναι πόλη ποιητικὴ. Ἡ ψυχὴ τοῦ ποιητῆ — τοῦ βάρδου μὰ καὶ τοῦ καθημερινοῦ — ἀργοδιαβίνει, δίπλα στὰ μόνιπτα, ἀνάμεσα ἀπὸ εἰρη-νικὰ σοκκάκια, σακαφαλώνει στὸ μουσικλισμένο κάστρο, πὸν στάθηκε μετερίζι γιὰ τὶς λεγεῶ-νες τοῦ Ἰουστινιανῶ, τὶς σιδερόφρακτες νορμανδικὲς φάλαγγες τοῦ Βοημοῦνδου, γιὰ τὰ φουσαῖα τῶν Δεσποτῶν τῆς Ἡπείρου καὶ τὰ μπουλούκια τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ. Ἡ ψυχὴ ἢ ποιη-τικὴ ἀνατριχιάζει στὴν ὑγρόθαμπη σπηλιά, ὅπου ζήτησε καταφύγιο ὁ μακρυνὸς ὀραματιστὴς τοῦ 1821, ὁ Ἐπίσκοπος Διονύσιος ὁ Σκυλόσοφος, ἢ βυθίζεται μὲ ἐρωτικὸ σπαραγμὸ στὰ βαθυ-πράσινα νερὰ τῆς λίμνης γιὰ ν' ἀγκαλιάσῃ τὸ ἀγέραστο κορμὶ τῆς ἀδικοπνιγμένης κυρᾶ Φρο-σύνης. Ὁ ποιητὴς σκύβει πάνω στὸ 1500χρονο συναξάρι τῆς πόλης, μέσα στὸ μισόφωτο τῆς βυζαντινῆς λυχνίας καὶ ζῆ περισσότερο μὲ τὸν θρόλο καὶ τὴν παράδοση καὶ λιγώτερο μὲ τὴν Ἱστορίαν. Μέσ' ἀπ' αὐτὸ τὸ συναξάρι ἀναδίνονται στίχοι διαποτισμένοι ἀπὸ τὸν ἀμετακίνητο πόνο καὶ τὸ παράπονο τῆς ψυχῆς τοῦ ραγιά καὶ ἀρωματισμένοι ἀπ' τὴν πνοὴ τῆς λυτρωτικῆς δάφνης. Τὰ γιαννιώτικα τραγούδια δὲν εἶναι τραγούδια τῆς χαρᾶς καὶ τοῦ κεριοῦ, εἶναι «μαζεύσματα τραγούδια, ἀνατολίτικα, λυπητερά».

Κινοῦμενος ἀπ' τὸν πειρασμὸ τοῦ γεωγραφικοῦ παραλληλισμοῦ θὰ μπορούσα νὰ παρομοι-άσω τὰ Γιάννινα μὲ τὸ Λονδίνο. Θὰ βρῆ κανεὶς κάποια ἀλήθεια στὸν παραλληλισμὸ ἀν περ-πατήσῃ στὰ Γιάννινα μιὰ φθινοπωρινὴ ἢ χειμωνιάτικη μέρα. Ὅπως στὴν πρωτεύουσα τῆς Ἀλβιόνας, ἡ μεταξένια καταχνιά ἐξαυλώνει τὰ Γιάννινα καὶ τὰ μεταφέρει σὲ ἀτμόσφαιρα ὄνειρου. Οἱ γήινοι κυματισμοί, τὰ σπίτια, τὰ τζαμιά παίρνουν μιὰ ἀφαιρετικὴ, συμβολικὴ διαφάνεια. Μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἀτμόσφαιρα οἱ συμβατικὲς διαιρέσεις τοῦ χρόνου χάνονται: τὸ παρελθὸν τῆς πόλης κινεῖται στὴν ὄρατὴ σφαῖρα τοῦ παρόντος, ἡ σκέψη καὶ τὸ συναίσθημα περισσότερο κι' ἀπ' τὴν φαντασία αἰωρεῖται ἀνάμεσα στὸ χθὲς καὶ τὸ σήμερον, στὴν πραγμα-τικότητα καὶ τὸ θρόλο. Στὴν ἡπειρωτικὴ πρωτεύουσα — ὅπως καὶ στὴν πρωτεύουσα τῆς Μεγ. Βρετανίας — ἡ Ἱστορία δὲν εἶναι κλεισμένη σὲ μουσεῖα ἢ ἀρχαιολογικοὺς τόπους. Ἀγκαλιάζει τὸ παρόν. Περαταίει μὲ τὸν διαβάτη στὰ γκαλντερίμια, εἶναι χτισμένη στὰ γιαννιώτικα ἀρχοντεῖα καὶ στὸ μεσαιωνικὸ κάστρο, ρυτιδώνει μὲ τὸν ἀπαλὸ νοτιά τὴν λίμνη πὸν θαρρεῖς κι' ἀναρραγῖα στὸ χάδι τῶν δέκα-ἑπτὰ γιάννιωτισσῶν καὶ τῆς Ὀμορφῆς, πὸν ὀρέ-χτηκε ὁ Ἀλῆ Πασᾶς. Ὁ διαβάτης τοῦ σημερινοῦ δρόμου πὸν ὀδηγεῖ ἀπ' τὸ χωριὸ στὴν πόλη, ὁ ἀγωγιάτης, ὁ χωρικός πὸν φέρνει τὰ αἰγὰ ἢ τὰ κοτόπουλα στὸ γιαννιώτικο παζάρι, εἶναι ἢ ἀναλλοίωτὴ εἰκόνα τοῦ ἡπειρωτῆ πὸν αἰῶνες τώρα τροφοδοτεῖ τὰ θρωλικά «Ἀγιάννα» μὲ τοὺς φτωχοὺς καρποὺς τῶν κόπων του. Ὁ Φτωχοκαλόγερος πὸν λάμνει μὲ τὴ βάρκα γιὰ τὸ νησί, ζῆ καὶ σήμερον στὸ ἴδιο κελλὶ τῆς μονῆς τῶν Φιλανθρωπινῶν, ὅπου ὁ ἀδελφός του λόγιος τῆς Τουρκοκρατίας ἀφύπνιξε στὸ μισόφωτο τὶς ναρκωμένες ἐθνικὲς συνειδήσεις τῶν Ἑλληνό-

πουλων, πού ξέφευγαν απ' τὸ παιδομάζωμα. Τούτη ἡ ἀδιαίρετη σφαίρα τοῦ χρόνου στρέφεται σ' ἓνα ἄξονα ἀμετακίνητο. Στὸ κάτω σημεῖο τοῦ ἄξονα, στὸ Ναδίρ, σ' ἓνα μισοσκότεινο ὄντὰ ἀνατολίτικης χλιδῆς δεσπόζει ἡ ἀλύγιστη μορφή τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ Τελελενλή, κρᾶμα ἰδιοφυΐας καὶ σκληράδας. Στὸ ζενιθ τῆς σφαίρας, σὲ μιὰ ἐκτυφλωτικὴ ἀκτινοβολία γαλανοῦ φωτός, βασιλεύει ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, ὁ μακρυνὸς διάδοχος τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου καὶ οἱ γενναῖοι τσολιάδες του πού λευτέρωσαν τὰ Γιάννινα τὸ 1913.

Γύρω απ' τὸν ἄξονα αὐτόν, φωτεινὲς ἢ ἀχνές, κινοῦνται ἀναρτίθμητες μορφές. Ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἄρχοντες καὶ ξωμάχοι, λόγιοι καὶ ἔμποροι, δεσποτάδες καὶ καλογεροπαῖδια, μεγαλοϊδεάτες κήρυκες τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας καὶ ἄταχτοι τῆς κλεφτουριάς. Ὅλες αὐτὲς οἱ μορφές, μὲ τὰ χέρια σφιχτοπλεγμένα, χορεύουν τὸ ἀδιάσπαστο γιαννιώτικο «καγκέλι», πού διαδοχικὰ τὸ ὀδηγοῦν οἱ μεγάλοι τοῦ Γένους: ὁ Δεσπότης Μιχαὴλ, ὁ Ἐπίσκοπος Τρίκκης Διονύσιος, ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις, ὁ Νεομάρτυρας Γεώργιος, ὁ Καραϊσκάκης, ὁ Μπότσαρης, ὁ Βελισσαρίου, ὁ Δαβάκης, ὁ Ψαλλιάς, ὁ Βηλαῖς, ὁ Κρυστάλλης, οἱ μεγάλοι ἔθνικοι ἡεργέτες...

Πρὶν φύγῃ απ' τὰ Γιάννινα ἄφησε τὴν ψυχὴ σου νὰ λάμνῃ μὲ μιὰ μικρὴ βαρκοῦλα στὰ μακιζένια νερά τῆς λίμνης. Στὴν ἀπέραντη ὄχθη, στὸ περίφημο «Σπήλαιο τοῦ Περάματος» θὰ σοῦ ἀνοίξουν τὶς ἀμύθητες πύλες τους, τὰ ἀνάκτορα τοῦ Πλούτανα, μὲ τὶς παραμυθένιες αἴθουσες καὶ τοὺς ἀμέτρητους διαδρόμους, πού σχημάτισαν οἱ σταλαγιμίτες καὶ σταλαχτίτες. Ἀλλόκοσμο ἔργο τῆς ὑπομονῆς τῶν αἰώνων... Κι' ὕστερα φέρε τὴν λατρευτικὴ σου διάθεση πρὸς τὸ νησάκι τῆς Παμβώτιδας, στὰ βυζαντινὰ μοναστήρια τοῦ 17ου αἰώνα. Μείνε γιὰ λίγη ὥρα στὸν ὄντᾶ, πού σήμερα στεγάζει ἓνα μικρὸ μουσεῖο, καὶ ὅπου πρὶν ἐνάμισον αἰῶνα σφάλιζε γιὰ πάντα τὰ ἀτσάλενα μάτια του ὁ Ἀλῆ Πασᾶς, καθὼς ἀντίκρυζε τὸ λυκόφως τῆς λίμνης καὶ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Στὰ βραχάκια τοῦ νησιοῦ σὲ περιμένει ἡ ἐσπερινὴ γαλήνη καὶ τὸ νοσταλγικὸ τραγοῦδι τῶν γρούλλων καὶ τῶν ψαράδων...

Λένε ὅτι ὁ ταξιδιώτης παίρνει ἀπὸ ἓνα τόπο ὅ,τι ἔφερε σ' αὐτόν σὲ ἱστορικὲς γνώσεις καὶ περιηγητικὴ ἐμπειρία. Τοῦτο ἴσως εἶναι σωστὸ καὶ γιὰ τὰ Γιάννινα. Σίγουρα ὅμως ὁ ἐπισκέπτης τῆς θρυλικῆς πόλης, θὰ φύγῃ απ' αὐτὴν πλουσιώτερος σὲ ψυχικὰ ἀποθέματα. Κι' ἂν δὲν ἔφερε στὴν ἡπειρωτικὴ πρωτεύουσα ἱστορικὲς γνώσεις, θὰ συναποκομίσῃ αἰσθητικὰ βιώματα. Θὰ φύγῃ απ' τὰ Γιάννινα περισσότερο ποιητής...

B'

ΠΑΡΓΑ

Ἐποικιανομένους
δασέας ἐλαιῶνας
ἢ Πάργα ὑψηλάρηνος
βλέπει καὶ αὐτὴ ὁ Ἄρης
ὑπερεφίλει

ΚΑΛΒΟΣ

Ὁ δρόμος απ' τὰ Γιάννινα στὴν Πάργα ἔμεινε στὸ τελευταῖο μεγάλο τμήμα του, ὅπως τὸν χάραξαν οἱ ἄλλες ἀνάγκες τοῦ βραδυκίνητου κρατικῆ μηχανισμοῦ τῆς Ὀθωμανικῆς περιόδου. Γραφικὸς... ἀλλ' ἀπερίγραπτα πρωτόγονος. Μεγάλο πλεούμενο απ' τοὺς Παξοὺς ἢ τὴν Κέρκυρα δὲν ἔχει κανονικὸ δρομολόγιο. Ἔτσι ἡ Πάργα μένει «σειρήνα» γιὰ τοὺς γνήσιους φυσιολάτρες καὶ τοὺς ἡσυχαστές.

Διάθικα τόν... αὐτοκινητόδρομο — μᾶλλον καρρόδρομο — μέσα σ' αὐγουστιάτικο λιπὸν καὶ θάχε ἀπομείνει μόνο ἡ σιφὴ γέυση καὶ ὁ ἐρυθρωπὸς κουρνιαχτὸς τῆς σκόνης στὴν μνήμη μου, ἂν πίσω ἀπὸ μιὰ ξερολιθιά δὲν πρόβαλλε ἡ παργινὴ ἀποκάλυψη. Ἔστερα απ' τὴν θερινὴ δοκιμασία τοῦ δρόμου, τὸ ὄραμα τῆς παραθαλάσσιας ἡπειρωτικῆς πόλης πρόσφερε τὴν ἀνακούφιση μιᾶς ὄσσης. Ἡ Πάργα μαζί μὲ τὴν Πρέβεζα καὶ τὴν Ἠγουμενίτσα εἶναι τὰ τοῖα μάνια τῆς Ἠπείρου. Δὲν μοιάζει ὅμως μὲ τὶς ἄλλες ἀδελφές της. Ἐκείνες ἔμειναν ἡπειρωτίτσες, ἄλλες καὶ ἀνεπιτήδευτες. Ἡ Πάργα θαρρεῖ καὶ κληρονόμησε κατὶ απ' τὴν βενετσιάνικη φιλαρέσκεια. Εἶναι μιὰ περίεργη διασταύρωση Ἴονικῆς καὶ αἰγαιοπελαγίτικης

δμορφιάς, συνδυασμός Κέρκυρας και Ύδρας. Τò κυκλικò λιμανάκι της καί ή άμφιθεατρική διάταξη τών σπιτιών της θυμίζουν την Ύδρα. Τò Κάστρο της, — πού στεφανώνει τόν βράχο — καί ή άφθονη βλάστησή της θυμίζουν την Κέρκυρα. Όπως στά Γιάννινα, έτσι κι' έδω ό ζωγράφος θά σπαταλούσε τò πράσινο τής παλέττας του. Πράσινο όμως δραμαστικό, πρωτόγονο, εναλλασσόμενο άπ' τò σκούρο τής έληās μέχρι τò χλωροπράσινο τής πορτοκαλλιās και τής λεμονιάς. Καί δέν είναι τò πράσινο τής λεπτομέρειας. Στην Πάργα ό ζωγράφος θά άποθέση πλατειές, άτημέλητες πράσινες πινελιές στά γύρω βουνά, τόν Πεξόβολο και τις χυτές πλαγιές του, ανάμεσα στά σπίτια, κρεμαστά πάνω στά βράχια τά άπότομα άνάρια πάνω στά ξεμοναχιασμένα από την στεριά βραχάκια, σαν πράσινο τουνεζι φεσάκι. Τοῦτο τò πράσινο όργιο άγγίζει τή θάλασσα, καθρεφτίζεται στή γαλήνη της, τής δίνει τήν μορφή του, τή φρεσάδα του, τήν άπαλότητα και αισιοδοξία του. Καί παίρνει άπ' τήν ύψη συμβία του

ΠΑΡΓΑ: Τò λιμάνι.

δροσεράδα και χρυσογάλαζες άνταύγειες. Δέν έχω γνωρίσει σέ άλλο μέρος τής Ελλάδας μας ένα τόσο ήράκλειο ζευγάριωμα τής θάλασσας με την γειτονική βλάστηση.

Ό περιγραφικός μάς χρωστήρας δέν θά έξαντληθή στο πράσινο. Θά γνωρίση άφάνταστη ποικιλία στην Πάργα. Θ' άπλώση άσημόχρωμες πινελλιές στις τοξοτές, κοντυλογραμμένες άκρογιαλιές με την ζαχαρένια άμμο· θά πυργώσει βράχια άπειθαρχα και θαλασσοδαρμένα, πού από μακρυνά φαντάζουν σαν πορεία προϊστορικών τεράτων. Χρειάζεται τολμηρή ίμπρεσιονιστική φαντασία για ν' άποθανάτιση κανείς τò μολυβόχρωμο, βενετσιάνικο κάστρο, τά μακρόστενα πολύχρωμα σπίτια, πού κλιμακώνονται άμφιθεατρικά, τά παραθύρια, τά καίκια, τις βάρκες, τις έκκλησιές, τά δρομάκια. Άσπρες, κόκκινες, πυρόξανθες, καστανές, γαλάζιες πινελλιές. Κι' όλα τοῦτα τά χρώματα πρέπει να τ' άπαλύνη για να τά καθρεφτίση ύστερα θαμπερά και τρεμουλιαστά στο λιμάνι και τις έρημικές άκρογιαλιές.

Είλαστική έκπληξη περιμένει τόν αρχιτέκτονα έδω, τόσο διαφορετική άπ' τή γιαννώτικη. Στα Γιάννινα τά σπίτια έξω άπ' τò φρούριο σχεδιάζει ή ανατολίτικη άπλοχωρία και

καλοπέραση, ή ευμάρεια του ξενητεμένου Γιαννιώτη. Στην Πάργα τα σπίτια υπακούουν στο ένστικτο της αυτοσυντήρησης, στην ανάγκη της συσπείρωσης για να είναι πιο αποτελεσματική ή άμυνά τους κατά των πειρατών και των Τούρκων. Τα παργινά σπίτια είναι πολύχρωμοι κύβοι που θαρρείς κι' ένα τιτανικό χέρι τους άνθρωσε και τους σκόρπισε πάνω απ' το άμφιθέατρο των βράχων. Πολλοί απ' τους κύβους σκάλωσαν στις βραχοκορφές, άλλοι απόμειναν με γεωμετρική τάξη στις πλαγιές, κι' άλλοι γλύστησαν μέχρι την άμμουδιά. Όλα τούτα τα κυβικά διαβολάκια συμμαζώχτηκαν και κούρνιασαν τόνα δίπλα στ' άλλο, τόνα πάνω στ' άλλο, για να προφυλαχτούν απ' το θαλασσοβόρι και τους επιδρομείς μέσα σε λίγες δρασκελιές γής. Έτσι σαν από τύχη σχηματίστηκαν ανάμεσά τους τα στενά, άνηφορικά σοκάκια με τ' άποσβεστωμένα ρείθρα και τ' άτέλειωτα σκαλοπάτια. Ένα απ' αυτά τα δρομάκια μās έφερε ψηλά στο βενετσιάνικο κάστρο, μπροστά στην κυκλώπεια σιδερένια πύλη με τα προσταυτικά άγκιστρα. Άπ' εκεί ψηλά, μια άστροκέντητη νύχτα Αύγουστου, είδαμε τη θάλασσα να πορφυρώνεται και να φλογίζει, σαν ναβινε λάβα. Οί ντόπιοι άναπαράσταιναν την άνατίναξη της τουρκικής ναυαρχίδας απ' τον Κανάρη. Οί Παργινοί τιμούσαν τον Ψαριανό πουρλοτιέρη, από πού κι' ως πού; Λίγοι στ' άλήθεια γνωρίζουν ότι ο Κωνσταντίνος Κανάρης, όπως ο ίδιος μολογεί στα άπομνημονεύματά του, γεννήθηκε στην Πάργα και την επισκέφτηκε το 1863, περαστικός για να φέρη το μήνυμα της έκλογής στον Βασιλιά Γεώργιο τον Α'. Το 1963 ή Πάργα τίμησε τη μνήμη του ήρωικού παιδιού της με μια μαρμάρινη προτομή που στήθηκε σε περίβλεπτη θέση.

Η Πάργα είναι το λυτρωτικό λιμανάκι των έξουθενωμένων θυμάτων της άστικής μολόπετρας, είναι βάλσαμο στις κουρασμένες αισθήσεις και τα ταυνμένα νεύρα. Η παργινή θάλασσα και ή φύση σου στήνουν άπανωτές παγίδες και πειρασμούς και παραδίνεσαι στα πρωτόγονα θέληγτρά τους άχόρταγα, αϊθόρημα, λυτρωτικά.

Καθώς οί πρώτοι νυχτερινοί ίσκιοι καταφορίζουν απ' τον Πεζόβολο προς τη θάλασσα και ή Πάργα πυργώνει σκούρες έπάλξεις στον όρίζοντα, ή ποιητική διάθεση άρροσταλάζει στην ψυχή. Είναι ή στιγμή που ή σκέψη αιωρείται διστακτικά ανάμεσα στο φως της μέρας και στο λυκόφως, ανάμεσα στο παρόν και στο παρελθόν, ανάμεσα στο θύλο και στην Ίστορία. Κι' όλοένα γέρνει προς το λυκόφως, το άβέβαιο φως, κι' όλοένα γέρνει προς το χθές. Γιατί το «σήμερα» θαρρείς και ξέχασε τούτο το άμόλευτο λιμανάκι της Ήπειρου με τις 2000 περίπου ψυχές. Η ζωή του κάπου σκάλωσε εκεί στον 18ον αιώνα, σαν άγκυροβολημένη σκούνα, κι' άρνήθηκε ν' αλλάξη τα ιστία με μηχανές. Έτσι μένει άγνωμένο απ' τους πολλούς ανθρώπους και τις μηχανές τους.

Πάνω απ' το Φρούριο, καθώς ο ήλιος πορφυρώνει το Ίόνιο, αντικρύξεις τα καίρια που γυρίζουν στο λιμάνι. Κι' όπως άγνωγράφονται στον όρίζοντα δέν μορφείς να ξεχωρίζουν άν είναι γαλέρες «της γαληνοτάτης Δημοκρατίας της Βενετίας», τρίκορα της ναπολεοντεΐου Γαλλίας, άγγλικές φρεγάτες ή τουρκικά ντελίνα.

Σύγκρο σε διαπερνά σαν θυμάσαι ότι τούτα εδώ τα βράχια πολιορκήθηκαν κάποτε απ' τον Χαϊρεντίν Μπαρμπαρόσα. Πώς 300 τόσα χρόνια άργότερα οί Άγγλοι τα πούλησαν στον Άλη Πασά για 150.000 λίρες. Μα γρήγορα άναπνέεις με άνακούφιση γιατί σήμερα τούτη ή έλληνική όμορφιά δέν πολιορκείται και δέν άγοράζεται μήτε από άσιάτες παραλήδες, μήτε από Εύρωπαϊούς τουρίστες. Σήμερα ή Πάργα είναι καμάρι για την Ήπειρο και «άποκάλυψη» για λίγους τυχερούς ξένους.

ΤΟΥ ΝΕΚΡΟΥ ΠΑΛΛΗΚΑΡΙΟΥ

1

Παλληκάρι πὸν μεγάλοσες
μ' ἕνα ποτάμι ἴδρωτα
κάτω ἀπ' τὸ χᾶδι
τῆς ροζιασμένης φούχτας τοῦ πατέρα σου
παλληκάρι μὲ τὸ πλοτὸ πρόσωπο
καὶ τὰ μαλλιά
πὸν ἀνέμιζαν
μαῦρα πουλιά
στὸν ἀνοιχτὸ οὐρανὸ
τόσο νωρὶς ποῦ ταξίδευες
μὲ τ' ἄσπρο ἄλογο τῆς ἀποδημίας
κι ἡ μάνα σου σὲ καρτερᾷ στὸ στάμα
πὸ κάτω ἀπὸ τοὺς ἀμπελόφυτους κάμπους
τοῦ Πολεμιοῦ.

2

Εἶχαν καθάρια βλέματα
κι ὄνειρα πὸν χτίζαν
μὲ χίλια χρώματα
μὲ χίλια φῶτα
μὲ χίλια λουλούδια.
Ἦταν κοσιδὺ χρόνων
στὰ δυὸ του χέρια
λευκὰ πουλιά
στὰ δυὸ του χέρια
ἴμορφοι κόσμοι καὶ μιὰ ἀγάπη
πορφυρὸ σύννεφο τοῦ δειλινοῦ.
Τ' ἄλλο πρωτὶ τὸν ἔφεραν νεκρό.
Ἐκεῖνῃ δὲν εἶπε τίποτα.
Εἶχε πεθάνει μαζί του.

3

Γύριζε τ' ἀπογέματα.
Τὰ μάτια του ἄστρα λαμπερὰ
τὰ χεῖλη του ἕνα τριανταφυλλὶ χαμόγελο.
Ἄγῳρι
ἢ σκέψη σου ποῦ γυρίζει; Ὁ πόλεμος
εἶναι μιὰ μαύρη παντιέρα
στὴν ἄκρη τοῦ δρόμου.
Ἔφυγε.
Τ' ἄστρα καὶ τὸ τριανταφυλλὶ χαμόγελο.
Ἐγραψε.
«Νὰ μὲ περιμένῃς
θὰ γυρίσω ἕνα πρωτὶ

πότερο ἴμορφος ἀπὸ πρὶν πότερο γενναῖος.
Θὰ ξεκουράσω τὰ ἄσπρα σου μαλλιά
νὰ μὲ περιμένῃς ἕνα πρωτὶ
ὅταν τελειώσῃ ὁ πόλεμος, στὴν ἄκρη τοῦ δρόμου.
Τὸν περιμένε.
Ἔνα πρωτὶ
στὴν ἄκρη τοῦ δρόμου
ἀνέμισε μαύρη παντιέρα.

4

—Γιέ μου
τρέμω μὴ σὲ πάρῃ ὁ πόλεμος
καὶ μείνω χωρὶς τὸν ἑαυτὸ μου
χωρὶς τὴν ἀνάσα σου
ποῦ ζεσταίνει τὴν κρύα μας κάμαρα.
Ἦταν ἕνα δέντρο στὸν κάμπο
μ' ἕνα μονάχο κλαδί
πᾶνθιζε
καὶ γέμιζε
λουλούδια καὶ μῦρα καὶ φῶς.
Ἔνα θράδου
φύσηξε ἀγέρας μάνιασμένως
καὶ τ' ἀνθισμένο κλαδί δὲν ἄντεξε.
Στὸν κάμπο μένει τώρα
ἕνας κορμὸς χωρὶς ἄνοιξη
καὶ ξῆ τὸ δράμα του.
—Τὸ σπῖτι μου χωρὶς ἐσένα
ἕνα μπουντρούμι
κι ἡ φωτογραφία σου στὸν ἄσπρο τοῖχο
μιὰ ὀδύνη βαριά.

5

Ἦσουν ἕνα τραγοῦδι στὸ στόμα τῆς μάνας σου
ὡς ἀνηφόριζες τὴ στράτα
μὲ τὰ βιβλία στὴν ἀμασχάλη σου.
Στὴν παρέλαση τῆς 25ης Μαρτίου
ἦσουν μιὰ περηφάνεια στὸ μέτωπό της.
—Θὰ στείλω μιὰ φωνὴ στὴ θάλασσα γιέ μου
νὰ σὲ φέρῃ
γιατὶ χωρὶς ἐσένα
τὰ βιβλία σου στὸ τραπέζι
εἶναι ἕνα μαχαίρι ποῦ σφάζει
καὶ τ' ἄδειο σου κρεβάτι
κρύος τάφος τῆς σκέψης μου.

ΜΥΡΙΑΝΘΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ

Ο ΚΑΒΑΦΗΣ ΚΑΙ Η ΚΥΠΡΟΣ

«Μπράβο στους Κυπρίους... μπράβο τους... δείξανε όλη την παλληκαριά τους... χίλια μπράβο τους... Πάντα διακρίνονται για τὰ εύγενικά αισθήματά τους... οί Κύπριοι είναι πάντα διαλεχτοί».

Τόν Κωνσταντίνον Καβάφην ποτέ δέν τόν συγκίνησεν έντονα ή τρέχουσα — τής εποχής του — ελληνική πραγματικότητα. Δέν ήταν — δέν ήθελε νά ήταν — αυτός πατριδολάτρης όπως ό Παλαμάς ή μαχητής όπως ό Μαβίλης. Ίσως και νά μñν τό μπορούσε. Ή διαπαιδαγώγησί του και ό χαρακτήρας του δέν τόν έσπρωξαν σέ κραυγαλέες έθνικές ανάτασεις και σέ έργα πατριωτισμού. Έξ άλλου, ή περιρρέουσα ατμόσφαιρα — ή 'Αλεξάνδρεια — έδι- νε μιά μεθυστική έλξη στό ιστορικό παρελθόν.

Είναι όπωσδήποτε καλός Έλλην ό Καβάφης. Είναι ό ίδιος υπερέφανος πού είναι Έλλην. Προτιμά όμως νά άντλή από την ιστορία — πού καλύτερα από κάθε άλλον κάτεχε — συγκι- νήσεις και θέματα, παρά από την ελληνική πραγματικότητα τού καιρού του. Ένώ ζή σέ περιόδους έθνικων συγκινήσεων και συμφορών, φαίνεται πώς καθόλου ή ελάχιστα συγκινείται από αυτά. Έπενθυμίζουμε τόν άτυχο πόλεμο τού 1897, τούς έπικινούς πολέμους τού 1912— 1913 και την φοιητή Μικρασιατική καταστροφή τού 1922. Ποιάν άπήχηση είχαν αυτά στό έργο τού Καβάφη;

Άλλά φαίνεται ότι ξεφεύγουμε από τό θέμα μας. Όσα είπαμε είναι μάλλον μιά εισα- γωγή για νά εξάρουμε και νά ύπογραμμίσουμε τό ενδιαφέρον τού Καβάφη για την Κύπρο. Ένδιαφέρον πού άρχισε από την οικονομία της Κύπρου, την παιδεία, τούς ανθρώπους, την ιστορία, τὰ δημοτικά τραγούδια και έφτασε μέχρι την έθνική της άνάταση πού τόν συγκινοϋσε. Ένδιαφέρον πού εκδηλώθηκε πολλές φορές και προφορικά αλλά και με γραπτά κείμενα πού ύπάρχουν. Σκεφτόμαστε πώς μάλλον δέν θά είναι γνωστό για τούς πολλούς αυτό τό ενδια- φέρον τού Καβάφη για την Κύπρο, κι' αυτή ακριβώς ή σκέψη μας σπρώχνει νά έρευνήσουμε τό θέμα και νά γνωρίσουμε (σ' άλλους βέβαια άπλως νά υπενθυμίσουμε) κάποια κείμενα και κάποια λόγια τού Καβάφη για την Κύπρο.

Ό μακαρίτης Μελής Ζαχαριάδης, καλός κι' άλησμόνητος φίλος, πού έζησε στην 'Αλε- ξάνδρεια και γνώρισε από κοντά τόν ποιητή τών «κεριών», άνασκαλεύοντας μιά μέρα τὰ χαρ- τιά του βρήκε και μούδειξε ένα γραπτό. Λακωνικό και συγκινητικό. Άκούστε ένα μέρος από αυτό τό γράμμα:

«Μέ συνεχίησε και με έδωσε χαρά ή έπιστολή σας. Σας σκέπτομαι αυτό τόν καιρό. Σκέπτομαι και την Κύπρο όπου θά ήθελα νά έλθω. Μελέτησα και έγραφα και αγαπώ την νήσον σας.

»Η πρόσκλησίς σας με συγκινεί. Δέν δύναμαι τώρα. Πολλά άσχολία και τού σώματος ταλαιπωρία δέν με αφήνουν. Είς τό μέλλον...

Τους Βρεττανούς προσέξατε. Δέν είναι τόσοσ φιλελεύθεροι όσον φαίνονται. Διεκδική- σατε με φρόνησιν και τιμήν την έθνικήν λύτρωσιν».

Αυτά γράφει ό Καβάφης. Δέν έχουμε, δυστυχώς, την ήμερομηνία πού γράφτηκε τό γράμμα. Όμως μπορούμε νά συμπεράνουμε ότι γράφτηκε μετά τόν Όκτώβριον τού 1931, και τούτο για δυό στοιχεία πού περιέχονται στό γράμμα του. Πρώτο, λέει ότι την Κύπρο την

σκέπτεται πολύ. Ἄλλὰ μᾶλλον ὕστερα ἀπὸ ἓνα πολὺ σημαντικό γεγονός θά ἀπασχολοῦσε τὴν σκέψη τοῦ Καβάφη ἡ Κύπρος. Καὶ τέτοιο ἦταν βέβαια τὸ Ὀκτωβριανὸν ξεσκήνωμα τοῦ 1931. Δεύτερο, ἀναφέρει «πολλὰ τοῦ σώματος ταλαιπωρία» δὲν τὸν ἀφήνουν νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια. Ἄλλὰ εἶναι γνωστὸ ὅτι μετὰ τὸ 1930 ἐκδηλώθηκε πῶς σοβαρὰ ἡ ἀρρώστεια στὸ λαρόγγι τοῦ πού ἔγινε τὸ 1932 κακίνοσ γιὰ νὰ τὸν ὀδηγήσῃ στὸν τάφο τὸ 1933.

Ἄς ἀνατρέξουμε ὅμως σὲ πῶς παλιὸς καιρὸς γιὰ νὰ δοῦμε γραφτὰ καὶ λόγια τοῦ Καβάφη πού δείχνουν τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τὴν Κύπρο.

Στὶς ἐννέα Ἀπριλίου 1893 ὁ Καβάφης δημοσιεύει στὸν «Τηλέγραφο» Ἀλεξανδρείας ἄρθρο μὲ τίτλο «Τὸ Κυπριακὸν Ζήτημα». Τὸ ἄρθρο αὐτὸ γράφτηκε ἀπ' ἀφορμὴ μὰ πραγματεία τοῦ Γεωργίου Σιακαλλῆ, μέλους τοῦ κυπριακοῦ νομοθετικοῦ συμβουλίου, πού ἐκδόθηκε στὰ ἀγγλικά μὲ τὸν τίτλο «Ἡ Κύπρος καὶ τὸ Κυπριακὸν ζήτημα». Λοιπόν, σ' αὐτὴ τὴν μελέτῃ ὁ Σιακαλλῆς ἐκθέτει μὲ ζωηρὰ χρώματα τὴν ἀπελπιστικὴν κατάστασιν στὴν ὁποία βρισκόταν ἡ Κύπρος, δεκαπέντε χρόνια μετὰ τὴν ἐνοικιάσῃ της ἀπὸ τοὺς Τούρκους στοὺς Ἄγγλους. Καὶ στὸ τέλος τῆς μελέτης του προτείνει τέσσερις λύσεις, ἡ καλύτερα μέτρα γιὰ τὴν βελτίωσιν τῆς καταστάσεως. Τὸ τέταρτο μέτρο πού προτείνει εἶναι νὰ παραχωρηθῇ ἡ Κύπρος στὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ ἀποξημωθῇ ἡ Τουρκία μὲ ἓνα ἑκατομμύριο λίρες, ποσὸ πού θά μπορούσε νὰ δανεισθῇ ἡ Ἑλλάς ἢ ἡ Κύπρος καὶ πού θά τὸ πλήρωναν οἱ Κύπριοι μὲ ἐτήσια εἰσφορὰ 50.000 λιρῶν. Κατέληγε στὴν πραγματεία του ἐκεῖνη, πού δημοσιεύτηκε στὶς κυπριακὰς ἐφημερίδας «Σάλπιγξ» καὶ «Φωνὴ τῆς Κύπρου», μὲ τὰ ἀκόλουθα: «Οἱ Κύπριοι εἰλικρινῶς ἐλπίζουσιν, ὅτι ἡ Ἀγγλία θά δεῖξῃ ἐπὶ τέλους πρὸς αὐτοὺς τὴν αὐτὴν γενναιοῦτητα, ἣν ἔδειξε καὶ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν, τοὺς κατοικοὺς τῶν Ἰονίων νήσων, καὶ ὅτι ἡ νῆσος αὐτῶν θά παραχωρηθῇ εἰς τὸ ἔθνος ἐκεῖνο μὲ τὸ ὁποῖον εἰσὶ τόσῳ στενωῶς συνδεδεμένοι διὰ τῶν δεσμῶν τῆς καταγωγῆς, τῶν παραδόσεων, τῆς θρησκείας, τῆς γλώσσης καὶ τῶν ἐθνικῶν πόθων καὶ ἐλπίδων. Γένοιτο.

Ἔτσι τέλειωνε ἡ μελέτῃ τοῦ Γεωργίου Σιακαλλῆ πού, ἄς σημειωθῇ, ὅτι ἔγινε στόχος πολλῶν βρετανικῶν ἐπιθέσεων σὲ μὰ ἀπὸ τίς ὁποῖες ὁ Ντέϊλυ Τέλεγραφοῦ ἔγραψε ὅτι ἡ Κύπρος εἶναι ὁ λευκὸς ἐλέφας τῆς Βρετανικῆς Αὐτοκρατορίας. Ἄλλὰ ἄς ἐπανεέλθουμε στὸν Καβάφη. Γιὰ νὰ μὴ μακρυνγοῦμε, ὁ Καβάφης μὲ τὰ ἀρχικά του δημοσίευσε στὸν «Τηλέγραφο» τῆς Ἀλεξάνδρειας ἄρθρο βασισμένο στὴν πραγματεία τοῦ Κυπρίου νομοκτοῦ. Μάλιστα παρεμβάλλει ὀλόκληρες παραγράφους ἀπὸ τὸ κείμενο. Μεταφέρουμε ἐδῶ κάποιες χαρακτηριστικὰς παρατηρήσεις καὶ γνώμες τοῦ Καβάφη. Γιὰ τὴν ἐργασία τοῦ Σιακαλλῆ γράφει: «Ἡ πραγματεία αὕτη εἶναι σαφῶς γραμμένη καὶ πλήρης λογικῆς. Ἀπευθυνομένη εἰς Ἄγγλους ἔχει τὸ προτέρημα τὸ ὁποῖον οἱ Ἄγγλοι ἐκτιμῶσι — μὲ λίγα λόγια λέγει πολλὰ πράγματα. Ὁ κ. Σιακαλλῆς περιγράφει τὴν δεινὴν θέσιν εἰς ἣν εὐρίσκονται τὰ κυπριακὰ πράγματα» ἄνευ ὅμως ὑπερβολῆς, ἄνευ θεατρικῆς ἐπιδείξεως καὶ τὸ σπουδαιότερον καὶ τὸ μᾶλλον ἄξιον ἐπαίνου, ἄνευ φράσεων δυναμένων νὰ θίξωσι τὴν ἀγγλικὴν φιλοτιμίαν». Καὶ προχωρεῖ ὁ Καβάφης, μὲ βάση τὰ στοιχεία τοῦ Σιακαλλῆ, περιγράφοντας τὴν ἄθλια κατάστασιν τῆς Κύπρου τῶν χρόνων ἐκείνων. Συνεχίζει ὕστερα γράφοντας αὐτὰ: «Ἄς ἐλπίσωμεν ὅτι μίαν ἡμέραν οἱ πόθοι τῶν Κυπρίων, ἢ ὀρθότερον, οἱ πόθοι τῶν Ἑλλήνων ὄλων περὶ Ἐνώσεως τῆς νήσου μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου θά ἐκπληρωθῶσιν. Ἐν τῇ Μεγάλῃ Βρετανίᾳ δὲν ἐξέλειψαν ἐντελῶς οἱ ἀπόγονοι τῶν ρεκτῶν ἀνδρῶν τῶν ἀποδωσάντων τὴν Ἐπίτνησον. Ἐν τῇ Μεγάλῃ Βρετανίᾳ ὑπάρχει φιλοδίκαιος, πεφωτισμένη, καὶ πανίσχυρος δημοσία γνώμη. Ἐπειτα ἴσως βοηθήσωσι καὶ αὐτὰ τὰ πράγματα. Ἡ Κύπρος ἦτις διὰ τὴν Ἑλλάδα εἶναι μέγα βῆμα πρὸς τὰ πρόσω, διὰ τὴν Ἀγγλίαν εἶναι βάρος, εἶναι δυσκολία τις, εἶναι πηγὴ φροντίδων.

Πρὶν πραγματευθῇ περὶ τῆς λύσεως τοῦ Κυπριακοῦ ζητήματος, ὁ κ. Σιακαλλῆς ἐκθέτει ἐν βραχεί τὴν ἱστορίαν τῆς Κύπρου. Ὁ κύριός του σκοπὸς εἶναι νὰ ἀποδείξῃ τὸ ἑλληνικὸν τῆς νήσου. Εἰς ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας, ὑπογραμμίζει ὁ Καβάφης, τὸ πρῶγμα φαίνεται περιττόν. Εἶναι ὡς νὰ ἀπεδείκνυε τις ὅτι οἱ Πελοποννήσιοι εἶναι Ἕλληνες».

Αὐτὰ ἔγραψε ὁ Ἀλεξανδρινὸς ποιητής. Καὶ παίρνουν ἰδιόατερη σημασία καὶ τὸν τιμῶν ξέχωρα ἂν σκεφτοῦμε ὅτι τὸ ἄρθρο του γιὰ τὴν Κύπρο τὸ δημοσίευσε ἓνα χρόνον μετὰ πού πήρε δουλειὰ σὰν κυβερνητικὸς ὑπάλληλος. Εἶναι γνωστὸ πῶς εἶχε Ἄγγλους προϊσταμένους.

Ἡ ἐφημερὶς «Σάλπιγξ» τῆς Λεμεσοῦ τὴν 1η Μαΐου 1893 γράφει γιὰ τὸ ἄρθρο τοῦ Καβάφη τὸ ἀκόλουθο σημείωμα: «Ὁ «Τηλέγραφο» τῆς Ἀλεξανδρείας ἐδημοσίευσε περίληψιν τοῦ Ἀγγλικοῦ φυλλαδίου τοῦ κ. Γεωργίου Σιακαλλῆ, μέλους τοῦ Νομοθετικοῦ Συμβουλίου,

«Ἡ Κύπρος καὶ τὸ Κυπριακὸν ζήτημα». Ἡ συνάδελφος συμφωνεῖ μὲ τὰς ἰδέας τοῦ κ. Σιακαλλῆ. Τὸ ἄρθρον ἀφιελεῖται εἰς τὸν κάλαμον τοῦ κ. Κωνσταντίνου Καβάφη, γνωστοῦ συνεργάτου διαφόρων ἑλληνικῶν περιοδικῶν καὶ ἐφημερίδων». Καὶ ἡ ἄλλη ἐφημερίς, ἡ «Φωνὴ τῆς Κύπρου» παίρνει καὶ δημοσιεύει στὴν ἐκδόσὴ τῆς 21ης Μαΐου τοῦ 1893, παραγράφους ἀπὸ τὸ ἄρθρο τοῦ Καβάφη, χωρὶς νὰ ἀναφέρεται στὸν συγγραφέα.

Ὁ Γιώργος Παπουτσάκης ποὺ ἔζησε στὴν Ἀλεξάνδρεια καὶ γνώρισε ἀπὸ πολὺ κοντὰ τὸν ποιητὴ, στὸ ἔργο του γιὰ τὰ περὶ τοῦ Καβάφη δίνει τὴν ἀκόλουθη σημαντικὴ πληροφορία: «Τὸ Κυπριακὸ ζήτημα ἦταν ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ συχνὰ ἀπασχολοῦσαν τὸν Καβάφη. Ἐτυχε ἀκριτῶς φορῆς νὰ μοῦ μιλήσῃ γιὰ τοὺς «ἀλύτρωτους πληθυσμούς μας» καὶ γιὰ τὰ «ἀπαράγραπτα δικαιώματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ» — κ' ἀνάμεσα σ' αὐτὰ, πρῶτο, τὴν ἀπόδοσιν τῆς Κύπρου στὴν Ἑλλάδα».

Δὲν μπορῶ τώρα νὰ μὴ θυμηθῶ πάλι τὸν ἀξέχαστό μου φίλο μ. Μελεῖ Ζαχαριάδην ποὺ μοῦλεγε γιὰ τὸ θεσμὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Καβάφη γιὰ τὸν ἐνωτικὸ ἀγῶνα τῶν Κυπρίων. Ὅσο κ' ἂν φαίνεται παράξενο, αὐτὸς ποὺ ποτὲ δὲν πῆρε ὄπλο στὰ χεῖρια του καὶ ποὺ ποτὲ δὲν βρέθηκε σὲ πεδίο μάχης (παρ' ὄλο ποὺ ἔζησε σὲ στιγμὲς αἱματηρῶν συγκρούσεων), δραματιζόταν ἕνα ἔνοπλο ξεσπάσμα τῶν Κυπρίων πού, κατὰ τὴν ἔκφρασή του, «καὶ τοὺς Κυπρίους θὰ ἔστεφε μὲ δόξαν, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἑλλάδα θὰ ἔφερε εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἀνατολῆς».

Καὶ ἕνα ἄλλο δείγμα τοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ τῆς ἀγάπης τοῦ Καβάφη γιὰ τοὺς Κυπρίους: Στις 27 Ἰουλίου τοῦ 1928 ἡ κυπριακὴ ἐφημερίς «Ἀλήθεια» δημοσίευσε συνεργασία τοῦ ἀνταποκριτοῦ τῆς στὴν Ἀλεξάνδρεια, τοῦ Κυπρίου Δημήτρη Μαραγκοῦ, μὲ τίτλο «Ἐντυπώσεις — ταξείδια: Ἀλεξάνδρεια — Καβάφης». Ὁ Μαραγκὸς περιγράφει, μὲ πολλὴν ἀγάπην γιὰ τὸν ποιητὴ, μὴν ἐπίσκεψή του στὸ σπίτι τῆς ὁδοῦ Λέψιους. Μέσα σ' ἄλλα γράφει κ' αὐτὰ: «Μπαίνει ὁ ποιητὴς καὶ μᾶς χαιρετᾷ μὲ οικειότητα. Δὲν θυμᾶμαι ἂν τοῦ φίλησα τὸ χέρι. Καθίσαμε καὶ μιλούσαμε γιὰ χίλια δὴν πράγματα, ὅσα μᾶς ἔδιναν ἀφορμὴ οἱ κουβέντες μας... Κι' ἐρχόμαστε σιγὰ σιγὰ, στοὺς Κυπρίους διανοουμένους, συζητοῦμε τὸ τελευταῖο βιβλίον τοῦ Γιάγκου Περίδη, κουβεντιάζουμε γιὰ τὸν Ἀλιθέρση καὶ στὸ τέλος καταλήγουμε στὴν πολιτικὴ κατάστασιν τῆς πατρίδας. Εἶναι κατενθουσιασμένος μοῦ εἶπε μὲ τὴν περίφημη (!!) ὑπόδοχὴ ποὺ κάνανε (οἱ Κύπριοι) στὸν Μάριο Λάγκο».

Καὶ τώρα νομίζουμε ὅτι χρειάζεται μιὰ δική μας παρένθεση. Ποῖος ἦταν αὐτὸς ὁ Μάριο Λάγκο καὶ ποῖα πράγματι ὑπόδοχὴ τοῦ ἐπιφύλαξαν οἱ Κύπριοι; Ὁ Μάριο Λάγκο ἦτο Ἴταλὸς γενικὸς διοικητὴς τῶν Δωδεκανήσων καὶ ἦρθε στὴν Κύπρον στις 21 Ὀκτωβρίου τοῦ 1927 σὰν φιλοξενούμενος τοῦ Βρεττανικοῦ Κυβερνήτη τῆς νήσου Σερ Ρόναλδ Στόες. Οἱ Κύπριοι δὲν ἔχασαν τὴν εὐκαιρίαν νὰ διαδηλώσουν μὲ κάθε τρόπο τὸν ἐνωτικὸν πόθον ποὺ τὸν συνδύαζαν μὲ τὸν ἀνάλογο πόθον τῶν Δωδεκανησίων. Τηλεγραφήματα, ὁμιλίαι, ψηφίσματα, ἄρθρα στὶς ἐφημερίδες, σηματοστολισμοί. Μ' αὐτὰ ἔγινε δεκτὸς ὁ Μάριο Λάγκο. Κι' ὁ ἴδιος ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Κύριλλος ἔστειλε ἐπιστολὴν στὸν σκληρὸν διοικητὴ τῶν Δωδεκανήσων, στὴν ὁποία ἐξέφραζε τὸν ἐνωτικὸν πόθον τῆς Κύπρου καὶ τῆς Δωδεκανήσου. Ἦταν ἕνα παραλήρημα ἐνθουσιασμοῦ ἐνωτικοῦ οἱ ἐκδηλώσεις, ἦταν μιὰ πολὺ συγκινητικὴ στιγμὴ ἀδελφικῆς ἀγάπης κ' ἀλληλεγγύης τῶν ὑπόδουλων Κυπρίων πρὸς τοὺς ἐπίσης σκλάβους ἀδελφούς τους, τοὺς Δωδεκανησίους. Κεῖνες ἀκριβῶς τὶς μέρες σταλμένο ἀπὸ τὴν Ρόδο ἦλθε στὸν Ἀρχιεπίσκοπον Κύπρου αὐτὸ τὸ τηλεγράφημα: «Μαρτυρικὴ Δωδεκανήσος κλαίουσα ἐκ συγκινήσεως εὐγνωμονεῖ Μητροπολίτας, Ἐπισκόπους, Δημάρχους, Τύπον, Πατρὸν ἀδελφῆς Κύπρου. Ζήτω ἡ Ἐνωσις».

Ἀλλὰ, μετὰ τὴν παρένθεση, καιρὸς νὰ ἐπανέλθουμε στὸν Καβάφη ποὺ μὲ ἱκανοποίηση ἀντίκρουσε τὶς ἄξιες ἐθνικῶς ἐκδηλώσεις τῶν Κυπρίων καὶ ποὺ χαρακτήρισε, εἰρωνικὰ βέβαια, σὰν περίφημη τὴν ὑπόδοχὴ ποὺ ἔκαναν στὸν Μάριο Λάγκο. Ὁ Δημήτρης Μαραγκὸς, λοιπόν, μᾶς λέει πῶς τὸν συνέχισαν μὲ τὸν ποιητὴ, κ' ἀπ' ἀφορμὴ ἀκριβῶς τὶς ἐκδηλώσεις τῶν Κυπρίων, ὁ Καβάφη εἶπε τοῦτα τὰ λόγια:

—Μπράβο στοὺς Κυπρίους... μπράβο τους... δείξανε ὅλη τὴν παλληκαριά τους... χίλια μπράβο τους... Πάντα διακρίνονται γιὰ τὰ εὐγενικὰ αἰσθημάτα τους... οἱ Κύπριοι εἶναι πάντα διαλεχτοί».

Στὴν συνέχεια ὁ Μαραγκὸς γράφει γιὰ τὸν Καβάφη: «Κι' ἀρχίζει νὰ μοῦ μιᾷ μὲ ἀπειρη καλωσύνη γιὰ τὴν Κύπρον, τὶς φυσικὰς καλλονὰς τῆς καὶ γιὰ ἕνα σωρὸ ἐνδιαφέροντα πράγματα. Μὲ ρωτᾷ γιὰ τὴν πνευματικὴν κίνησιν τοῦ νησιοῦ καὶ λυπάται μανθάνοντας ἀπὸ

μένα πὼς τὰ γράμματα ἐκεῖ, ὕστερα ἀπὸ τὸν εὐρωπαϊκὸν πόλεμον, παραμελήθησαν καὶ τὸ νησὶ εὐρίσκεται σ' ἓνα ἀξιοθρήνητο πνευματικὸ ξεπесμό.

Ὁ ἀνταποκριτὴς τῆς κυπριακῆς «Ἐλευθερίας» θεώρησε σὰν βαριά καὶ προσβλητικὰ τὰ πρὸ πάνω λόγια καὶ ἔσπευσε νὰ ἀνασκευάσῃ. Καὶ λέει γιὰ τὸν ἀνταποκριτὴ τῆς «Ἀληθείας»: «Θὰ ἠθέλαμεν ν' ἀποκηρύξῃ τὸ ἀκούσιον αὐτοῦ λάθος καὶ ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν Κύπρον μᾶς, κατὰ τὸ σημεῖον τοῦτο, ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ μεγάλου ἀλεξανδρινοῦ ποιητοῦ κ. Καβάφη».

Ἐρχόμαστε πάλι σὲ κάποια χαρακτηριστικὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ ἄρθρα τοῦ Καβάφη ποὺ ἀναφέρονται στὴν Κύπρον. Στὸ ἄρθρον τοῦ «Τὸ Κυπριακὸν Ζήτημα», στὸ ὁποῖο ἀναφεροθήκαμε πρὸ πρὶν, γράφει καὶ τὰ ἀκόλουθα γιὰ τὴν Κυπριακὴν γραφὴν: «Ἡ γραφὴ αὕτη ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἦτο μυστήριον διὰ τοὺς ἀρχαιολόγους. Μόνον τὸ 1872 ἡ σπουδὴ αὐτῆς κατέστη ἥττον δύσκολος διὰ τῆς ἀνακαλύψεως στήλης-ἐχούσης ἐπιγραφὴν δίγλωσσον, φοινικικὴν καὶ κυπριακὴν. Ἡ κυπριακὴ γραφὴ εἶναι συλλαβικὴ. Σύγκειται ἐκ περιτοῦ 60 σημείων. Δὲν εἶναι βέβαιοι πόθεν κατάγεται. Ὁ Φόλμαν νομίζει ἐξ Αἰγύπτου. Τὰ ἀρχαιότερα περιωθέντα δὲν εἶναι πλησιέστερα τοῦ δευτέρου. Ἡ σπουδαιότερα τῶν Κυπριακῶν γραφῶν ἀνεκαλύφθη ἐν Ἰταλίῳ καὶ κατετέθη ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων ὑπὸ τοῦ δουκὸς Λουίν. Πραγματεύεται περὶ τῆς ἀμοιβῆς ἣν ἡ πόλις τοῦ Ἰταλίου ἀπένειμεν εἰς τὸν ἱατρὸν Ὀνάσιλον διὰ τὰς ὑπηρεσίας ἃς παρέσχε θεραπεύων τραυματίας τοῦ κατὰ τῶν Μήδων πολέμου».

Ἄς δοῦμε τώρα κάπως τροχάδην μέσα ἀπὸ τὰ δημοσιεύματα τοῦ Καβάφη μερικὰς ἀναφορὰς στὴν Κύπρον:

—Γράφοντας στὸ περιοδικὸ «Γράμματα» τῆς Ἀλεξάνδρειας τὸ 1917 κριτικὴ γιὰ τὴν συλλογὴ δημοτικῶν τραγουδιῶν τοῦ Νικολάου Πολίτη, κ' ἀναφερόμενος στὰ «Ναναρίσματα» γράφει: «Στὴν συλλογὴ τοῦ Πασσὸβ θρῖσκονται ἓνα δυὸ ἀρχετὰ ἔμορφα: ἔχει κ' ἓνα κυπριώτικο πὸν τάζει

Τὴν Ἀλεξάνδρεια ζάχαρι,
καὶ τὸ Μισίρι ρύζι.

—Πρὸ κάτω λέει ὁ Καβάφης ὅτι βρῖσκει χάρι σ' αὐτοὺς τοὺς διαλεκτικούς στίχους τῆς Κύπρου:

Καὶ μπαίν' ὁ Μᾶς καὶ βγαίν' ὁ Μᾶς καὶ μπαίν' ὁ Πρωτογιούνης
καὶ ὁ Μᾶς μὲ τὰ τριαντάφυλλα καὶ ὁ Γιούνης μὲ τὰ μῆλα.

—Ἐκεῖ ποὺ ὁ Καβάφης ἀναφέρεται στὸ δημοτικὸ τραγούδι «Ἡ μάνα τοῦ ξενιτεμένου», κάνει ἀναφορὰ καὶ στὴν κυπριακὴ παραλλαγὴ ποὺ «μᾶς πιαίνει «στῆς Μπαρμπαραῖας τὰ μέρη». Ὁ Καβάφης εἶδε τὴν Κυπριακὴν παραλλαγὴν στὰ «Εἶδωλα» τοῦ Ἐμμανουὴλ Ροῖδη. Δίνουμε ἐδῶ αἰσὺς τοὺς τέσσερις στίχους ποὺ ἔκαναν ἐντύπωση στὸν Καβάφη:

Ναῦτες μου μὴν τὸν ἴδετε τὸν ἀκριβὸ τὸ γιὸ μου,
τὸ γιὸ μου ποὺ τὸν μάλλωνα καὶ μοῦ 'φυγε στὰ ξένα;
—Ἐφές ἀργὰ τὸν εἶδαμε στῆς Μπαρμπαραῖας τὰ μέρη,
Εἶχε τὸν ἄμμο πάλωμα, τὴ θάλασσα κροβάτι.

—Ἀναφερόμενος στὴν λέξη *πλοῦτος* καὶ στὸν τύπο τῆς ὀνομαστικῆς—αιτιατικῆς τῆς λέξεως, παίρνει καὶ παραθέτει ἀπὸ τὰ «Κυπριακά» τοῦ Σακελλαρίου τὴν κυπριακὴν φράση «τέλος πάντων ὅταν ἐχορτάσῃσι τὸ πλοῦτος...».

—Γράφοντας γιὰ τὶς θεραπευτικὰς ιδιότητες τοῦ κοραλλιοῦ τὸ 1886 στὴν ἐφημερίδα «Κωνσταντινουπόλις» τῆς Κωνσταντινουπόλεως λέει κ' αὐτὰ: «Ἔτεροι ὕμνου τὴν θεραπευτικὴν ἐπιρροὴν ἣν ὁ λίθος οὗτος ἐξήσκει ἐπὶ τῶν ἀσθενειῶν τοῦ στομάχου, τῆς αἰμορρογίας, τῆς ὀφθαλμίας, καὶ τοῦ σεληνιασμοῦ ἂν καὶ κατὰ τὸν ἀρχιεπίσκοπον Κύπρου Ἐπιφάνιον τὰ τελευταῖα δύο νοσήματα ἱατροῦντο οὐ μόνον ὑπὸ τοῦ κοραλλίου, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ τοπαζίου καὶ ἰάσπεως».

ΔΥΟ ΠΟΙΜΑΤΑ ΤΟΥ ΝΤΟΥΑΜΕΛ

Τὸν Ἀπρίλη πέθανε ὁ μεγάλος Γάλλος συγγραφέας Ζωρζ Ντουαμέλ. Γεννήθηκε στὸ Παρίσι τὸ 1884. Πατρὸς τὸ ἐπάγγελμα ἔκανε τὰ πρῶτα βήματα στὴ λογοτεχνία μὲ τὴν ποίηση. Ἔργα του ποιητικά εἶναι: "DES LEGENDES, DES BATAILLES" 1907, "L' HOMME EN TETE" 1909, "SELON MA LOI" 1910, "COMPAGNONS" 1912, καὶ "ELEGIE" 1920. Ἀσχολήθηκε ἀκόμα μὲ τὸ θέατρο καὶ τὴν κριτικὴ γιὰ λίγο, γιὰ νὰ καταλήξει ὀριστικά στὸ δοκίμιο καὶ τὸ μυθιστόρημα.

Τὰ πρῶτα του βιβλία ποὺ τὸν ἔκαναν ξαφνικά διάσημο εἶναι ἀφιερωμένα στὶς ταλαιπωρίες τῶν στρατιωτῶν τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου (VIE DES MARTYRS καὶ CIVILISATION).

Τὰ ἔργα του τὰ κατατάζουν σὲ δύο κατηγορίες: Σὲ βιβλία προσεκτικῶν παρατηρήσεων καὶ κρίσεων ὅπως LA POSSESSION DU MONDE, LES PLAISIRS ET LES JEUX, les LETTRES AU PATAGON, LES SCENES DE LA VIE FUTURE, L' HUMANITE ET L' AUTOMATE, LE VOYAGE A MOSCOU, LA GEOGRAPHIE CORDIALE DE L' EUROPE, MON ROYAUME, QUARELLES DE FAMILLE, κ.λ.π., καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ σὲ ρομάντσα ὅπως LA PIERRE D' HORER, LA NUIT D' ORAGE, καὶ τὰ διηγήματά του HOMMES ABAJNDONNES. Ἐκεῖνα ὅμως ποὺ ξεχωρίζουν εἶναι δύο μεγάλα κυκλικά ἔργα του: Οἱ πέντε τόμοι ποὺ εἶναι ἀφιερωμένοι στὴ ζωὴ καὶ τὶς περιπέτειες τοῦ Σαλαβέν (Confession de Minuit) κ.λ.π. 1920—1932 ποὺ θεωρεῖται σὰν μιὰ ἀπὸ τὶς πρὸ συγκινητικὲς δημιουργίες τῶν τελευταίων χρόνων καὶ οἱ δέκα τόμοι LA CHRONIQUE DES PASQUIER 1933-1941 ποὺ προκάλεσαν τὸ ζῶηρδ ἐνδιαφέρον τῆς ἐποχῆς μας.

Γιὰ νὰ ξαναγρίσουμε στὴν ποίηση τοῦ Ντουαμέλ παραθέτουμε πῶ κατῶ μὲ τὴν εὐκαιρία τοῦ θανάτου του, σὲ ἐλεύθερη μετάφραση, ἓνα γνωστὸ ποίημά του, τὴν Μπαλλάντα τοῦ Φλορεντὲν Προυνιέρ, ἀπὸ τὰ «Ἐλεγεία» του, καὶ ἓνα μικρὸ ποίημά του χωρὶς τίτλο ποὺ μιᾶ γιὰ τὸν ἑαυτό του.

Μ. Κ. ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ

GEORGE DUHAMEL

Η ΜΠΑΛΛΑΝΤΑ ΤΟΥ ΦΛΟΡΕΝΤΕΝ ΠΡΟΥΝΙΕΡ

Ἐπέφερε γιὰ δέκα καὶ ἄλλες τόσες μέρες
Καὶ ἦταν ἡ μητέρα του ἐκεῖ κοντά του.

Ὁ Φλορεντὲν Προυνιέρ πολὺ ὑποφέρει
Γιατὶ ἡ μητέρα του δὲν θέλει νὰ πεθάνει.

Μόλις ἔμαθε πὼς ἐκεῖνος ἐπληρώθη
Ἦρθε ἀπ' τὴν παλιὰ τὴ μακρινὴ ἐπαρχία.

Μὲ φωνὲς καὶ στριγγλιὲς διάσχιζε τὴ χώρα
ποὺ ὁ μεγάλος στρατὸς μυρμήκιαζε στὴ λάσπη.

Τὸ πρόσωπό της τὸ τραχὺ καὶ τεντωμένο
κάτω ἀπ' τὸ κάλυμμα, κανένα δὲν φοβάται.

Ἐνα πανέρι ἔχει μαζί της, λίγα μῆλα
Καὶ φρέσκο βούτυρο σ' ἓνα μικρὸ δοχεῖο.

Ὅλη τὴ μέρα κάθεται στὸ προσκεφάλι
Πλάϊ στὸ γιὸ της Φλορεντὲν ὅπου πεθαίνει.

Φθάνει στὴν ὥρα ποὺ τὴ φωτιά ἐτοιμάζουν
Καὶ μένει ὡς ποὺ ὁ Φλορεντὲν παραμιλάει.

Βγαίνει γιὰ λίγο ἔξω ὅταν ποῦνε: «Ἐξω»!
Κι ὅταν θὰ ἐπιδέσουν τὸ φτωχὸ του στήθος.

Σίγουρα θά ξμενε ἂν ἔπρεπε νά μείνει
Σάν μητέρα νά δεῖ τήν πληγή τοῦ παιδιοῦ της.

Καί δὲν πρέπει θαρρεῖς τὶς φωνές της ν' ἀκοῦνε
Ἐνῶ τὰ παπούτσια στὸ νερὸ περιμένει;

Εἶναι κοντὰ στὸ κρεβάτι φύλακας σκύλος
Χωρὶς φαῖ πᾶ οὔτε καὶ νερὸ νά παίρνει.

Οὔτε ὁ Φλορεντὲν δὲν ξαίρει πᾶ νά τρώει:
Ἄ βούτυρος κιτρίνισε μὲς στὸ δοχεῖο.

* * *

Τὰ βασανισμένα της χέρια σὰν τὶς ρίζες
Σφίγγουνε τ' ἀδύνατο χέρι τοῦ παιδιοῦ της.

Μ' ἐπιμονὴ κυτᾶζει τ' ἄσπρο πρόσωπο
Ποῦ πολὺ, μὰ πολὺ ὁ ἰδρώτας τὸ μουσκεύει.

Βλέπει τὸν λαιμὸ καὶ τὶς χορδὲς τεντωμένες
Ποῦ ὁ ἀγέρας περνώντας ὑγρὸς βουίξει.

Τὰ βλέπει ὅλα μὲ τὸ φλογερὸ της μάτι
Τὸ τραχύηρο σὰν πυρόλιθου σπάσιμο.

Κυτᾶζει μὰ ποτέ της δὲν παραπονιέται:
Ἔτσι νοιώθει ὅπως ἀκριβῶς σὰ μητέρα.

Ἐκεῖνος λέει: «Νά! τὶς δυνάμεις παίρνει
Ἄ βήχας! Καὶ κείνη: «Ἐδῶ εἶμαι τὸ ξέρεις».

Κι' ἐκεῖνος λέει: «Νομίζω πὼς θά περάσω».
Μὰ ἐκείνη: «Ἄσπρον παιδάκι μου, δὲν τὸ θέλω».

* * *

Ἐπέφερε γιὰ δέκα καὶ ἄλλες τόσες μέρες
Καὶ ἦταν ἡ μητέρα του ἐκεῖ κοντὰ του,

Ἄσπρος γέρος κολυμβητὴς ποῦ κρατᾶ πάνω
Ἄπὸ τὸ νερὸ τὸ καχεκτικὸ παιδί του.

Ἔτσι ἓνα πρωτὶ ποῦ πολὺ κουρασμένη
Ἄπ' τὶς εἴκοσι μεγάλες καὶ ἄγρυπτες νύχτες,

Ἄφησε τὸ κεφάλι νά γείρει γιὰ λίγο
Καὶ κοιμήθηκε μὰ στιγμὴ, στιγμιούλα μόνο,

Ἄ Φλορεντὲν Προυνιὲρ πέθανε γρήγορα
Κ' ἤσυχια τὴν μητέρα του νά μὴ ξυπνήσει.

ΧΩΡΙΣ ΤΙΤΛΟ

Πάνω στὸ πρόσωπό μου
Εἶναι πολλὲς οἱ μαρτυρίες κι' ἄπτές
Ἄομολογοῦν πὼς ἔχω πᾶ περάσει
Τὸ μεσοστράτι τῆς ζωῆς.

Ἄλλὰ τὸ δάχτυλο ποῦ μοῦ τὶς φανερώνει
Ποτὲ δὲν θά μπορέσει νά μοῦ πει
Ἄν τοῦτες οἱ ρυτίδες, τ' ἀποτύπωμα εἶναι
Τοῦ πόνου ἢ τῆς χαρᾶς μου.

Μετ.: ΜΙΜΗ Κ. ΙΑΚΩΒΙΔΗ

Ο ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ

Τέλος τῆς πρὸ ἀνακοινώσανε. Τῆς τὸ ἀνάγγειλε ὁ ἴδιος ὁ Γυμνασιάρχης, ἀφοῦ τὴν κάλεσε στὸ γραφεῖο του. Φόρεσε τὸ ἐπίσημο ὕφος του ποῦ τοῦ πήγαινε καλύτερα ἀπ' τὸ ἐπίσημο κουστούμι του, ποῦ ἀπ' τὴν πολλὴ χρῆση εἶχε κάνει ἀγκῶνες καὶ γόνατα.

Δίσταζε πρὶν μπῆ στὸ γραφεῖο του, γιατί τὸ ἀντιπαθοῦσε. Τὸ ἀντιπάθησε ἀπ' τὴν πρώτη μέρα. Ἦταν βαρὺ καὶ εἶχε κάτι ἀπ' αὐτόν, ἦταν σὰν κ' αὐτόν, ἄχαρο καὶ μακρυνό. Ἐκεῖ μέσα εἶχε κλείσει τὸ βιβλία του καὶ τὶς φιλοδοξίες του γιὰ δεκαπέντε δλάκερα χρόνια. Ἡ ματιά του, ψυχρὴ χωρὶς ἀνθρωπιά, εἶχε παγώσει στὴν χρόνια ἀναμονὴ γιὰ μιὰ μετάθεση στὴν Ἀθήνα. Κι ὅσο ἡ μετάθεση δὲν ἐρχόταν, αὐτὸς στεκόταν κάθε χρόνο καὶ πρὸ ἀλύγιστος κάτω ἀπ' τὸν αὐστηρὸ βυζαντινὸ Χριστὸ καὶ πῆν Ἐγκυκλοπαίδεια τοῦ Ἐλευθερουδάκη κι' ἀσκοῦσε μὲ βία τὴν μικρὴ ἐξουσία του.

Μισοῦσε τὸ γραφεῖο του, γιατί ἐκεῖ πρωτοέκανε τὴν πρώτη γνωριμία τοῦ στυφοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου μὲ τὰ χοντρά χεῖλια καὶ τὰ αἰώνια ἰδρωμένα χέρια. Αὐτὸς ἔμενε πάντα καθιστὸς καὶ τοὺς καθηγητὲς πον τοὺς κρατοῦσε ὄρθιους, σηκώνοταν μόνο σὰν τοὺς ἔβγαζε λόγο, σηκώθηκε κι ὅταν τὴν ὥρισε. Ἔστερα ἄρχισε ἡ ἀνάκρισι.

—Πόσων χρονῶν εἴσθε;

Τοῦ ἀπάντησε.

—Ἔσεῖς οἱ γυναῖκες συνηθίζετε νὰ κρύβετε τὰ χρόνια σας, τῆς εἶπε καὶ γέλασε ἕνα ξερὸ γελᾶκι χαϊρέκακο καὶ πονηρὸ, δείγμα οἰκειότητος παροδικῆς.

Αὐτὸ πῆν ἔθιξε.

—Μὰ ὄχι, τέλειωσα νωρίτερα τὸ Πανεπιστήμιο, μέσα σ' ἕξι μῆνες πῆρα τὸ δίπλωμα, ψέλλισε.

—Καλά, καλά, διακόπτει.

Ἡ στιγμὴ τῆς οἰκειότητος πέρασε, ἀλλὰ ἡ περιέργεια παραμένει.

—Ἀπὸ ποῦ εἴστε;

—Ἀθήνα, ἀπάντησε.

—Ἀπὸ πᾶς Ἀθήνας, τὴν διορθώνει καὶ συγχρόνως ἀπορεῖ.

—Ἐννοῶ τὴν καταγωγὴ σας, ξαναρωτᾷ.

—Μὰ καὶ ἡ καταγωγὴ μου.

Τὸ βλέμμα του τὴν ἐρευνᾷ.

—Ἀπ' τὰ περὶχωρα;

Ἐκεῖνη βλέπει πὼς ἡ ἱστορία συνεχίζεται. Ἀπαντᾷ:

—Ὅχι, ἀπὸ μέσα ἀπ' τὴν Ἀθήνα.

Σὲ λίγο ξαναρωτᾷ:

—Τοὺς γονεῖς σας τοὺς ἔχετε;

—Μὰ καὶ βέβαια, ἀπαντᾷ.

—Καὶ ὁ μπαμπᾶς τί ἐπαγγέλλεται;

Αὐτὴ διστάζει τί νὰ τοῦ πῆ, θὰ πῆν πῆ τερελλή, ἤ, τὸ πιθανώτερο, ψεύτρα. Ἦταν ὅμως ἀλήθεια καὶ ψέλλισε:

—Γιατρὸς.

Φαίνεται πὼς ὁ κλονισμὸς ἦταν ἰσχυρὸς, γιατί ἐκεῖνος σηκώθηκε. Λίγο μουδιασμένος, σὰν νευριασμένος, λίγο ἔξω ἀπ' τὰ νερά του, κατάληξε.

—Τότε θᾶστε πολλὰ παιδιά.

Ἦταν πέτοια ἡ βεβαιότητα στὴν φωνὴ ποῦ δὲν θέλησε νὰ τὸν ἀπογοητεύσει.

—Μι, ἀπάντησε, κάτι μεταξὺ ναι καὶ ὄχι.

Ταυτόχρονα ὅμως ἔνοιωσε θλίψη κι ἔβλεπε τί εἶχε ν' ἀντιμετωπίσει. Πραγματικὰ τῶνοιθε πὼς ἦταν πολὺ στενὴ ἡ πύλη τοῦ παραδείσου. Ὅταν πέλειωσε ἡ συνέντευξη καὶ βγῆκε ἀπ' τὸ καταθλιπτικὸ αὐτὸ δωμάτιο, ἔνοιωσε ἀνακούφιση καὶ χαρὰ συνάμα. Ἀναλογίστηκε μὲ ρῖγος τί θὰ αἰσθάνονται τὰ παιδιά, σὰν περνοῦν αὐτὸ τὸ κατώφλι. Τὴν βγάλαν ἀπ' τὴν πλάνη τῆς οἱ συνάδελφοι: «Σὲ μᾶς φέρεται ἔτσι, στὰ παιδιά κάνει τὸν ἐπεικὴ καὶ τὸν προοδευτικὸ, πολλὰς φορὰς μᾶς προσβάλλει μπροστά πους». Παράξενη ψυχολογία. Κι εὐχήθηκε νᾶχη ὅσο τὸ δυνατό λιγώτερες δοσοληψίες μαζί του. Καὶ τώρα τὴν καλεῖ ἐπίσημα καὶ τῆς ἀναθέτει τὸν λόγο γιὰ τὴν ἔναρξη τοῦ σχολικοῦ χρόνου. Μαζὶ πῆς δίνει τὸ πρόγραμμα. Τῶχε τυπώσει. Διάβασε τὸ ὄνομά της δίπλα στὴ λέξη «Πανη-

γυρικός». Ἦθελε νὰ ξεσπᾶση, νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν ἐλευθερίαν της, τὴν ἀνεξαρτησίαν της. Πολλὲς λέξεις ἀνεβαίνανε στὰ χεῖλια της, κάτι σὰν «ἔπρεπε νὰ με ρωτήσετε», «δὲν ἔχετε τὸ δικαίωμα». Ἀπ' ὅλα αὐτὰ μιά φράση βγήκε καὶ ἐπειδὴ ἀντήχησε στ' αὐτὰ της ἦταν μετὰ σίγουρον πὼς τὴν εἶχε παῖ.

—Μὰ δὲν μπορῶ, δὲν ἔχω πείρα, δὲν τὰ καταφέρνω.

Τὰ ψυχρὰ μάτια δὲν δώσανε ἀπόκριση καὶ τὰ χεῖλη, σφιχτὰ γιὰ λίγο, ἄνοιξαν γιὰ νὰ ποῦνε πάλι σὲ ἐπίσημο τόνο.

—Φροντίστε νὰ εἶστε σαφῆς, μὲ ὑψηλὰ νοήματα, ἀναφερθῆτε στὴν πατρίδα, τὴν θρησκεία, τὴν οἰκογένεια, ἴσως ἔρθῃ καὶ ὁ Μητροπολίτης, ὁ λόγος σας θὰ κρατήσῃ δεκαπέντε λεπτά. Εὐχαριστῶ.

Καὶ ξανακάθησε. Αὐτὸ σήμαινε καὶ τὸ πέλος τῆς συνέντευξης. Ἦκουσε τὸν ἑαυτὸ της νὰ λέη «μάλιστα». Μετὰ, στὸ δωμάτιό της, ξανάφερε ὅλη τὴ σκητὴν στὸ νοῦ της. Παραμέρισε τὸ δικό της πρόβλημα καὶ βάλθηκε νὰ ἀναλύσῃ αὐτὸν πὸν ἄνθρωπον. Τὸν ἀναμέτρησε, τὸν ἀποσύνθεσε καὶ ὕστερα σιγὰ-σιγὰ καὶ μὲ τέχνη τὸν ξανασυναρμολόγησε καὶ εἶδε μὲ ἐκπληξίαν της ὅτι δὲν εἶχε κανένα ἰδιαίτερον χαρακτηριστικόν. Ἦταν ἓνας ἄνθρωπος συνηθισμένος, ἀπ' αὐτοὺς ποὺ ἀπὸ δῶ καὶ στὸ ἐξῆς θὰ συναντοῦσε διαρκῶς μπροστά της. Ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ ἀφοῦ ἀγωνίστηκαν νὰ γίνουν κάτι, σὰν γίναν, μάγκωναν τὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν χρησιμοποιοῦσαν ἀνεξέλεγκτα καὶ χωρὶς μέτρο. «Ἰσως δὲν εἶναι κακοί, ἀλλὰ πικραμένοι», σκέφθηκε τέλος, χωρὶς καὶ νὰ παρηγορηθῇ, γιατί ἤξερε πὼς ἡ πικρία εἶναι μεγάλον δηλητήριον τῆς ψυχῆς. Καὶ τότε ξαναγύρισε στὸ πρόβλημά της. «Μὰ πὼς θὰ μιλήσω, τί νὰ τοὺς πῶ; Ἐγὼ πρεσβεύω ἄλλα, οἱ ἰδέες μου γιὰ τὴν ζωὴ καὶ τὴν κοινωνίαν εἶναι ὀλωδιόλου ἀντίθετες». Καὶ τώρα τὴν καλοῦσαν νὰ πῆ πράγματα δλότελα κούφια, χλιοειπωμένα καὶ γι' αὐτὸ χωρὶς καμμιά ἔννοια πιά. Λόγια ποὺ κάποτε εἶχαν οὐσία γιατί ἦσαν πράξεις, ἦταν ζωὴ, τώρα ὅμως ἦσαν λόγια σκέτα, λόγια ποὺ γιὰ νὰ ἠχῆσουν καλὰ ἔπρεπε νὰ καλοδιαλεχτοῦν, νὰ σηστοῦν καὶ νὰ ξαναγραφτοῦν, νὰ ταιριάξουν γιὰ νὰ παρουσιάσουν ἓνα ὠραῖον σύνολον. Ἐπρεπε νὰ κἀνῃ ἓνα ὠραῖον λόγο ποὺ νὰ εἶχε ὠραῖες λέξεις μὲ ὑψηλὰ νοήματα. Κι αὐτὸ ἦταν τὸ ντεμποῦτο της. Ἡ σχολικὴ πηρὴ καρριέρα θάρχιζε μὲ μιά ψευτιά.

«Κατασυγιννημένη ἀνέρομαι ἐπὶ τοῦ βήματος», καὶ ὕστερα, «ἡ ἐνδοξος πατεῖς ἡμῶν». Τῆς τὸ δήλωσε ὁ Γυμνασιάρχης: «Καὶ στὴν γλῶσσαν τῶν προγόνων μας». Ναι, σκέφθηκε μὲ κάποια εἰρωνικὴ διάθεση, θ' ἀρχίσω. «Τί τηνικάδε ἀφίξα ὦ Κρείτων;» Ἡ μόνιμος ἀνησυχία της τὴν σοβάρευσε. «Πὼς θ' ἀρχίσω τὴν ζωὴν μου μ' ἓνα ψέμα; Φαίνεται πὼς οἱ ἄνθρωποι ζυμώθηκαν μὲ τὸ ψέμα, γιατί πολλοὶ τὴν συμβούλευαν σὰν γίνῃκε καθηγήτρια! «Καὶ κύτταξε ἀπ' τὴν πρώτη μέρα νὰ τοὺς πάρῃς τὸν ἄερα. Νὰ κἀνῃς μιά ἐπίδειξιν γνώσεων». Καὶ τῷλεγαν σοβαρά, χωρὶς νὰ τοὺς ἐνοχλῇ αὐτό. «Μ' ἓνα ρεσιτάλ γνώσεων θὰ τοὺς κερδίσω», σκέφθηκε μὲ τρόμον, καὶ ἤθελε νὰ πῆ ρεσιτάλ ἡθοποιίας. «Δὲν γινόμενα καλύτερα ἡθοποιός; Τοῦλάχιστον θάμουνα συνεπής».

Πῆρε μολύβι καὶ χαρτί καὶ ἄρχισε. «Κυρίες καὶ κύριοι, ὕστερα διώρθωσε. «Κυρία καὶ κύριοι, ὕστερα ξανά «κύριοι ἔφοροι, ἀγαπητοὶ γονεῖς». Αὐτὸ τῷσθησε, ὕστερα ξανάγραψε. Μετὰ ἔσκισε τὸ χαρτί. Βάλθηκε νὰ παρατηρῇ γύρω της ἓνα φτωχικὸν δωμάτιον ἐνὸς παμπάλαιου σπιτιοῦ. Σὲ μερικὰ σημεῖα ὁ σοβάς εἶχε πέσει. Τὸ ταβάνι ἦταν ἀπὸ ξύλα βαμμένα θαλασσιά, ἡ μόνη πολυτέλεια τοῦ δωματίου. Στὸν τοῖχον μιά εἰκόνα μὲ τρεῖς κόρες ποὺ κρατοῦσαν ἓνα σταυρό. Ἀγάπη, Πίστις, Ἐλπίς. Δυὸ παράθυρα, στὸ ἓνα μόνον ὑπῆρχε κουρτίνα, ἓνα στὸν δικτυωτό, σκιτισμένο. Φτωχικὸν μὰ συμπαθητικὸν καὶ κυρίως δικό της, πὸ πλήρωνε μὲ δικά της λεπτά, ποὺ τᾶβγαζε ἀπ' τὴν δική της δουλειά. Ἰδεολίστρια,

Κι ἦταν κάτι ποὺ τὸ χαιρόταν.

«Πρέπει νὰ γράψω, γιατί πρέπει νὰ μιλήσω». Κι ἄρχισε πάλι. «Θὰ τοὺς μιλήσω ἀπλὰ νὰ με καταλάβουν, θὰ τοὺς ἀνοίξω τὴν καρδιά μου. Ἄς μὴ ξεχνῶ πὼς εἶναι καὶ αὐτοὶ ἄνθρωποι». «Ἀνθρωποὶ ποὺ τοὺς ἀρέσουν τὰ μεγάλα λόγια», ἀπάντησε ἡ ἀρνητικὴ της διάθεσι. «Τοὺς συνηθίσασθε ἔτσι», ἄρχισε πάντα τὸ διάλογο μὲ τὸν ἑαυτὸ της. Ἀμείλικτος κριτὴς γιὰ κάθε τι δικό της εἶχε μείνει στὸ περιθώριον ἐξ αἰτίας τῆς αὐστηρῆς αὐτοκριτικῆς ποὺ ἐφάρμοζε. Κι' ἀπάντησε ὁ βαθύτερος καὶ συνδιαλλακτικὸς ἐαυτός της. Κι ὅμως στὸ βάθος τοὺς θὰ δυσηνὸν γιὰ εἰλικρίνεια». Κι' ἀπάντησε ὁ ἀρνητικὸς: «Καὶ θὰ τοὺς τὴν διδάξῃς ἐσὺ τὴν εἰλικρίνειαν;» Πάντα τὴν κούραζε αὕτη ἡ πάλη καὶ τώρα περισσότερο, γιατί τώρα εἶχε καὶ μιά εὐθύνη. Δὲ φιλοσοφοῦσε ἀνέξοδα. Τώρα πληρωνόταν γιὰ νὰ βγάξῃ

λόγους. «Πρώτα πρέπει να συμφιλιωθώ με την ιδέα πως θα μιλήσω μπροστά σ' ανθρώπους». Και σκέφθηκε πως ήταν η πρώτη φορά που έρχόταν σ' επαφή μαζί του τούς σίγουρα κι αληθινά σαν ίση τους. «Θα με κρίνουν κι αυτό καλό είναι, πληρώνω το χρέος μου στην κοινωνία, κι αν με κατακρίνουν, ίσως κι αυτό καλύτερο. "Ός τώρα τα βρήκα εύκολα, καιρός να υιώσω την άμια γεύσι της ζωής». Μά πάλι πάγωσε, θυμήθηκε ότι έπρεπε να μιλήσει, όχι να τους μιλήσει. "Έπρεπε να βγάλει λόγο, όχι να τους πη τί αισθάνεται. Ξανάρχισε να γράφει. «Η πατρίς, στην όποιαν δλο χρωστούμε την...». Σταματά. Δεν γίνεται να συνεχίσει. Τό χωριό είναι ήπειρωτικό, άκριτικό, χίλιες φορές καμένο συθέμελα, με πλο πολλούς νεκρούς από ζωντανούς, πλο πολλούς τάφους από σπίτια, πλο πολλά στρατόπεδα από χωράφια. «Έγώ θα τους μάθω τί θα πη πατρίδα; Γι αυτούς πατρίδα σημαίνει πόλεμος κι ο πόλεμος για να περιγραφη δέν θέλει ωραία λόγια. Αυτοί τόν γνωρίζουν σ' όλη του την φρίκη, τόν άγγιξαν, τόν έπασαν, τους τύλιξε στα βρόχια του. Τόν γνώρισαν σίγουρα κι αληθινά, πως θα τους τόν ώριοποιήσω με τόν βερμπαλισμό μου; Κι' ύστερα τί όμορφα ύπάρχει στόν πασιμόν αυτόν της φύσης που λέγεται πόλεμος κι η λέξη πατρίδα είναι συνφασμένη γι αυτούς με την έννοια πόλεμος. "Αν τους πω για την ειρήνη; Μήπως την γνώρισαν η την είδαν ποτέ η τους άγγιξε η π οή της. Στρατός πάει κι έρχεται, συματοπλέγματα χωρίζουν τά σόνορα, αν περάση κανείς κατά λάθος κατά κει τόν πυροβολούν. Κι όσο για τις συνθήκες της ζωής τους οι μισοί νέοι εγγάτες στην Γερμανία κι οι άλλοι μετανάστες στην Αυστραλία. Κακομοιριά, δεισιδαιμονία, άμάθεια, μυίγες, λοιμώδη νοσήματα. "Άς αφήσουμε την πατρίδα. "Ίσως η θρησκεία. Αυτή τους χρειάζεται, θα τους μιλήσω για τόν Χριστό. Θα τους πω τί είπε ο Ντοστογιέφσκι: «Δένε πως ο Χριστός είναι αλήθεια, μα κι αν ο Χριστός δέν είναι αλήθεια, προτιμώ τόν Χριστόν άπ' την αλήθεια». Και μόλις τελειώσω, θα με λυντσάρουν η, και τό πιθανότερο, θα με απολύνουν. Και θυμήθηκε τόν βυζαντινό Χριστό, τιμωρό στο γραφείο του Γυμνασιάρχη. "Αν τους αναλύσει τού "Αποστόλου Παύλου τό έδάφιο για την άγάπη. «Και έάν έχω πᾶσαν την πίστιν, ώστε όρη μεθιστάνειν, άγάπη δέ μη έχω, ουδέν είμι». Θυμήθηκε την κατηχήτριά της στο άνώτερο κατηχητικό, όταν τους τό ανέλυε. «Έδδ' ο "Απόστολος Παύλος έννοεί ότι πρέπει να έχωμεν κατανόησιν διά τά άμαρτήματα τών άλλων ανθρώπων». "Ασφαλώς μ' αυτό τό πνεύμα αν μιλούσε, πολλούς θα ίκανοποιούσε. «"Όχι, όμως, αν μιλήσω για άγάπη, θα μιλήσω όπως την βλέπω εγώ. "Ένα δόσιμο όλοκληρωτικό, μα λεηλασία της δικής μας ζωής για χάρι τών άλλων». Άρχισε πάλι να γράφει. «"Η θρησκεία, ήτις...», άχ αυτή η γλώσσα τών προγόνων, αυτό τό «ήτις» της τό χάλαγε όλα, έσθισε τό «ήτις», έβαλε «η όποια», «κι αυτό καθαρευουσιάνικον», σκέφθηκε. «"Η θρησκεία, η όποια», κόμπιασε, έπρεπε να βάλει «η Χριστιανική θρησκεία». Βέβαια έτσι έθαζε και την θρησκεία στα καλούπια, αλλά τί να κάνη; Στο τί να κάνη σταμάτησε. "Άς πάρη τό τρίτο θέμα, πλατύ και ανεξάντλητο επίσης κι άνόδυνο. "Άρχισε να γράφει. «"Η οικογένεια, η έλληνική οικογένεια με τά άγνά ήθη». Έκει στάθηκε. "Όσο για ήθη! «"Αγιοι έγκλημα διά λόγους τιμής στόν Παρνασσό». «Έδηλητηρίασε την σύζυγον του με παραθεϊόν». «Άδελφός έφόνευσε τόν αδελφόν διά κτηματικής διαφοράς». «Έπνιξε τό έξώγαμον τέκνον της εις τόν Πηνειόν.»

Στάθηκε άμήχανα. "Επιτέλους, δέν της ζητούσαν να φιλοσοφήσει, της ζήτησαν να γράψη και να εκφωνήση ένα λόγο. «Πρέπει να συμβιβαστώ και ο συμβιβασμός θα με φέρη πλο κοντά στους ανθρώπους. Γιατί πρέπει εγώ να είμαι διαφορετική άπ' τους άλλους;» Της ήρθε η ιδέα να μη προπαρασκευασθή, να πάη έτσι χωρίς χειρόγραφα, με άδεια χέρια, με γιομάτη σκέψη. Μιά έμπνευση της στιγμής θάχη ίσως καλύτερα άποτελέσματα. Πήρε την άπόφαση κι ήσύχασε για λίγα λεπτά κι ύστερα άρχισε να γράφει μανιώδικά, παθιασμένα, λόγια γνωστά, χλιοειπωμένα, έσθισε κι έγραφε, έψαχνε για λέξεις ήχητικά ωραίες, μίλησε για την πατρίδα, που είναι η μάνα όλων μας και που πάντα μας προστατεύει, για την θρησκεία που χωρίς αυτήν δέν θα στηριζότανε σε γερά θεμέλια η έννοια της πατρίδας, για τους ήρωες που καθαγίασαν με τό αίμά τους τό ήρωικό και πολυβασανισμένο τούτο χώμα. Για την γωνιά τούτης του κόσμου που φώτισε με τά νάματα της σοφίας της όλη την ανθρωπότητα, για την άχαριστία τών άλλων κρατών, για τόν έλληνοχριστιανικό πολιτισμό που στηρίζει χρονια τώρα την έλληνική παιδεία, για την έλληνική οικογένεια με τά άγνά και άδιάφθορα ήθη. Τελείωσε και άνέπνευσε με άνακοήφιση. «Τέλειωσα», είπε φωναχτά, «πάει, συμβιβάστηκα».

Την μέρα της γιορτής ήταν γεμάτη νευρικότητα. Προσταθούσε να δώση θάρρος στόν εαυτό της «Θα άνέθω επάνω μετά τό ποίημα «"Η σημαία μας» και θα άρχισω να διαβάξω. Την έβαλαν και κάθισε μπροστά, άνάμεσα στόν παπά και τόν Γυμνασιάρχη. Δεν θ' άγούσε νάρθη η σειρά της και πάσαζε να τό θυμάται όσο γίνεται λιγότερο. "Όταν τελείωσε ο άγια-

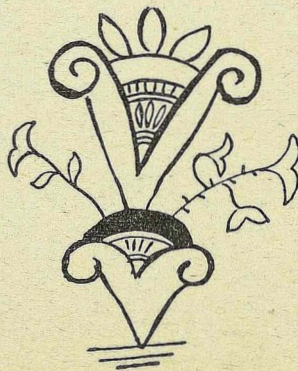
σιός, σπρώχθηκε ό Γυμνασιάρχης άργά και έπίσημα με κινήσεις φαινομενικά σίγουρες και άδιάφορες μά προσεκτικά φροντισμένες από χρόνια, από την ήμέρα της πρώτης προαγωγής του. «Θεέ μου, πού πιά βρίσκει όλα τούτα και τά λέει και νά σκεφθή κανείς ότι είναι μόνον εισαγωγή». Θυμήθηκε όμως πώς μετά άπ' αυτόν θά μιλάγε εκείνη κι εύχθήθηκε νά μη τέλειωνε ποτέ την εισαγωγή του. Την άπορορήσανε οι σκέψεις της. «Πόσο τόν ήθελε αυτό τόν διορισμό, και μάλιστα εκεί, σέ κείνο τό χωριό, τό άπόμερο, τό άκρικό. «'Ελπίζω νά μη άπογοητευθήτε δεσποινίς.» «Γρήγορα θά ζητήσετε μετάθεση» ή «Σ'ας θαυμάζω» και μέσα στον θαυμασμό κι ή ειρωνεία! «Δέν έλειψε ό ρωμαντισμός άπ' την έποχή μας».

Ήξερε τί την περιέμενε, τής τά είχαν περιγράψει με τά πιο μελανά χρώματα. Φτώχεια, γυφτιά, άμάθεια. Δέν την πείραζε, νευρίαζε όμως κι άπογοητευόταν με τούς συναδέλφους της, πού δέν έκαναν τίποτα για νά διορθώσουν αυτή την κατάσταση. Είχαν φτιάξει ένα κόσμο δικό τους και ζούσαν σ' αυτόν με άνεση και φυσικότητα. Με τούς άλλους δημοσίους ύπαλληλους κριτικάρανε διαρκώς τούς ντόπιους και στην 'Αθήνα είχαν βάλει όλα τους τά μέσα για μετάθεση. «Δέν έχει πνευματική ζωή», μεμνημοιοούσαν, σίγουροι πώς ή πνευματική ζωή είναι κάτι πού δημιουργείται και συμβαίνει έξω από τόν ίδιο τόν έαυτό μας. 'Η σκέψη τους ήταν πώς νά πάρουν, όχι πώς νά δώσουν. 'Αδιόρθοτα ρομαντική, την λέγαν οι φίλοι στην 'Αθήνα.

Προχώρησε στο τραπέζι, κρατούσε σφιχτά τά χειρόγραφα. «Νά μη χάσω τή σειρά», σκέφτηκε. 'Η δειλία της νικούσε ακόμη μά φορά. «Στό κάτω-κάτω άπλώς θά διαβάσω ό,τι έγραψα». Τό θάρρος της όμως την έγκατέλειψε, γιατί ψυχικό άπόθεμα δέν είχε, μά και δέν είχε προσφέρει τίποτε άπ' τόν έαυτό της. «'Ας τούς δώ, άς τούς κυττάξω νά πάρω λίγο θάρρος». Ξετύλιξε τά χειρόγραφα. Διάβασε μέσα της, πρην άπαγγελίη φωναχτά.

«Κύριε Δήμαρχε, αιδεσιμώτατε, σεβαστή έφορεία, αγαπητοί γονείς, αγαπητά μας παιδιά. Καλή αρχή, σκέφθηκε. 'Ετοιμάστηκε, πήρε θέση κατάλληλη και κοίταξε προς τό άκροατήριο. Μπροστά καθόντουσαν οι καθηγητές με τόν Δήμαρχο και τόν παπα, μετά ή σχολική έφορεία, οι προύχοντες από τούς χωρικούς και μετά όρθιοι οι περισσότεροι γονείς και τά παιδιά. Όλοι την κοίταζαν άδιάφορα, σίγουροι για τό τί θά τους μιλούσε. Τούς άναμέτρησησε, τούς φτωχούς, τούς πλούσιους, τούς άξιωματούχους, τά παιδιά. Αύτά καχεκτικά κι άδύνατα, με σθησιμένη την βεβαιότητα στο σαθρό πρόσωπό τους. Τά μάτια της πλανηθήκανε στα μαυροφορεμένα κεφάλια, σ' ένα τραυματία με τά δυό πόδια κομμένα, πρόσωπα τραηγμένα, όνεις άρρωστημένες. 'Όσορα ειδη τόν Γυμνασιάρχη, κουρασμένο άπ' την προσπάθεια. Είχε γύρει τό κεφάλι και κοίταζε τή μύτη τών παπουτσιών του, σ' αυτή τή στάση έδειχνε πιο άνθρωπος. 'Ο Πρόεδρος της 'Εφορείας τετράπαχος με τά μάτια πρησιμένα από καρδιακή άνεπάρκεια. Σκέφθηκε λίγο κι ύστερα ξανακοίταξε τά παιδιά κι ύστερα πάλι όλους μαζί κι ήσαν κι έγιναν όλοι ένα μπρός της, πρόκριτοι, φτωχοί, παιδιά, συναδέλφοι και τότε δίπλωσε τά χειρόγραπά της και τάβαλε στην άκρη. Δέν τής χρειαζόν ουσαν πιά, δέν είχε ανάγκη νά τούς πη ψέματα, είχε βρει τό θέμα της, θά τούς μιλούσε για τόν άνθρωπο, γι' αυτόν τόν άνθρωπο πού πρέπει νά ναι πάνω από κάθε συμβατικότητα, έξω από κάθε συμβιβασμό, κι άρχισε πιά χωρίς άλλο δισταγμό «'Αδέλφια μου...»

ΜΑΙΡΗ Π. ΣΤΑΥΡΟΥ

ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ

(Ἄπο τὸ προσωπικό μου ἡμερολόγιο)

Με τοὺς ἀνθρώπους πρέπει κανεὶς νὰ ξαναρχίζει πάντα ἀπὸ τὴν ἀρχή. Νὰ ρίχνει στὴ λήθη κάθε φορὰ τὴν πικρὴ γνώση, πού εἶχε κάποτε ἀποκομίσει. Γιὰ ν' ἀνανεώνεται πάντα ἡ πικρὴ γεύση στὰ χεῖλη, γιὰ νὰ ὑπάρχει πάντα κίνηση, γιὰ νὰ ὑπάρχει πάντα ζωὴ.

Εἶναι στιγμὲς πού βλέπεις νὰ ἔχει γίνει ἕνας ἀθόρυβος σεισμός μέσα σου, νὰ ἔχουν ὑποχωρήσει σιγά-σιγά χώματα σκληρὰ καὶ πετρώδη, καὶ ξυπνᾶς μιὰ μέρα ἀντικρίζοντας ἕνα ἄλλο τοπιό τῆς ψυχῆς σου. Τοῦτο τὸ τοπιό πού χρειάστηκαν χρόνων δάκρυα γιὰ νὰ διαβρωθεῖ. Καὶ ἀντικρίζεις τὸ καινούργιο του βάθος, τὸ καινούργιο του πλάτος κι' εὐχαριστεῖς τὸ Θεὸ πού σ' ἄφησε ὡς τὴ στιγμή ἐκείνη νὰ ζήσεις γιὰ νὰ τὸ κάνεις δικό σου.

Με τὸ δόσιμο, τὸ κάθε εἶδους δόσιμο, ἀποκαθαίρεται ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὸ κτήνος πού κουβαλᾷ μέσα του.

Μέσα στὸ σημερινό, σαλεμένο ἀπὸ πίστες κόσμο πού ζοῦμε καὶ πού κανένας, κοιτάζοντας τούτη τὴ σύγχυση, δὲν ξέρει ἀπὸ πού ν' ἀρπαχτεῖ, καὶ πολλὲς φορὲς ἀμφιβάλλει ἂν ὁ δρόμος τῆς φωνῆς του καὶ τῆς ψυχῆς του εἶναι ὁ σωστός, πρέπει ἀπὸ τούτη ἀκριβῶς τὴ φωνὴ του σὰν ἀπὸ ἄγκυρα νὰ κρατιέται. Τούτη ἡ δική του φωνὴ θὰ τὸν σώσει, κι' ὅ,τι ἐκείνη θὰ τοῦ πεῖ. Γιατὶ τοῦλάχιστο θὰ ἔχει πραγματώσει κάτι πολὺ ὑψηλό: δὲ θὰ ἔχει προδώσει τὸν ἑαυτό του.

Μιλώντας κανεὶς γιὰ τὸ Θεὸ ἔχει τὴ βέβαιη σιγουριά τοῦ ἀπόλυτου, τὸ ἄγγιγμα τῆς ὑπέρτατης οὐσίας. Μιλώντας γιὰ τὰ πράγματα ἔχει πάντα τὸν κίνδυνο νὰ μὴν ἔχει συλλάβει τὴ μυστικὴ κι' αἰώνια οὐσία τους. Καὶ τοῦτο τὸ τελευταῖο, στὴ ποίηση τοῦλάχιστο, μόνον ὁ χρόνος τὸ δείχνει.

Μαζεύονται οἱ ἄνθρωποι ὁ ἕνας στὸν ἄλλον κοντὰ, σφίγγονται σφιχτὰ, νὰ νιώθουν τὴ ζεστὴ ἀνάσα ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου, πολλαπλασιάζουν τὸ κορμί τους καὶ τὴν ψυχὴ τους, γιὰ νὰ μὴ νιώθουν τὸ παγωμένο χνῶτο πού ἔρχεται ἀπ' ὅλες τὶς μεριὲς τῆς ὑπαρξῆς καὶ ὅλα τὰ παγώνει.

Σιγά-σιγά πρὸς τὴν πικρὴ σοφία τοῦ κόσμου ὀριμάζουμε.

Ἔρχεται μιὰ στιγμή καὶ δὲ θέλει ἀνταμοιβὴ ἡ καρδιά μας, αὐτὴν πού γύρευε μετ' ὅση λαχτάρια ἢ νότιη μας. Εἴμαστε πιά ἕνα ὄργανο στὰ χεῖρα μιᾶς δύναμης, πού με ταπεινοσύνη ὑπηρετοῦμε, καὶ ἡ εὐτυχία μας εἶναι ὄλο νὰ ξεοδεύομαστε, ὄλο νὰ σαταλάμε τὴν οὐσία πού μᾶς ἐδόθη.

Παντοῦ ὑπάρχουν κάθετοι ἄβυσσοι. Σ' ὅποια στιγμή τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξῆς κι' ἂν σκάψεις, θὰ βρεῖς ἀβύσσους ἀπὸ κάτω.

Τί παράξενο πού εἶναι τὸ Πνεῦμα! Τ' ἀκοῦς μέσα στὰ σπλάχνα σου νὰ σιωπᾷ σὰν παιδί, φυσᾷ σ' ὄλο σου τὸ σῶμα κι' ἀνατοιχιάζεις. Καὶ σὲ λίγο ἔρχεται ἡ ἱερὴ μανία στὰ χεῖλη σου καὶ σὲ κάνει νὰ γράφεις. Τοῦτο τὸ Πνεῦμα, πού εἶναι σὲ μυριάδες ἀκόμη ἀνθρώπους ἐχθρικό. Πού θὰ πρέπει νὰ περάσουν μιὰ ὀρισμένη ζώνη, μιὰ δύσκολη περιοχὴ, μὴν ἀσκηση μοναστική, γιὰ νὰ τοὺς φουσήξει σὰ δροσερὸ ἀγέρι στὸ μέτωπό τους.

Ἄπο πόσα μαθαίνει ν' ἀποδεδειχθεῖται ἡ ψυχὴ! Ἄπο πράγματα πού τὰ θέλει δικά της, κολλημένα πάνω στὴν καρδιά της, καὶ μπαίνει σιγά-σιγά σ' ἕναν ἀμόλυπτο χῶρο, ὅπου ὅλα εἶναι καθαρὰ, πού τίποτα δὲ θέλει ἀνταμοιβή, ὅπου ἡ ὑπέρτατη θυσία σου μπαίνει στὴν ὑπηρεσία ἐνὸς μυστικοῦ μέσα σου Θεοῦ.

Ἡ ἀλήθεια, τὸ μόνο στήριγμα, ἡ μόνη δικαίωση ζωῆς, κι' ἂν ὅλα γύρω σου ἔχουν γεμίσει ψευτιά, κι' ἂν ὁ κόσμος ἔχει γύρω σου σαλέψει, καὶ δὲν ξέρεις ἀπὸ πού νὰ πιαστεῖς, ποιὰ

φωνή από τις τόσες γύρω σου ν' ακούσεις. Μόνο ἅμα ἀκούς τὴ δική σου φωνή, ἐκείνη ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὰ μύξα σου καὶ ποὺ, ἐν τὴν παρακούσεις, εἶσαι δυστυχημένος, τότε μόνο λές πᾶς δὲν ἔκανες προδοσία, κ' ἄς εἶναι νὰ πιστεύεις — μιὰ ποὺ κανείς δὲ θὰ σὲ βεβαιώσει γιὰ τὸ ἀντίθετο — ὅτι ἡ ἀλήθεια σου ἦταν μιὰ μικρὴ ἀλήθεια.

Ἡ ἀλήθεια σου, ἡ ἀλήθεια, τὸ τελευταῖο σου καταφύγιο, ἀπ' ὅπου κανείς δὲ θὰ μπορεῖ νὰ σὲ βγάλει, ὅπου σὺν ἑαυτὸς θὰ ὑπερασπίζεσαι τὴ φωνὴ τῆς ψυχῆς σου.

Νὰ τιμᾶς τὴν ἀλήθεια, ἀκόμα κ' ἐν σ' ἀφήνει χωρὶς ροῦχο, χωρὶς σκέπασμα.

Τὶ μυστικὴ θλίψη, ἀκατάλυτη, βουβή, θὰ βασιλεύει στὰ δωμάτια τῶν δημιουργῶν, ὅταν βγαίνοντας ἔξω ἀπὸ τὸν κύκλο τῆς εὐτυχίας ποὺ τοὺς χάριζε ἡ δημιουργία τους, θὰ πασπάτευαν μὲ τὰ χέρια τὸν πῦρ τραχὺ τοῖχο τῆς μοναξιάς! Τὶ ξεπέρασμα κάθε φορά, ν' ἀνεβῶν πάλι τὸ δρόμο ἀπ' ὅπου βγήκαν καὶ ν' ἀντλήσουν ἀπὸ μέσα τους δυνάμεις γιὰ τὴν πίστη στὴ ζωὴ, αὐτὴ τὴ ζωὴ ποὺ τὴ νιώθουν βαρειά, πολὺ βαρειά, καὶ φορτίο ἀσήκωτο στοὺς ὅμους τους!

Νὰ μὴ φοβάσαι τίποτα, νὰ παίρνεις ἀπάνω σου τὶς ἑσχατὲς συνέπειες τῆς ἀπολυτοσύνης σου. Πόσο τότε αὐτὴ σου ἡ περιήφανη στάση κάνει νὰ χλωμάξει ὁ φόβος, γιὰτὶ νιώθει ἀπέναντί του ἕναν δυνατόν, μιὰ ψυχὴ ποὺ ἀντέχει τὸν ἰδεῶτα τῆς Γεσθημανῆ. Γιατὶ τοῦτὴ ἡ ἀπολυτοσύνη σημαίνει θάρρος μπρὸς στὶς ἀβύσσους τῆς μοναξιάς, στὴν ἀφατὴ ἐρημίας τῆς ἀπομόνωσης. Τὶ θαυμαστὸ πρᾶγμα εἶναι μιὰ συνείδηση στὸν κόσμο, ποὺ καίει κρυφὰ σὺν καντήλα καὶ δὲν τὴν ἔχει κοιτάξει μάτι ἀνθρώπου ποτέ! Τὶ ὑπέροχο νὰ παλεύει μιὰ ψυχὴ μ' ὅλα τὰ θεριὰ τῆς θλίψης καὶ τῶν σκοταδιῶν.

Τὰ πρᾶγματα εἶναι πῶς δυνατὰ ἀπὸ μᾶς, κ' ἄς λεγόμαστε οἱ κύριοι τῆς δημιουργίας: Ἐμεῖς σερόνομαστε, ἐμεῖς ματώνουμε νὰ τὸ βροῦμε, νὰ βροῦμε τὴν καρδιά τους, τὴ μυστικὴ τους πνοή, γιὰ νὰ γίνουμε σὺν τῶς θεοῦς εὐτυχημένοι.

Ὁ τραυλὸς τοῦ Θεοῦ.

Δὲν μπορεῖ νὰ μὴν ὑπάρχει μιὰ ὑπέριστα δύναμη ἔξω ἀπὸ μᾶς, ποὺ σὲ κείνη τείνουμε μέσα ἀπὸ τὴ σωματικότητά μας, ἀφοῦ μὲ τόσο πάθος καὶ πόνο τῆς ἀφοσιωνόμαστε. Ἀφοῦ δεχόμαστε ὅλα τὰ χτυπήματα τῆς ζωῆς, ἀφοῦ δεχόμαστε νὰ περῶμε μὲς ἀπ' ἕλες τὶς ἀδυναμίες μας, γιὰ νὰ βλέπουμε νὰ ἔχει καθήσει στὰ χέρια μας σὰ χρυσὸ μαλλί, σὺν ἀργυρῆ ταινία, λίγη ἀπὸ κείνη τὴν οὐσία ποὺ σκάβουμε τὰ σωθικά μας γιὰ νὰ τὴ βροῦμε.

Ποιὸς θὰ μποροῦσε νὰ μπεῖ στὶς ἀποφάσεις μᾶς ψυχῆς, νὰ δεῖ ἐνωμένες σὲ μιὰ ρίζα τὴ δύναμη καὶ τὴν ἀδυναμία, τοῦτο τὸ περίεργο κρᾶμα ποὺ εἶναι ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ;

ΟΛΓΑ ΒΟΤΣΗ

ΤΙΠΟΤΕ ἈΛΛΟ...

Μέτρα τὶς ὅμοιες μέρες τῆς φωτογραφίας σου
 Τὸ αἶσθημα παρασύρει σὲ γιορτινὰ χαμόγελα
 Μιλᾶς γιὰ ἕναν κόσμο ποὺ θὰ μᾶς δανείσει ὁ Θεός.
 Ὁ ἄνεμος τῆς συναλλαγῆς καταπίνει τὴν ὄργη
 Φωνάζω γιὰ τὴ ζωὴ ποὺ ἀποκοιμῆται σὲ προθάλαμο χειρουργείου
 γιὰ τὴν κοινὴ λογικὴ ποὺ στέκει στὸ κατόφλι
 Ὁ ἥλιος ὡς πότε θὰ σ' ἔλνει γύρω;
 Πάλι θὰ δῶ ὅμοια πρόσωπα
 — θὰ καθρεφτίζονται τὴν ἀγωνία τους
 σὲ ἀνοιχτὲς παλάμες
 Εἶπα νὰ διαλέξω τὰ ὄνικα τοῦ νέου-κόσμου
 Φοδᾶμαι μήπως μοῦ μείνει ἡ ἀνάμνηση τίμας δουλειᾶς
 Τίποτε ἄλλο...

ΒΑΓΙΟΣ ΜΠΑΓΛΑΝΗΣ

Η ΜΑΥΡΗ ΝΟΣΟΚΟΜΑ

(διήγημα)

Στή γωνιά ήταν ένα παλιό τζαμί, χτίσμα τούρκικο κι' όχι φραγκοκλησιά μετατροπέννη απ' τόν κατακτητή όπως τ' άλλα τζαμιά. Έστριβες και συναντούσες τόν τοίχο μιάς ατέλειωτης αὐλῆς με ἄγρια βλάστηση. Ἀκριβῶς στά μέσα τοῦ ἔξωτερικοῦ αὐτοῦ τοίχου ἔδειχνε τή σκουριασμένη τῆς ὄψη μιά καγκελόπορτα πού δὲ θάνοιξε ἴσως γιά δεκάδες χρόνια. Ἀντίκρου απ' τήν καγκελόπορτα αὐτή ἕφρονόταν ἕνα διόροφο ἄσπρο χτίσμα κι' ἕνα δεύτερο πίσω του. Καί τὰ δυὸ κτίσματα βρίσκονταν στήν ἴδια αὐλή, ὅπου δυὸ-τρια παρτέρια με λουλούδια τῆς ἐποχῆς δίνανε ἕνα χαμηλό, ἀλλά συμπαθητικό τόνο.

Καί τὰ δυὸ αὐτὰ κτίσματα μετατραπήκανε σὲ πρόχειρα νοσοκομεία. Τὸ ἕνα χειρουργικό, τ' ἄλλο παθολογικό καὶ μαιευτικό. Μιά ὀμάδα νοσοκόμες ἀπὸ τὸ Γενικὸ Νοσοκομεῖο μεταφέρθηκε γιά τὶς πολλὲς ἀνάγκες αὐτοῦ τοῦ στοιβάγματος κλινῶν πού ὀνομάστηκε «Νοσοκομεῖο». Ἀσφαλῶς ἡ ἐπιμελητεία χῳάινε — καὶ πῶς μποροῦσε νὰ γίνῃ ἀλλοιῶς ἀφοῦ ὅλα τὰ κανόνιζε ἡ βιασύνῃ κι' ἡ ἀνάγκη. Τάξη στή διεξαγωγή τοῦ νοσηλευτικοῦ ἔργου πού νὰ βρεθῇ. Φωνὲς ἀπ' ἐδῶ, ἄγριες ἀπαντήσεις ἀπ' τήν ἄλλη μεριά, διαλοσθάσιμο ἀπὸ τόσα στόματα...! Κι' ἀνακατεμένα τὰ ἐπιφωνήματα πόνου, τὸ βήξιμο, κάποιο πνιχτὸ μοιρολόι...! Καί μισρωδιά αἵματος, ἀκαθαρσιῶν καὶ φαριμάκων σ' ἕνα ἀνυπόφορο μίγμα.

—Ἐφερα ὀκτὼ μπουκάλες αἶμα, λέει ἕνας μεσόκοπος, ντυμένος με σκοτεινοῦ χρώματος κοστοίμῃ καὶ καθαρό κολλάρο.

—Μόνο, κύριε βουλευτή; τὸ ρωτᾷ με ἀνεκφραστο ἀπὸ τήν κούραση βλέμμα ἕνας κοντόχοντρο γιατρός πού φοροῦσε μιά ματωμένη μπλούζα.

—Ἐξῆ μοῦ εἶπατε, ὀκτὼ ἔφερα, τοῦ ἀπαντᾷ με κάποια ἐκπληξη ὁ μεσόκοπος βουλευτής.

—Σοῦ εἶπανε καὶ ὄχι σοῦ εἶπα, ξεσπᾷ ὁ γιατρός με τὸ ἀξυῖριστο ἀπὸ πολλὲς μέρες πρόσωπο. Γιά πολιτικοὺς λόγους δὲ μιλάτε. Μά ἐγὼ εἶμαι γιατρός κι' ἔχω τήν εὐθύνῃ αὐτῶν ὄλων πού στραγγίσανε ἀπ' τὸ χῳσμο αἵματος. Μοῦ κουβαλᾶνε τοὺς πληγωμένους, τοὺς σέρνουν ἀπ' ἐδῶ, τοὺς πετᾶνε ἀπ' ἐκεῖ, προστάζουν σάν νᾶναι στό τοιφλίκι τοῦ πατέρα τους. Μά πόσα χέρια θέλουν νᾶχω, ἀπὸ πού νὰ πλάσω αἶμα γιά μετάγγιση, πού νὰ βροῦ ὕλικὸ νὰ ἐπιδέσω τραύματα; Καὶ ζητῶ ἐθελοντὲς νὰ δώσουν αἶμα καὶ κανένας δὲν παρουσάζεται. Τὸ θέλουν — λένε — γιά δική τους περίσταση. Κι' οἱ πολιτικοί, ἔσεις δηλαδή...

—Μὴ φωνάζεις, γιατρέ, τοῦ λέει με κάποια στενοχώρια ὁ μεσόκοπος βουλευτής. Ἀκοῦνε κι' οἱ τοῖχοι καμμιὰ φορᾷ. Ξέρεις...

—Ξέρω καὶ παραξέρω. Μιά δράκα γεροὶ σᾶς διευθύνουν κι' ἔχουμε τοῦτα ἐδῶ τὰ χῳα.

Ἐνα βλοσυρὸ πρόσωπο πλησίασε κι' ὄλας γιά νὰ ἐλέγξει τὸ τί λένε. Μισοκατάλαβε ἀπ' τὶς χειρονομίες τοῦ γιατροῦ πῶς διαμαρτυρεται πάλι γιά τήν κατάσταση.

Ἐο γιατρός γύρισε καὶ τόν κοίταξε με διάθεση περιφρονητική. Ἐο μεσόκοπος βουλευτής ἔκαμε νόημα συγκατάβασης. Τὸ βλοσυρὸ πρόσωπο ἠρέμισε πρὸς στιγμῆς κι' ἔκανε ἀργή μεταβολή γιά νὰ πάῃ στή θέση του πέρα στή σῳάλα.

Δυὸ νοσοκόμες πλησίασανε γιά νὰ παραλάβουν τὶς μπουκάλες με τὸ αἶμα.

Μὲ θόρυβο ἀνοίγει ἡ πόρτα καὶ σ' ἕνα μισοκαταστραμμένο φορεῖο κουβαλᾶνε μέσα ἕνα πληγωμένο.

—Κανούργιος, λέει ὁ γιατρός με ἔκφραση ἀποκαωμένη. Ποῦ νὰ τὸ βάλω;

—Ρωμὸς εἶναι. Τὸν περμαζέψαμε ἀπὸ ἕνα στενοσόκκακο.

—Καί τί θὰ τοῦ κάνω;

—Μετάγγιση.

—Τί εἶπες, μωρέ; φωνάζει φρενιασμένος ὁ γιατρός.

—Ἐ προσταγή εἶναι αὐτή, κύριε γιατρέ. Μετάγγιση, λέει. Νὰ τὸ χαρτί.

Τὸ μῖσο ζωγραφίστηκε στὰ πρόσωπα ὄλων γύρω. Ἐβλέπες τὸ δέμα τους νὰ ρυτιδῳνεται ὅπως ὅταν φυσήση ξαφνικά ὁ ἄνεμος κι' ἀναταράξη τήν ἐπιφάνεια τῆς λίμνης. Κι' ὕστερα ξέσπασε μιά ἐπανάσταση κῳματος στὰ στήθη ὄλων.

—Ἐξὼ ὁ γκισούρης.

Ἐο γιατρός τάχασε πρὸς στιγμῆς. Ἐο μεσόκοπος βουλευτής μετροῦσε τί λόγο θᾶβαζε κι' ἂν θᾶπρεπε με τρόπο νὰ ἐκμεταλλευτῇ τήν περίσταση.

—Γιατί δὲν τὸ δίνετε στοὺς Ρωμοὺς νὰ τὸν πᾶνε στὸ Νοσοκομεῖο τους; ρωτᾷ ὁ γιατρός, πού συνήλθε κ' ὄλας ἀκούοντας τίς διαμαρτυρίες τῶν γύρω του.

—Χρειάζεται γιὰ μετάγγιση, ξαναλέει ἕνας ἀπὸ τοὺς δυὸ τραυματιοφορεῖς.

Μιά μαύρη νοσοκόμα βγήκε ἀπ' τὸ δωμάτιο δεξιά καὶ φώναξε τὸ γιατρό. Τὸ ζητοῦσαν στὸ τηλέφωνο ἀπὸ τὸ ἀρχηγεῖο.

Ἐκεῖ ὁ γιατρός ἔκανε νόημα νὰ κρατήσουν τὸν πληγωμένο ἐκεῖ στὸ διάδρομο ὧσπου νὰ δώση ὁδηγίες...

* * *

Ἐκεῖ ὁ Γιαννακὸς τοὺς εἶδε. Εἶχανε κάτι ἄγρια μάτια σὰν τοὺς δράκοντες τῶν παραμυθιῶν. Τοῦλάχιστον ἔτσι φανταζόταν τοὺς δράκους ὅταν ἢ γιαγιά τοῦ διηγόταν ἱστορίες, τότε στὰ πολὺ παιδικὰ του χρόνια. Μερικοὶ χρωματιστοὶ κύκλοι μπερδεύονταν ὀλόγυρα σ' ἄγρια αὐτὰ μάτια κ' ἀνοίγανε σιγά-σιγά μὲ κάποιες ἐκθαμβωτικὲς λάμψεις. Ἔστερα ἀρχίσανε τὰ θολὰ κύματα. Ἐρχόνταν τῶνα πίσω ἀπ' τ' ἄλλο καὶ τὸν χτυποῦσαν κατὰματα. Ἐνοιωθε κ' ὄλας τὴν ἀρμύρα τους νὰ βρέχη τὰ μαλλιά καὶ τὸ μέτωπό του. Ἔστερα εἶδε κάτι σουβλερὰ δόντια ν' ἀνοικοκλείνουνε στὸ γέλιο. Ἀργότερα μιὰ σειρά μύτες σκορπίζανε χολή. Χολὴ ἦταν ἐκεῖνο τὸ ὑγρὸ τους γιατί ἦτανε βαθιὰ κίτρινο καὶ πολὺ πικρὸ. Σὲ λίγο ἡ δίψα ἀνέθηκε στὴ γλώσσα του καὶ μίλησε παρακλητικά.

—Νερό...!

—Κάτουρο, τοῦ ἀπάντησε ἕνας βλοσυρὸς νοσοκόμος.

Ἐκεῖ ὁ Γιαννακὸς ἔγλυψε τὰ χεῖλη του. Βοήκε ἐκεῖ ἀπλωμένο ἀρκετὸ ἀλάτι. Χειροτέρεψε ἢ δίψα του. Στὸ μυαλό του μέτρησε τοῖα πηγᾶδια κατὰ σειρά. Ἀπὸ τὸ καθένα ἔβγανε νερὸ καὶ σκόρπιζε μὲ πουρπουλήθρες μὲς τίς γούρνες. Τὸ ὑγρὸ πιτσιλισμα ἔφτανε ὡς βαθιὰ μὲς τὴν ψυχὴ του. Πῆγε νὰ σηκώσῃ τὸ κεφάλι γιὰ νὰ σκύψῃ μὲς τὴ γούρνα. Ἐβλεπε κ' ὄλας μὲς τὸ γυαλιστερὸ πρόσωπο τοῦ νεροῦ τὸ δικό του φρυγμένο πρόσωπο. Ἐσκυψε μὰ μάταια πάσαζε νὰ φτάσῃ τὸ νερὸ. Ξεχώριζε κ' ὄλας μὲς τὸν ὑγρὸ καθρέφτη τὴν ἀγωνία τοῦ προσώπου του. Τί ρυτίδες φοβερὲς ἔχει τούτη ἡ δίψα...!

—Νερό...!

—Κάτουρο.

Σταμάτησε πᾶ νὰ βλέπῃ καθαρὰ σχήματα. Τώρα στριφογυρίζανε εἰκόνες πλεγμένες μέσα σὲ ὀμίχλη, κυματιστές, ροϊκὲς — ἀλαφοπόδες, ἀξεχώριστες. Μιὰ στιγμή καθάρισε ὁ ὀρίζοντας κ' εἶδε μιὰ μορφὴ σὰν τῆς μάνας του ἢ σὰν τῆς Παναγίας στὸ εἰκονοστάσι τοῦ χωριοῦ του. Τὸ χαμόγελό της δὲ μολογούσε καθαρὰ. Λύπη ἔχυνε; στοργὴ ἔσταζε; θάρρος ἔβραχε; θυμὸ ἐξακόντιζε; ἐπιτίμησι πρόβαλλε; Τί ἐπιτέλους; Ἔστερα εἶδε ἕνα οὐρανὸ νὰ λικνίζεται σὰν τὴν κούνια. Πότε ἐρχόταν πάνω ὁ οὐρανός, κάτω ἡ θάλασσα. Πότε ἀνάποδα: πάνω ἡ θάλασσα, κάτω ὁ οὐρανός. Μιὰ στιγμὴ πῆγε νὰ βρέξῃ. Ἐνοιωθε κ' ὄλας κάτι χοντρὲς σταγόνες βροχῆς στὸ μέτωπό του, πού ἀργὰ-ἀργὰ κυλοῦσανε στὰ μάγουλά του. Ἐβγαλε τὴ γλώσσα του καὶ προσπάθησε νὰ μαζέψῃ λίγες σταγόνες. Ἦταν πολὺ ἀρμυρὲς. Πιτσιλισμα κύματος. «Θ' ἀνακατεῖτηκε τὸ σύννεφο μὲ τὴ θάλασσα» εἶπε. Στόλωσε τὴ γλώσσα μακρὰ ἀπ' τὸ δέγμα του γιὰ νὰ μαζέψῃ ἀπευθείας τίς σταγόνες τῆς βροχῆς.

—Νερό...!

—Δόστε του ἐπιτέλους, φώναξε ἡ μαύρη νοσοκόμα. Δὲ φτάνει τὸ ἔγκλημα...

Ἐνας μπάτσος στὸ μάγουλό της ἀντήχησε. Ἐκρυψε ἐκεῖνη τὸ πρόσωπό της. Ὁρμησε νὰ βγῇ ἔξω ἀπ' τὸ δωμάτιο. Μιὰ σπρωξιὰ τὴν ἔμπασε πάλι μέσα καὶ δυὸ ἀστραφτερὰ μάτια τῆς δεῖξαν νὰ συνεχίσῃ τὴ δουλειά.

—Χρειαζόμαστε αἷμα γιὰ τοὺς δικούς μας, τ' ἀκοῦς; ἔξηγᾷ ὁ γιατρός.

Ἡ μαύρη νοσοκόμα στόλωσε τὰ κίτρινωπὰ μάτια της ἀπάνω του. Θαρροῦσε τοῦ ἔμπηγε δυὸ μαχαίρια κατὰστήθα.

—Τί μὲ κοιτᾷς;

Ἡ μαύρη νοσοκόμα δὲν τοῦ ἀπάντησε. Γύρισε καὶ κάρφωσε τὸ βλέμμα της πάνω σ' ἕνα νυστερί, πού γυάλιζε στὸ τραπέζικι δίπλα της.

—Φέρε κ' ἄλλη μπουκάλια, προστάζει ὁ γιατρός. Ἐχει ἀκόμα αἷμα ὁ γκαιοῦτης.

Ἡ μαύρη νοσοκόμα δὲ σάλεψε ἀπὸ τὴ θέση της. Δὲν εἶχε ἀκοή. Ὁ ἄνθρωπος ξύπνησε μέσα της, ὁ ἄνθρωπος πού στοὺς ἀπλοϊκούς ζῆ ὀλοκληρωμένος μὲς τὸ φθαρτὸ σῶμα. Εἶδε τοὺς ξένους πού πατήσανε τὴν Ἀφρική καὶ τὴν ἀφαιμάξαν σὲ πλοῦτο, ἴδρωτα κ' αἷμα. Ὁ Θεὸς ἦταν γιὰ ὅλους. Δὲν προστάτευε ὁμως τὴν Ἀφρική σὰ νὰ μὴν τὴν ἔπλασε ἐκεῖνος, σὰ

νά τή βρήκε παραπεταμένη σέ μιὰ θάλασσά του. "Τστέρα εἶδε τὸν ἐξανδραποδισμό της καὶ τὴν ταπεινώσή της σέ χυδαῖες δουλῖες. Πούλησε καὶ κορμὶ μιὰ περίοδο γιὰ νὰ μπορέση νὰ ζήσει ἀκόμα λίγο. "Ένας Ρωμὸς νοσοκόμος τὴν ἔπεισε νὰ πάρη δουλειὰ στὸ νοσοκομεῖο, ἔστω κι' ἀπλὴ καθαρίστρια. "Έτσι θὰ ξέπλενε τ' ἀμάρτημα τῆς ψυχῆς καὶ θὰ ἔτρεφε τὸ σῶμα.

Μιὰ σπρωξιὰ τὴν ἔφερε ἀπὸ τὴν περιδιάβαση τοῦ νοῦ της πίσω στὸ δωμάτιο.

—Τ' ἀκοῦς μωρὴ σιρόφα, φέρε μπουκάλιας. Πάει τὸ αἷμα τοῦ Ρωμοῦ χαμένο.

Ἡ μαύρη νοσοκόμα ἄρπαξε τὸ νυστέρι ἀπ' τὸ τραπεζάκι καὶ προτοῦ προλάβουν νὰ τῆς ἀρπάξουν τὸ χέρι ἔκοψε τὴ φλέβα τ' ἀριστεροῦ καρποῦ της.

—Πάρε τὸ δικό μου αἷμα, καιοῦργε. "Άσε τὸ Ρωμὸ νὰ ζήσει.

Τὸ δωμάτιο ἀναταράχτηκε, γέμισε τρεχάλα, βρισιές, αἵματα.

ἌΟ Γιαννακὸς κοίταξε ἀπὸ μιὰ χαραμάδα τὴ ζωὴ καὶ ξεψύχησε. Τὸ μωαλὸ τῆς μαύρης νοσοκόμας πέθανε γιὰ πάντα. "Ένας ἀφρικανικὸς ρυθμὸς μὲ βραχνὴ φωνὴ πλημμύρισε τὸ χῶρο. Τὰ πάντα ἀνατρίχιασαν.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Π Λ Η Ξ Η

"Έπρεπε ἡ μέρα νὰ 'χει κάποιο ἐνδιαφέρον.
 Νὰ ξεῖ κανεῖς, χωρὶς νὰ κάνει τίποτε
 εἰν' ἕνας θάνατος μέσα στὴ λάσπη τοῦ ποτέ.
 Γι' αὐτὸ δυὸ μάτια
 στημένα κάθε πρωὶ στὸν πληγωμένο τοῖχο
 μὲ τὴ χλωμὴ στολὴ τοῦ ὁμήρου
 νὰ τρέμει
 μπρὸς στ' ἀνοιχτὸ στόμα ἑνὸς πολυβόλου
 μποροῦσε νὰ 'ταν μιὰ θαυμάσια ἐπιπόνηση
 μιὰ συνετὴ, σωτήρια λύση.

Σ Υ Ν Ε Π Ε Ι Α

ἌΟ λευκὸς κύριος
 εἶχε μπουχτίσει τὴ λευκὴ τροφή
 κατὰ τὸ νόμο «τὰ ὁμώνυμα ἀποθοῦνται»
 κι ἄφηγε τὰ χέρια του
 νὰ πλανιοῦνται περίπαθα
 πάνω στοὺς μπρούντζινους καιτοὺς λόφους
 νὰ χάνονται στίς ἐβένινες κοιλάδες
 τῆς μαύρης ἠπειροῦ,
 ἄφηγε τὰ χεῖλια του
 νὰ τρυγοῦν ἀχόρταγα τοὺς ἐξωτικούς λατοὺς
 ποὺ πρόσφερε — γιὰ νὰ τὸν καλοπιάσει
 ἡ μαύρη «ἄτηρεσία»
 στὸν ἀστραφτερὸ δίσκο τῶν δεκάξι της χρόνων.

Μὰ ἡ λευκὴ κυρία
 δὲν ἤξερε καὶ πολλὰ γιὰ φυσικοὺς νόμους
 γιὰ «βίτσια» τῶν λευκῶν κυρίων
 καί, σφ'ἴγοντας στὴν παλάμη της
 τὸ ὑπόλοιπο τῆς ἀξιοπρέπειάς της,
 τὸν χῶρισε...

ΧΑΡΗΣ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

ROBERT GRAVES

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ

Σφιχτοδεμένος μέσ' στο ίδιο κρεβάτι
 ὅλη τὴ νύχτα τιναζόμουνα γυρίζοντας τὸ κεφάλι.
 Τώρα ἡ αἰγὴ γυρίζει μάταια, γιατί ἀκόμα
 ὁ γύπας κύπτει πάνω στο ζεστό της λόφο.

Εἶμαι σ' ἀγάπη ὅπως οἱ γίγαντες
 πὸν ἀγαποῦν παράφορα πάνω στο ἔσπερινό ἄστρο,
 καὶ τοῦτο τὸ ἰσχνό πουλί ἔρχεται ν' ἀποδείξει
 τὸ δύσκολο τῆς ἀγάπης.

Ἄκόμα ἦσυχο, μὲ ἀπληστο, μισοκλεισμένο μάτι,
 ἀποσπάει τ' ὄμο σηκῶτι ἀπ' τὸ ἔντερό του:
 τρέφεται ζηλότυπα, δὲν πετάει μακριά —
 ἐκτός ἀν αὐτὴ πού σ' ἔφερε ἐπίσης μένει.

Ο ΚΑΙΡΟΣ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ

Ἄ Ζεὺς κάποτε ἀκούστηκε τυχαῖα νὰ κραυγάζει στὴν Ἥρα:
 «Ἐσὺ μισεῖς; Μάλιστα, μισῶ τὸ χειρότερο —
 Ἄνατολικὸς ἄνεμος μέσ' στο Μάη, σιρόκος ὅλο τὸ θέρος.
 Ἄδη, πᾶρε τοῦτο ὀλόκληρο τὸ ἀνυπόφορο ὕμπαν!»

Ἐνας σχολιαστὴς ἐξηγεῖ τούτη τὴ ζεστὴ ἀνταπάντηση,
 ὁ ὁποῖος ἀντηχεῖ τόσο ὅμοιος μ' ἄνθρωπο γιὰ τὴν Ὀλυμπιακὴ νηήθεια,
 σημειώνοντας πὸς ὁ ὄφις μὲ τὴ μακρόσυρτη οὐρά, οἱ χθόνιοι ἄνεμοι
 ἦσαν ὑπόλογοι στὴ Μοῖρα μόνον κ' ὄχι στο Δία.

Η ΠΕΡΣΙΚΗ ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Ἀλήθεια ἀγαπώντας τοὺς Πέρσες νὰ μὴν ἐνδιατρίψετε
 πάνω στὶς ἀσήμαντες ἀφιμαχίες πὸν ἐγίναν στο Μαραθῶνα.
 Ὅπως γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ θεατρικὴ παράδοση
 πὸν ἀντιπροσωπεύει ἐκεῖνη τὴ θερινὴ ἐκστρατεία
 ὄχι σὰ μὰ ἀπλὴ ἀναγνώριση πὸν ἰσχύει
 γιὰ τρεῖς ταξιαρχίες πεζῶν καὶ μῖα ἰπικῶν
 (ἡ ἀριστερὴ πτέρυγα καλύφθηκε ἀπὸ κάποιον ἄχρηστο
 φῶς πανουργία πὸν ἀποσπάστηκε ἀπ' τὸν κύριο Περσικὸ στόλο)
 ἀλλὰ σὰ μὰ πομπῶδη καὶ κακὸτυχη ἐπίθεση
 νὰ καταχτήσει τὴν Ἑλλάδα — πὸν τὴ διαπραγματεύονται μὲ περιφρόνηση.
 Καὶ μόνον τυχαῖα ἀνασκευάζουν
 ὁ μεγαλύτερος Ἕλληνας ἀξιῶνει μ' ἔμφαση πὸς ἐκτιμῶ
 τὸν Πέρση μονάρχη καὶ τὸ Περσικὸ ἔθνος
 κέρδισε μὲ τούτη τὴ σωτήρια ἀπόδειξη:
 στο πείσμα μῖα δυνατῆς ἄμυνας καὶ τοῦ ἐνάντιου καιροῦ
 ὅλα τ' ἔργατα συνδυάστηκαν θαυμάσια μαζί.

Ἄπόδοση: ΦΟΙΒΟΥ ΔΕΛΦΗ

ΣΤΕΦΑΝ ΓΚΕΤΣΙΕΦ

ΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΛΕΥΤΕΡΙΑΣ

Τὸ ὄνομα τῆς Κύπρου κατέλαβε πῶς μεγάλη θέση στὴ συνείδησή μας στὰ τελευταῖα μεταπολεμικὰ χρόνια, ὅταν οἱ ἀρχαῖοι, ἐρωτευμένοι μὲ τὴν ἐλευθερία κάτοικοί της, ἀνέλαβαν ἕνα ἥρωϊκὸ ἀγώνα γιὰ νὰ ἀποτινάξουν τὸν ἀποικιακὸ ζυγὸ πρὸς τοὺς ἐπέβαλε ὁ Ἕλληνας κατακτητής. Ὅσοι ἀπὸ πολύχρονο ἄνισο ἀγώνα ὁ λαὸς τῆς Κύπρου νίκησε. Ἐγκαθιδρόθηκε ἡ Κυπριακὴ Δημοκρατία. Τὸ νησί, πρὸς τὴν διάρκειά πολλῶν αἰῶνων ἄλλαξε πολλοὺς κατακτητές, ἔγινε σύμβολο τῆς νίκης τῶν μικρῶν λαῶν κατὰ τῶν ἄλλοτε ἰσχυρῶν ἀποικιακῶν αὐτοκρατοριῶν.

Βέβαια οἱ ραδιουργίες σὲ βάρος τῆς ἐλευθερίας τῆς Κύπρου δὲν παύουν. Τὸ νησί ἀποτελεῖ, ἔνεκα τῆς γεωγραφικῆς τοῦ θέσης, σημαντικὴ στρατιωτικὴ βάση στὴν Ἀνατολικὴ Μεσόγειο. Καὶ γιὰ κείνους πρὸς ποὺ ποντάρουν στὸ χαρτὶ τοῦ πολέμου, αὐτὸ εἶναι οὐσιῶδες. Ἀναζητοῦν διάφορους τρόπους νὰ ἐπανακτήσουν τὴν παλιὰ τους θέσεις. Βέβαια μὲ τὸ ἀντίτιμο τῆς νέας ὑποδούλωσης. Νὰ γιατί ἡ προσοχὴ τῶν φίλων τῆς ἐλευθερίας σ' ὅλες τὶς μεριές τοῦ πλανήτη μας, μὲ συμπάθεια καὶ ἀγωνία στρέφεται πρὸς τὸ νησί πάντα, ὅταν φτάσουν εἰδήσεις γιὰ νέες μηχανορραφίες. Γι' αὐτὸ ὁ μικρὸς ἥρωϊκὸς λαὸς προκαλεῖ τὴν ἐνεργὸν συμπάθεια, τὴν ἐπιθυμία νὰ τὸν γνωρίσουν, νὰ τοὺς γίνῃ φίλος. Αὐτὸς εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς λόγους τῆς ἐμφάνισης τοῦ βιβλίου, πρὸς ἃ ἔχει σήμερον στὰ χέρια του ὁ ἀναγνώστης. Γιατὶ ἡ πρὸ εὐθεία δόξος πρὸς τὴν ψυχὴ ἑνὸς λαοῦ εἶναι ἡ τέχνη του, ἡ λογοτεχνία του, ἡ ποίησή του.

Ἡ ποιητικὴ παράδοση τοῦ νησιοῦ εἶναι πολὺ παλιὰ, τόσο παλιὰ ὅσο καὶ ὁ πολιτισμὸς τῆς Κύπρου. Ἀρχίζει ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ἀκόμα τοῦ Ὀμήρου. Ἡ Κύπρος, ἐπίσης, διατεινόταν πρὸς τὸ Ὀμηρὸς ἦταν γέννημά της, ἢ τουλάχιστο, ὅτι εἶχε πάρει Κυπρία γυναίκα. Σύμφωνα μὲ τὴν ἀρχαία παράδοση, ὁ γυιὸς τοῦ Ὀμήρου ἔζησε καὶ ἐργάστηκε στὴν Κύπρον. Ἀκόμα ἀπὸ τὰ χρόνια ἐκεῖνα εἶχαν δημιουργηθεῖ ἐπικά ἔργα πρὸς μιλῶσαν γιὰ τὰ γεγονότα πρὸς συνέβησαν πρὶν ἀπὸ τὴν ὀργὴ τοῦ Ἀχιλλέα, δηλ. ἐκεῖνα πρὸς δὲν συμπεριλαμβάνονται στὴν Ἰλιάδα. Ἀργότερα ἔγιναν πολὺ γνωστοὶ οἱ Κυπριακοὶ Ἕμνοι, πρὸς γράφτηκαν ἀπὸ Κυπρίους, ἢ πρὸς ἐξμνησκύσαν τὴν Ἀφροδίτη τὴν Κύπριδα, τὴ θεὰ τῆς Ἀγάπης πρὸς γεννήθηκε στὴν Κύπρον.

«Καὶ φύτρωνε χορτάρι κάτω ἀπὸ τὰ καλλίγραμμα πόδια της»

γράφει ὁ Ἡσίοδος στὴ «Θεογονία» του.

Δυστυχῶς οἱ αἰῶνες δὲν φύλαξαν σχεδὸν τίποτε ἀπὸ τὴν παλιὰ ποιητικὴ δημιουργία τῆς Κύπρου. Γιὰ τὴν ἀρχαία λογοτεχνία τοῦ νησιοῦ ξέρουμε μόνο ἀπὸ τυχαῖα ἀποσπάσματα πρὸς ἀναφέρουν ἄλλοι συγγραφεῖς. Αὐτὰ τὰ ἀποσπάσματα καὶ ὀρισμένα ὀνόματα ἀποτελοῦν τὰ μοναδικὰ ἀπομεινάρια τῆς ἄλλοτε ἔξακουστῆς λογοτεχνίας.

Ὅμως σὲ μᾶς ἔφτασαν ἔργα τῆς προφορικῆς παράδοσης, τὸ λαϊκὸ ἔπος, ὁ λαϊκὸς λυρισμὸς. Εἶναι ἐξαιρετικὰ πλούσια καὶ ἐνδιαφέροντα.

Στὴν Κύπρον δημιουργήθηκε καὶ διατηρήθηκε κυρίως τὸ μεγάλο ἐθνικὸ ἔπος γιὰ τὸν Διγενῆ Ἀκρίτα, τὸν ἥρωα πρὸς ἔγινε σύμβολο τοῦ ἀγώνα γιὰ ἐλευθερία καὶ ἀνεξαρτησία τὴν ἐποχὴ τοῦ Βυζαντινοῦ Μεσαίωνα. Ἀναφέρουμε παρεμπιπτόντως, πρὸς ὁ θρύλος γιὰ τὰ κατορθώματα τοῦ Διγενῆ εἶχε μεταφραστεῖ στὴ Βουλγαρικὴ μεσαιωνικὴ λογοτεχνία.

Ἡ κατάκτηση τοῦ νησιοῦ ἀπὸ τὸν Γουίντο ντὲ Λουξιμιάν καὶ ἡ σύσταση Λατινικοῦ βασιλείου (1192) καὶ ἡ μακρὰ κυριαρχία (ὡς τὸ 1571) τῆς δυναστείας του καὶ ἀργότερα τῶν Γενοουατῶν καὶ τῶν Ἐνετῶν, ἔχει ἐκφραστεῖ σὲ διάφορα λαϊκὰ τραγούδια, στὰ ὁποῖα, κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τῶν εἰσαχθέντων μεσαιωνικῶν ἐθίμων καὶ μεσαιωνικοῦ βίου, γίνεται λόγος γιὰ ἱππότες, ἀκολούθους, βασιλιάδες, ἐπιστρατεῖς. Πρὸς ἐνδιαφέρο σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα εἶναι τὸ ποίημα «Ἀροδαφνοῦσα». Σ' αὐτὸ εἶναι αἰσθητὴ ἡ ἐπίδραση τῆς ποίησης τῶν τροβαδούρων.

Ἡ τουρκικὴ σκλαβιά (1571—1878) ἄφισε βέβαια βαθειὰ σημάδια στὸ λαϊκὸ τραγούδι. Πολυάριθμα τραγούδια μιλῶν γιὰ τὴν ὑποταγὴ τοῦ νησιοῦ, γιὰ τοὺς ἀγῶνες ντόπιων ἡρώων ἐναντία στοὺς Τούρκους.

Θαυμάσια καὶ τυπικὰ γιὰ τὴν κυπριακὴ προφορικὴ ποίηση εἶναι τὰ λυρικά ἢ ἀφοριστικὰ δίστιχα. Ἐνας ἀπ' τοὺς πρὸς ἐνδιαφέροντες σύγχρονους Κύπριους ποιητές, ὁ Κώστας Μόντης, συνεχίζει ἀρετὰ πετυχημένα τὴν παράδοσή τους.

Ἐνδιαφέρουσα καὶ παλῆα εἶναι ἡ παράδοση τῶν ποιητάρηδων. Αὐτοὶ εἶναι λαϊκοὶ τραγουδιστές, ποὺ ἀπὸ τὰ παλῆα ἀκόμα χρόνια ἦσαν οἱ ἕμμετρος ἐφημερίδες τοῦ νησιοῦ. Δυστυχίματα, φόνου, ἀσυνήθιστα γεγονότα, τὰ τραγουδοῦσαν σὲ μακροὺς στίχους στὶς πλατείες καὶ τὰ πανηγύρια. Ἀργότερα πῦπαναν τοὺς στίχους τους καὶ τοὺς πουλοῦσαν στὸὺς ἀρκοατές. Μέσα ἀπ' αὐτοὺς ξεπήδησαν οἱ πρῶτοι ποιητὲς τῆς σύγχρονης Κυπριακῆς ποίησης. Πῶ γνωστοὶ εἶναι ὁ Βασίλης Μιχαηλίδης, ὁ Δημήτρης Λιπέρης καὶ ἰδιαίτερα ὁ Παῦλος Διασίδης. Στὰ τέλη τοῦ περασμένου αἰῶνα καὶ στὸ πρῶτο τέταρτο τοῦ αἰῶνα μας, γράφουν στὴ λαϊκὴ, κυπριακὴ διάλεκτο, καὶ ἐκφράζουν στὰ ἔργα τους τοὺς ἐθνικοὺς πόθους τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ.

Μαζὶ μ' αὐτὸ τὸ ρεῦμα στὴν Κύπρο, στὴν πρώτη εἰκοσαετία τοῦ αἰῶνα μας, ἀρχίζει νὰ δημιουργεῖται μὴ νέα γενεὰ ποιητῶν, ποὺ γράφουν κ' ἄλλας στὴν ἑλληνικὴ λογοτεχνικὴ γλῶσσα καὶ οἱ ὁποῖοι, κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τῆς ἑλληνικῆς καὶ ἀγγλικῆς ποίησης δημιουργοῦν πρωτότυπη σύγχρονη Κυπριακὴ ποίηση. Βέβαια ὁ ὄρισμός «πρωτότυπη» εἶναι συμβατικός. Οἱ ποιητὲς τῆς Κύπρου, ἀπὸ τὸν Τεῦκρο Ἀνθία ὡς τοὺς Γλαῦκο Ἀλιθέρση, τὸν Μάνο Κράλη, τὸν Πυθαγόρα Δρουσιώτη καὶ μέχρι τὴ νέα γενεὰ, ποὺ ἐμφανίστηκε μετὰ τὸ Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, ἐκφράζουν διάφορες ἐπιδράσεις. Αὐτὲς οἱ ἐπιδράσεις προέρχονται ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ, κ' ὀρισμένους ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὴν γαλλικὴ καὶ τὴν ἀγγλικὴ ποίηση τοῦ αἰῶνα μας. Σὲ ὀρισμένους ποιητὲς παρατηρεῖται ἡ τάση νὰ ἀντιγράφουν τὸ πνεῦμα καὶ τὴ μορφὴ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ποιητῶν. Ἡ νέα γενεὰ, ἀναμφίβολα διδάσκεται ἀπὸ τοὺς μεγάλους Ἑλληνες ποιητὲς, Σεφέρη, Ρίτσο, Βρεττάκο κ.ἄ.

Παρακολουθώντας χρονολογικὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς σύγχρονης κυπριακῆς ποίησης, θὰ παρατηρήσουμε χωρὶς ἀμφιβολία, τὴν ἀπήχηση τοῦ παρνασσοισμοῦ, τοῦ συμβολισμοῦ, στοιχεῖα σοφωρεαλισμοῦ, ἀτιμόσφαιρα τοῦ Ἑλλιοτ, ἐκφραστικὰ μέσα τοῦ Μαλαμέ καὶ τοῦ Βαλερύ, τοῦ Ἑλύαρ καὶ τοῦ Μυσσέ. Μερικὲς ἀπ' αὐτὲς τὲς ἐπιδράσεις ἦσαν ἀπ' εὐθείας ἄλλες μέσο τῆς ἑλληνικῆς ποίησης. Καὶ σ' αὐτὸ δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ παράξενο. Ἡ κυπριακὴ ποίηση ἔθεωροῦνταν σὰν ἀναπόσπαστο κομμάτι τῆς ἑλληνικῆς ποίησης. Ἐξ ἄλλου οἱ περισσότεροὶ ἀπὸ τοὺς Κύπριους ποιητὲς ζοῦσαν εἴτε στὴν Ἑλλάδα, εἴτε στὸ ἔξωτερικό. Λίγοι ἔμειναν στὸ νησί.

Ἡ κατάσταση ἄλλαξε μετὰ τὸν πόλεμο, ὅταν ἡ Κύπρος ἀνέλαβε ἀγῶνα γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσή της, καὶ ἰδιαίτερα μετὰ τὴν ἐγκαθίδρυση τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας. Σ' αὐτὰ τὰ χρόνια στὴν Κύπρο ἀνδρώθηκε μὴ νέα γενεὰ ποιητῶν, ποὺ κάπως φυσιολογικὰ διαμορφώθηκε, πῆρε δική της φυσιογνωμία, χωρὶς, ἐννοεῖται νὰ διακόψει τοὺς δεσμοὺς της μὲ τὴν Ἑλλάδα.

Διαβάζοντας κανεὶς τοὺς διάφορους ἐκπροσώπους τῆς κυπριακῆς ποίησης, ἐκπλήττεται πραγματικὰ ἀπὸ τὴν ποικιλία, τὴν πολυμορφία τῶν ἐπιδράσεων, τὴ διαφορὰ ἀπὸ στὴν τῶν ποιητῶν τοῦ νησιοῦ. Μεγάλες ἀποστάσεις μεταξὺ τῶν πόνων. Ἀπὸ τὴ μὴ ὁ Θεόδωρος Πιερίδης μὲ τὸ ρεαλιστικὸ, γεμάτο πάθος ἐπιθετικὸ στίχο μαχητῆ, ἀπὸ τὴν ἄλλη ὁ Θεόδωρος Στυλιανοῦ μὲ τὸν κλειστὸ σὰν συμπτυκνωμένο χῶρο κόσμου του. Στὸν ἕνα πόλο ὁ Τεῦκρος Ἀνθίας, μὲ τὴν ἀναρχικὴ του ἐξέγερση στὶς ἀρχὲς τῆς τρίτης δεκαετίας τοῦ αἰῶνα μας, ποὺ σιγά-σιγά φτάνει στὶς βαθεῖς κονιωνικὲς ρίζες τοῦ κακοῦ, καὶ στὸν ἄλλο πόλο ὁ Κώστας Μόντης, ἕνας παρατηρητῆς τοῦ κόσμου, ποὺ χρησιμοποιεῖ τὴν γλῶσσα τῆς ποίησης γιὰ νὰ ἐκφράσει μὲ τὸν πῶ συμπτυκνωμένο τρόπο τὲς φιλοσοφικὲς του ἀνακαλύψεις. Ἡ, πάλι, μὴ ποιητρία σὰν τὴν Εἰρήνη Παναγῆ, ποὺ ἀπελευθερώνεται γρήγορα ἀπὸ τὴν ποιητικὴ ἐπίδραση τοῦ Ρίτσου καὶ τοῦ Βρεττάκου γιὰ νὰ βρεῖ δική της γλῶσσα, μὲ τὴν ὁποία τὰ πράγματα λέγονται ἀπλὰ καὶ βαθειά, καὶ οἱ λέξεις σημαίνουν πολὺ περισσότερα ἀπὸ κείνο ποὺ θὰ μπορούσε νὰ ἐπιτρέψει ἡ συνηθισμένη της ἔννοια.

Κι' αὐτὴ ἡ πολυμορφία, αὐτὸ τὸ κάπως χαῶδες ἀπὸ πρώτη ματιὰ πολύχρωμο μωσαϊκὸ ἀποτελεῖ τὸν πλοῦτα καὶ τὴν ὁμορφιά τῆς κυπριακῆς ποίησης.

Ἐποῖόσο, μόνο ἡ πολυμορφία καὶ ἡ λιγώτερο ἢ περισσότερο ὀλοκληρωμένη μορφὴ τῶν ξεχωριστῶν στοιχείων τοῦ μωσαϊκοῦ, καθόλου δὲν εἶναι ἀρκετὴ γιὰ νὰ δημιουργήσουν ἕνα ἄρμονικὸ σύνολο.

Ἦσως εἰπωθεῖ πῶς δὲν διαθέτει ἡ κάθε λογοτεχνία τέτοια συνδυαστικὰ στοιχεῖα. Ἡ λογοτεχνία ἑνὸς λαοῦ δὲν εἶναι τὸ ἔργο ἑνὸς προσώπου, ἀλλὰ ἡ συνεχῶς προσφερόμενη συμβολὴ τῶν ξεχωριστῶν ἀνεπανάληπτων δημιουργῶν. Αὐτὸ εἶναι καὶ ὀρθὸ καὶ λαθασμένο. Ἐγὼ εἶμαι βαθειὰ πεπεισμένος, πῶς ἡ λογοτεχνία μιᾶς ἐποχῆς δημιουργεῖται, ἂν ὄχι ἀπὸ μὴ προσωπικότητα, ἀπὸ μὴ γενικὴ ἀρχή, ἀπὸ μὴ γενικὴ ἀτμόσφαιρα. Αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ ἀτμόσφαιρα εἶναι τὸ συνδυαστικὸ στοιχεῖο τῶν ξεχωριστῶν πετραδιῶν τοῦ μωσαϊκοῦ. Ἡ δημιουργία

τῶν λογοτεχνῶν πού δὲν μπόρεσαν νὰ συλλάβουν αὐτὸ τὸ γενικὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς εἶναι ἀναχρονιστικῆ.

Μοῦ φαίνεται πὼς αὐτὴ ἡ δύναμη, πού δοῦ μέσα στὴν κυπριακὴ ποίηση καὶ μετατρέπει τὰ ξεχωριστὰ στοιχεῖα τοῦ μωσαϊκοῦ (μιά κι' ἀποφασίσαμε νὰ χρησιμοποιήσουμε αὐτὸ τὸ σχῆμα) σὲ μιὰν ἁρμονικὴ σύνθεση, εἶναι ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν πατρίδα.

Καὶ πραγματικά, δὲν ἔχω διαβάσει οὔτε ἓναν σύγχρονο Κύπριο ποιητὴ (κι' ἀπὸ ἄλλους ἀκόμα, πού δὲν βόηκαν θέσει σ' αὐτὸ τὸ βιβλίο) πού νὰ μὴν ἔχει γράφει στίχους γιὰ τὴν πατρίδα. Μάλιστα καὶ περισσότερο θάλεγα. Σπάνια εἶναι τὰ ποιήματα τῶν σύγχρονων Κυπρίων ποιητῶν, ὅπου δὲν εἶναι αἰσθητὴ ἡ παρουσία τῆς πατρίδας, ἡ ἀγάπη πρὸς αὐτήν, ἡ παθιασμένη καὶ μεγάλη ἀγάπη τῶν παιδιῶν πρὸς τὴν ἀγαπημένη μάνα πού ἔχει ἀναστηθεῖ. Ἀκόμα κι' ὅταν ποιητὲς σὰν τὸν Παντελεῆ Μηχανικό, πού κάπως μὲ ὑπερβολικὴ ἐπιμονὴ ζητᾶ νὰ εἶναι κλειστός καὶ ἐρημηκός, μιλᾷ γιὰ τὴν μάνα του ἢ γιὰ τὴν πατρίδα αὐτὲς οἱ δύο ἔννοιες γίνονται ἓνα στὴ συνείδησή του, ὅπως γενικά στὴ συνείδηση ὅλων τῶν κυπρίων ποιητῶν. Αὐτὸ τὸ πάθος τῆς καθαρῆς καὶ μεγάλης ἀγάπης πρὸς τὴν πατρίδα δὲν εἶναι μόνο ἡ συνδετικὴ ιδέα τῆς σύγχρονης κυπριακῆς ποίησης. Εἶναι ταυτόχρονα τὸ διαχωριστικὸ σημεῖο μεταξὺ τῆς σημερινῆς κυπριακῆς καὶ ἑλληνικῆς ποίησης, πού, ὅπως ἔχω ἤδη ἀναφέρει, ἔχουν πολλὰ κοινὰ χαρακτηριστικά.

Εἶναι καὶ κατὰ ἄλλο ἀκόμη: Ὁ προοδευτικὸς χαρακτήρας αὐτῆς τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν πατρίδα. Οἱ Κύπριοι ποιητὲς πολλὴ ἀπέχουν ἀπὸ τοῦ νὰ ἔχουν τὴν ἴδια ιδεολογικὴ τοποθέτηση. Παρ' ἄλλα μὲ τοὺς κομμουνιστὲς ποιητὲς, πού ἐκφράζουν τὸ πιστεῦμα τους ἀνοικτὰ καὶ χωρὶς περιστροφές, ὑπάρχουν ποιητὲς πού προτιμοῦν ἄλλες, ὅχι αὐστηρὰ ρεαλιστικὲς μεθόδους. Κι' ὑπάρχουν κι' ἄλλοι, τῶν ὁποίων εἶναι φανερὴ ἡ ἐπιθυμία νὰ διατηρήσουν κάποια φανταστικὴν ἀνεξαρτησία ἔναντι τῆς παγκόσμιας πάλωσης. Παρ' ὅλα αὐτὰ, ἡ μόλις κηθεῖσα ἐλευθερία, οἱ φανερὲς παγίδες, πού οἱ ἀντιρραστικοὶ κύκλοι θέτουν σ' αὐτὴ τὴν εὐθραυστην ἐλευθερία, ἡ προσέγγιση πρὸς τὸ λαό, πού ἐπιβάλλεται ἀπὸ τὸν ἀγώνα, ὅλα αὐτὰ καθαρίζουν τὴν ὄραση, κάνουν τὰ πράγματα φανερά, δείχνουν χωρὶς ἀμφιβολία, πού εἶναι οἱ φίλοι καὶ πού οἱ ἐχθροί. Κάτω ἀπ' αὐτὲς τὶς συνθήκες βλέπουμε τὴν καθημερινὴ ἐπαλήθευση αὐτῆς τῆς σκέψης: Ὁ ἀγώνας γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς πατρίδας περνᾷ φυσιολογικὰ στὸ ἀνώτερό του στάδιο· στὸν ἀγώνα γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ Ἀνθρώπου. Αὐτὸ ὀνομάζουμε ἐμεῖς προοδευτικὴ θέση. Καὶ τὸν δημιουργό, πού ἀγωνίζεται μὲ τὰ μέσα πού διαθέτει γι' αὐτὴ τὴν ἀνώτερη ἐλευθερία, τὸν ὀνομάζουμε προοδευτικὸ δημιουργό. Δὲν ἔχει σημασία πὼς ὁ ἴδιος ὀνομάζει τὸν ἑαυτό του. Στὸ κάτω-κάτω δὲν εἶναι ζήτημα ὀρισμοῦ ἀλλὰ ζήτημα οὐσίας. Γι' αὐτὸ ἐπιμένουμε, πὼς ἡ ἄλλη συνδετικὴ δύναμη στὴν ποίηση τοῦ νησιοῦ εἶναι ὁ προοδευτικὸς χαρακτήρας τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν πατρίδα.

Ἀπὸ ἄποψη ποιότητας οἱ ποιητὲς πού παρουσιάζονται ἐδῶ δὲν εἶναι τοῦ ἰδίου ἐπιπέδου. Ἡ κύρια ἀδυναμία ὀρισμένων Κυπρίων ποιητῶν, κυρίως ἀνάμεσα στοὺς νεώτερους, εἶναι μιὰ προσποίηση, μιὰ, λές, συνειδητὴ προσπάθεια νὰ μὴν εἶναι κατανοητοί. Αὐτὸ κάνει τὰ ποιήματά τους κάποτε, ὄχι ἀρκετὰ πειστικά. Γιατὶ ἡ ἀρχὴ εἶναι τούτη: Ὁ ποιητὴς πρέπει νὰ εἶναι τόσο κατανοητὸς στὰ ἔργα του ὅσο εἶναι κατανοητὸς στὸν ἑαυτό του. Ἄν εἶναι περισσότερο κατανοητὸς, τότε ἀπλοποιεῖ. Ἄν εἶναι λιγότερο κατανοητὸς, τότε προσποιεῖται. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ ἔξοχουμε, πὼς ἡ σύγχρονη ποίηση τοῦ νησιοῦ εἶναι νεαρὴ, μόλις βγαίνει ἀπὸ τὴν παιδικὴν τῆς ἡλικία. Καὶ παρ' ὅλα αὐτὰ ἔχει ἤδη δημιουργήσει ἀναμφισβήτητες ποιητικὲς ἀξίες. Εἴμαστε πεπεισμένοι, πὼς αὐτὲς τὶς ἀξίες θὰ τις αἰσθανθεῖ καὶ θὰ τις ἀγαπήσει ὁ Βούλγαρος ἀναγνώστης.

Μετάφραση: Γ. ΤΟΥΦΕΞΗ

(Πρόλογος στὴν ἀνθολογία «Σύγχρονη Κυπριακὴ Ποίηση»).

Κ Α Θ Ε Μ Η Ν Α

ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΔΕΛΤΙΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΥ ΕΤΟΣ 1965

Οί κύριες εργασίες του 'Επιστημονικού και Φιλολογικού 'Ομίλου 'Αμμοχώστου (διαλέξεις, τμητικές συγκεντρώσεις και ειδικές δεξιότητες) περιλαμβάνονται σ' ένα λιγοςέλιδο δελτίο είτε με τή μορφή συντομώτατης περίληψης, είτε με τήν άπλή δημοσίευση του προγράμματος και σέ μιá περίπτωση με τό όλο κείμενο. 'Επιπλέον προτάσσεται ή λογοδοσία του προέδρου και στό τέλος μιá βιβλιογραφία και ό κατάλογος τών μελών.

Είν' αλήθεια πώς ώς πληροφοριακό δελτίο επιτελεί άριστα τόν σκοπό του. 'Η καινοτομία μάλιστα νά δημοσιευτούν οί περιλήψεις τών διαφόρων διαλέξεών του, πού τις έτοιμάζε (διπλή πιά καινοτομία) ό όμιλητής γιά χρήση του άκροατηρίου, διευκολύνουν και τόν άναγνώστη νά άντιληφθί σέ ποιους χώρους κινήθηκε ή διάλεξη και πού ήταν τό κεντρικό θέμα της ή ή θέση της. 'Εννοείται πώς τούτο δέ δίνει μήτε δικαίωμα ήτε εδκαίρια στόν άναγνώστη νά προβή σ' όποιανδήποτε κρίση. 'Ασφαλώς όμως τόν βοηθεί και νά σκεφτή δίπλα στην άπλή πληροφορία πού του παρέχει.

Μας βρίσκει σύμφωνους τ' ότι δημοσιευτήκανε στό δελτίο οί λόγοι κατά τήν άπονομή τιμητικού μεταλλίου στόν άρχαιολόγο Σαιφφέ, πού τόσα έχει προσφέρει στην άρχαιολογική μελέτη τής Κύπρου. Οί τέτοιου είδους εκδηλώσεις κι' ή προβολή τους τιμά όχι μόνο τόν τιμώμενο αλλά και τούς τιμώντας. Διαφωνούμε όμως στη βιβλιογραφία πού περιλαμβάνεται στό τέλος ώς άπλή αναλυτική βιβλιογραφία, πολύ, μά πολύ, άπλου πληροφοριακού χαρακτήρα. 'Επιβάλλεται ή κριτική τών έργων, ή ύπεύθυνη από ύπογραφές γιά νά τοποθετηθούν αυτά τά κείμενα.

ΤΑ «ΣΕΡΡΑ·Ι·ΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ» ΚΑΙ Η ΚΥΠΡΟΣ

Είναι πράξη πνευματικής άντρειας και όχι εύτελου χρηματισμού τό αφιερωματικό γιά τήν Κύπρο διπλό τεύχος του σερραϊκού περιοδικού «Σεραϊκά Γράμματα», πού διευθύνει ό κ. Ν.

Βουζούκας. 'Ο χαρακτηρισμός «πνευματική άντρεία» ταιριάζει πέρα γιά πέρα και δέν τόν έδωσα κάνοντας σχήμα λόγου ή πολιτική οητορεία. 'Η διεύθυνση σ' ένα σχόλιο της εκμυστηρεύεται τήν κρίσιμη οικονομική κατάσταση του περιοδικού δικαιολογώντας έτσι τήν άταξία στην έκδοσή του. Κι' όμως θυσιάσε τις σελίδες του γιά νά παρασταθί στόν άγώνα τής Κύπρου με κείμενα βορειοελλαδιτών, με σχόλια και με συνθηματολογία πολύ εύστοχη. Δίκαια εκφράζει τό περιοδικό μας τις εύχαριστίες από μέρους του πνευματικού κόσμου του νησιού μας.

Και άθλητά μου γίνεται ή σύγκριση σέ τούτη τήν άνιδιοτελή πράξη και στις άλλες πολύ πρόχειρες εκδόσεις τάχα γιά προβολή τής Κύπρου σέ ευρύτερους όρίζοντες. Δέ σημαίνει πώς συγκρίνοντας θεωρώ τό περιεχόμενο τών «Σεραϊκών Γραμμάτων» άνεπαnáληπτο πνευματικών άθλο ή έξαιρετική συμβολή στα γράμματά μας. 'Η πρόθεση όμως και ή διάθεση του περιοδικού άναμφισβήτητα κατατάσσεται στις έξαιρετικές συμβολές, πού αποτείνονται στό έσωτερικό μας μέτωπο (τό μέτωπο αυτό τόσο γρήγορα καταρρέει από άδέξιους χειρισμούς!). 'Αλλά σημαίνει ή σύγκρισή μου άπαραιτήτως τό πόσο πρόχειρες θεωρώ κάποιες ειδικές εκδόσεις τών δυό-τριών τελευταίων χρόνων, πού εκθέτουν κι' όχι προβάλλουν τήν Κύπρο στό έξωτερικό και στό έσωτερικό. Στη μιάν ύπερισχύει ό τύπος του μνημονοχαριτιού (κατά γραμμή όνόματα χωρίς αξιολόγηση, χωρίς κατάταξη, αλλά τυχαία όσα θυμόμαστε κι' όσα θα μας ύποστηρίξουν σέ ιδιωτικές μας άνάγκες, με φοδερές παραλείψεις, συγχύσεις κι' άνακατώματα)· μιá άλλη ανακαλύπτει πώς τίποτε δέν ύπάρχει στην Κύπρο μήτε πνευματική κίνηση, μήτε βιβλίο — ύπήρχε μόνο κίνηση κυπριακή στό Λονδίνο, 'Αλεξάνδρεια τόν περασμένο αιώνα και τις άρχές του παρόντος· σέ μιá άλλη σημασία είχαν τά... γραμματόσημα τής Κύπρου (βλέπετε τό καλλιτεχνικό, πνευματικό κι' επιστημονικό αυτό είδος άνθει μόνο στην Κύπρο κι' άλλου βασιλεύει ή ζούγκλα κι' ό καφρισμός)· μιá άλλη χρησιμοποιεί περιλήψεις στα άγγλικά τών σπουδαίων επιτενγμάτων του επιτόπιου πολιτισμού μας σέ πέντε γραμμές με άφρικανικά άγγλικά κλπ., κλπ. Κι' όλες αυτές τις εκδόσεις πληρώνει άδρά τό κράτος ή όργανισμοί, πού επιχορηγούντα από τό κράτος.

Κι' όμως τό έμπόριο τών γραμμάτων λέμε

πώς ύστερεί στή γλυκεία νήσο Κύπρο. Κάφοι νάμαστε δέν θά μάς κοροϊδεύαν τόσο. Τί λόγο δίνουμε στή συνείδησή μας; Τί λόγο θά δώσουμε στίς επόμενες γενιές γιά τίς πράξεις μας; Άλλά μετά τό θάνατό μας άς γίνη κομμάτια τοῦτος ό... τόπος.

Η ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Καλήν άρχή ή επιστήμη μέ τήν έννοια «νά βρω και νά καθορίσω τήν άλήθεια» δέν έχει σχέση μέ ένθιές και φυλετικές επιδιώξεις. Ή πρακτική εφαρμογή της θεωρητικώς πάλιν δέν πρέπει νά περιορίζεται στό στενό ένθινόν όρίζοντα, άλλα πρακτικώς σχετίζεται πολύ μέ τό κράτη, ένθη και καθεστώτα. Ή πολιτική και τό εμπόριο (κεφαλαιοκρατικού ή λαοκρατικού τύπου) δέν άφήνει τίποτε άνεμετάλλευτο (μέ τήν καλή και τήν κακή σημασία της λέξης). Δέν κρίνω έδώ τό δίκαιο ή τό άδικο τοῦ πράγματος, μήτε ή κρίση αυτή άνήκει στίς ικανότητές μου.

Τήν επιστήμη άνάφερα έδώ γιά νά συλλογιστώ λίγο γύρω από τή χρησιμότητά της, τήν πρακτική, έδώ στήν Κύπρο. Στόχος μου είναι: ή επιτόπια επιστημονική μας άπασχόληση θάχη μοναδικό σκοπό νά άποδείξη τήν ελληνικότητά μας; Στά χρόνια της άγγλοκρατίας φαίνεται καθαρά πώς ύποσυνείδητα και ένσυνείδητα τό μεγαλύτερο μέρος της επιστημονικής μας προσπάθειας ήταν ό άγώνας γιά νά βρούμε τά «έλληνικά» μας στοιχεία. Δέν νομίζω πώς ή τάση μας αυτή πήγε στα χαμένα. Ίσα-ίσα σέ δεδομένη στιγμή ύπήρξε μιá φωτιά γιά συνδουλισμό τοῦ ένθινού μας πάθους, τής «Ένωσης». Άν πολιτικώς είχε σημασία αυτό δέν μπορώ νά τό κρίνω τώρα. Παρεμβάλλονται τόσα άλλα συμφέροντα μεγάλων και μικρών δυνάμεων, όργιά τόσο πολύ ή διεθνής προπαγάνδα, πού κάτι άσημαντες φωνές, και εύσεβείς, πού ν' άκουστούν κι' από ποιό; Δέ νομίζω πώς ύπάρχει κανείς πού νά διαμφισβητή τή δράση της «Έταιρείας Κυπριακών Σπουδών» γύρω από τό ένθινό θέμα. Τήν κάθε της κίνηση καθόριζε ή γραμμή αυτή: νά άποδείξουμε τόν ελληνικό μας έαυτό.

Τώρα όμως μήκαμε σέ μιá άλλη περίοδο ζωής. Τήν επιστήμη πιά πρέπει νά δοῦμε μέ πιό άνεληρέαστο μάτι. Δέν πρέπει νά φοβόμαστε έξετάζοντας τόν πολιτισμό μας τάχα γιατί θά άνευρεθοῦν κι' άλλα μεσανατολικά πιά στοιχεία πού εισόδυσαν άνάμεσά μας. Σήμερα οι διεισδύσεις θεωροῦνται και προσόντα γιά πολλούς, ενώ ή καθαροαιμία (άν ύπήρξε ποτέ) θεωρείται καθυστέρηση μέσ τήν άπομόνωση. Σκεφτείτε τώρα νά συζητούμε τό καθαροαιμί-

μας και ν' άπαιτούμε από τούς Άμερικάνους ή τούς Σοβιετικούς νά ένθουσιαστοῦν γι' αυτό, όταν οι ίδιοι διαθέτουν κατά τό δικό τους ό καθέννας τρόπο τόν πολυαρισμό.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΩΝ ΓΝΩΜΙΚΩΝ

Ή Γυναίκα

Ή εποχή μας είναι μάφτρας άνασχηματισμών και άνασυγκροτήσεων σέ άπειρους τομείς μέ ούσιαστική σημασία. Ένας τέτοιος τομέας πού γνωρίζει σήμερα τόν σάλο της άναμόρφωσης είναι και ή θέση, ή αξιολόγηση και ή προσφορά τοῦ γυναικείου φύλου μέσα στό εύρύτερο άνθρώπινο σύνολο. Τά κριτήρια πού περιβάλλανε τή γυναίκα σά μονάδα άνθρώπινης αξίας έχουν ύποστει τήν άναθεώρηση πού επιβάλλει ή σύγχρονη χειραφέτησή της. Έτσι βρίσκεται σήμερα ή γυναίκα όπως ή μείζονα άνθρωπότητα στό δύσκολο στάδιο της μετάβασης. Μιά λοιπόν και δέν έχει άκόμη διαμορφώσει τελικά τήν αύριανή της προσωπικότητα όλα τά σύγχρονα άποφθέγματα γύρω από τήν ύπαρξή της παραμένουν στό χώρο της ρευστότητας. Άντίθετα τά κατά καιρούς λεχθέντα γιά τή γυναίκα από φυσιογνομίες τοῦ παρελθόντος προσφέρονται σά μιá ένδιαφέρουσα σύνοψη στα πρόθυρα μιás μεγάλης άλλαγής.

Ή θρησκευτική παράδοση γιά τή δημιουργία τοῦ άνθρώπινου φύλου ρίξωε τόσο στήν άνθρώπινη συνείδηση, πού στό δικό μας πολιτισμό ή γυναίκα δέν άντιμετωπιζόταν παρά σάν προέχταση τοῦ άνδρός, άκόμα κι' όταν πρόκειται γιά τόν άπλόν διαλογισμό γύρω από τήν παρουσία της. Ποτέ δέν θά έξαντηθοῦν οι γνώμες γιά τίς γυναίκες, διότι ποτέ δέν θά παύσουν οι άνδρες νά τίς σκέπτανται, έγγραφεν ό σχεδόν σύγχρονος Ίρλανδός φιλόσοφος, συγγραφεύς και κοινωνιολόγος Μπέρναντ Σω — σχεδόν σύγχρονος γιατί πέθανε δυό χρόνια μόνο μετά τήν έκρηξη της πρώτης άτομικής. Έτσι όλες οι άλλες μεγάλες άπόψεις γιά τή θηλυκή παρουσία στή ζωή μας περιστρέφονται γύρω από αυτή τήν τοποθέτηση. Άπό τούς πιό άρχαίους μέχρι τούς πιό πρόσφατους τά μεγάλα προτερήματα της γυναίκας είναι εκείνα τά όποια συνδέονται μέ τήν άδυναμιάν και πην παθητικότητα: Οι άρχαίοι Έλληνες μέ τόν ύλιστήν φιλόσοφο τοῦ 5ου αιώνας Δημόκριτον, θεωροῦν τήν σεμνότητα σάν τό ύπ' αριθμόν ένα γυναικείο κόσμημα: «Ή μεγαλύτερα και ή πρώτη χάρη της γυναίκας είναι ή έντροπή». Ένας δέ από τούς έπτά Έλληνες σοφούς, ό

Πιπτακός ὁ Μυτηληναῖος βλέπει τὴ γυναῖκα σάν κάτι τὸ ἐντελῶς εἰθραυστο καὶ εὐαίσθητο. «Ἡ γυναῖκα εἶναι ἕνα λουλούδι, πού μόνον κά-τω ἀπὸ τὴν σιάν ἤμπορεῖ νὰ ἀναπτυχθῆ καὶ νὰ εὐωδιάσῃ». Κάπου δώδεκα δλόκληρους αἰ-ῶνες ἀργότερα, στὴν ρωμαντικὴν Εὐρώπῃ τοῦ 19ου αἰῶνα βρῖσκουμε πῆ γυναῖκα μέσα στὰ ἴδια σχεδὸν πλαίσια τῆς λεπτότητας, τῆς παθη-τικότητας, ἴσως πιά ἐξιδανικευμένης ἀλλὰ ὅπωςδήποτε πάλιν ὑποταγμένης στὴν δύναμη πῆς ἀνδρικής ὑπεροχῆς. Ὁ Βίκτωρ Οὐγκὸ τῆς ἀποδίδει τὸν ἀπαιτούμενο φόρο τῆς ρωμαντικῆς ἐποχῆς: «Ἡ γυναικεία ἀβρότης μοιάζει μὲ τρε-χοῦμενο νερό πού λειαίνει καὶ τίς πιὸ τραχιεῖς πέτρες». Ἐνῶ ἀπὸ μιὰ ἐξέχουσα γυναικεία μορφή τὴν Γεωργία Σάνδη ἐκφράζεται μιὰ γνώμη πού καθορίζει χαρακτηριστικὰ τὴν θέση τῆς γυναικείας ὑπόστασης: «Δόξα τῆς γυναίκας εἶναι ἡ ἐκτίμησις τοῦ ἀνδρός τῆς καὶ τέρψις τῆς ἢ εὐτυχία τῆς οἰκογενείας τῆς».

Παράλληλα βέβαια μὲ τὸν κάπως ταπεινω-τικό καὶ ἄχαρι ρόλο πού ἀπεδίδeto ἀνεκαθεν στὴ γυναῖκα, ὑπῆρχε καὶ μιὰ φωτεινὴ καὶ λυ-τρωτικὴ προσπέλασις στὸ ὅλο θέμα: Ἡ γυ-ναικεία εὐαίσθησις ἐποθετεῖτο πάντα πιὸ ψη-λά ἀπὸ πῆν ἀνδρική, ἐφ' ὅσον καὶ τὰ γυναι-κεία αἰσθήματα ἦσαν πιὸ ἀνεπτυγμένα καὶ ἀπὸ τὴν γυναικεία διανοητικότητα καὶ ἀπὸ τὰ αἰσθήματα τοῦ ἀντιθέτου φύλου. Αὐτὸ τὸ πα-ραδέχεται πρώτη καὶ καλύτερη μιὰ κατ' ἐξο-χὴν διανοούμενη, ἡ Γαλλίδα καὶ πάλιν Γεωρ-γία Σάνδη: «Ἡ γυναῖκα καὶ ἂν δὲν σκέπτε-ται βαθειά ὅσον ὁ ἄνδρας, πάντως ὅμως αἰσθάν-νεται πιὸ βαθειά ἀπ' αὐτόν», καὶ «Ἡ χάρις τῆς γυναίκας ἔγκειται εἰς τὴν καλωσῆν τῆς καρ-διάς τῆς». Καὶ ἕνα συνοπτικώτατο ἀπό-φθεγμα τοῦ Οὐγκὸ: «Ἡ γυναῖκα εἶναι ἡ καρ-διά τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ ὁ ἄνδρας, ἡ διά-νοιά τῆς». Ἡ ἀρνητικὴ πλευρὰ τῆς γυναικῆς ἔδωσε ἀφορμὴ γιὰ πολλοὺς στοχασμοὺς ἀπὸ πολλοὺς μεγάλους. Ἔτσι ὁ ἔμφυτος ἐσωστρε-φισμὸς τῆς γυναίκας πού πολλὰ φορὲς τὴν κά-νει νὰ βλέπει ἐγωκεντρικὰ μὲ πιὸ πολλὴν ὑπο-κειμενικότητα παρὰ ἀντικειμενικότητα ἔκανε τὸν Μπαλζάκ, νὰ γράφει: «Οἱ γυναῖκες εἶναι συνήθως ἀμειλίχτοι δικτασται διὰ τὰ παρα-πτώματα τῶν ἄλλων γυναικῶν». Ὁ Γερμανὸς δὲ φιλόσοφος Σοπενχάουερ, βλέποντας πολλὰ καχύποπτα τὸ γυναικεῖο φύλο ἀποφάνεται ὅτι «οἱ γυναῖκες εἶναι κρημνοὶ σκεπασμένοι μὲ λου-λούδια».

Οἱ σχέσεις τοῦ γυναικεῖου μὲ τὸ ἀνδρικό φύ-λο ἐπροκάλεσαν ἀνεκαθεν πολλὰς σκέψεις καὶ σχόλια. Ὁ Κάντ ἀνακεφαλαιώνοντας τὸ ὅλο θέμα διαπιστώνει ὅτι: «Ὅταν μιὰ γυναῖκα εἶ-

ναι τίμια, τὴν ἐκτιμοῦν καὶ δὲν τὴν πλησιάζουν. Ὅταν δὲν εἶναι τίμια τὴν πλησιάζουν καὶ δὲν τὴν ἐκτιμοῦν». Ὁ δὲ Γάλλος συγγραφεὺς Ἀλφρέντ ντὲ Μυσὲ χαρακτηρίζοντας τὴν ἐπι-πολαιότητα μὲ τὴν ὁποία ἡ γυναῖκα πολλὰς φο-ρὲς βλέπει τίς σχέσεις τῆς μὲ τὸν ἄνδρα, πι-στεύει ὅτι «Ἡ γυναῖκα παίζει μὲ τὴν ὁμορφιά τῆς, ὅπως τὰ μικρὰ παιδιὰ μὲ τὸ μαχαίρι». Ὅσο ὅμως κι' ἂν ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ ἐγκράτεια ἐθεωροῦντο ἀνεκαθεν προτερήματα διὰ τὸ γυ-ναικεῖο φύλο, ὑπῆρξαν καὶ οἱ διαφορετικὸς σκεπτόμενοι, ὅπως ὁ Ἄγγλος διανοητῆς Ὁσαο Οὐάιλντ, ὁ ὁποῖος πρωτοτυπεῖ σ' ἕνα τομέα πού συνήθως ἀντικρούεται μὲ πολλὴ συμ-βατικότητα: «Μ' ἀρέσουν οἱ γυναῖκες πού ἔχουν παρελθόν, ὅπως μ' ἀρέσουν οἱ ἄνδρες πού ἔ-χουν μέλλον». Ἡ πιὸ ὑψηλὴ ἀξιολόγησις τῆς γυναικῆς μέχρι τὸν περασμένο αἰῶνα ἦταν ἡ ἀποψη ὅτι ἡ μεγαλύτερη ἀποστολὴ καὶ τὸ πιὸ μεγάλο κατόρθωμά τῆς βρισκόταν στὴν συμβο-λὴ τῆς στὴν δημιουργίαν τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, καὶ κατ' ἐπέκτασις στὴν ἐξέλιξις καὶ στὴν πρό-οδο τῆς κοινωνίας. Αὐτὴ τὴν ἀποψη υἱοθετοῦν ἐκπρόσωποι καὶ τοῦ γυναικεῖου καὶ τοῦ ἀνδρι-κοῦ φύλου. Ἡ μαντάμ ντὲ Σταέλ: «Ὁ σιο-λισμὸς μιᾶς κοινωνίας ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν πρόοδον τῶν γυναικῶν τῆς».

Καὶ ὁ Χάινε: «Ἐπάσχει μιὰ γυναῖκα εἰς τὴν ἀρχὴν παντὸς μεγαλουργήματος».

Σήμερα ὅλες σχεδὸν οἱ ἀπόψεις αὐτὰς γύ-ρω ἀπὸ τὸ γυναικεῖο κόσμον ἀνατρέπονται ἄρ-δην. Ἡ γυναῖκα ἔχει ξεπεράσει πιά τὴν ὑπο-κειμενικὴν ιδιότητα τῆς μητέρας, τῆς συζύγου, τῆς οἰκοκυρᾶς. Συναγωνίζεται ἐλεύθερα τὸν ἄντρα στὸν ἐπαγγελματικὸ στίβον, καὶ ὡς ἐκ-τοῦτου ἔχει ἀναπτύξει τίς διανοητικὰς τῆς ικα-νότητες πού ἀτροφοῦσαν ἐπὶ αἰῶνες, ἐνῶ σὲ πρῶτο πλάνο ἐπροβάλλονταν τὰ συναισθήματά τῆς. Ἡ χειραφέτησις δὲ αὐτῆς ἔχει ὀδηγήσει τὴν γυναῖκα ὄχι μόνον στὴν ἐξίσωσις τῶν δύο φύλων, ἀλλὰ καὶ ἔχει δώσει τὴν εὐκαιρίαν στὴ γυναῖκα νὰ διακριθῆ καὶ νὰ δώσει στὴν ἀν-θρωπότητα ἐξέχουσες γυναικεῖες μορφὰς σὲ πολλοὺς τομεῖς. Στὴν ἀπαρχὴ δὲ αὐτῆς τῆς νέας ἐποχῆς προβάλλει βέβαια ἀνάμεσα στὰ πολλὰ ἐρωτήματα καὶ τὸ ἐξῆς ἐρώτημα γιὰ τὴν ἐξέλιξις τῆς γυναίκας: Ποῦ τὴν ὀδηγοῦν οἱ νέοι καιροί; Στὴν διαμόρφωσις ἐνός νέου γυναικεῖου τύπου, πλήρως ἐξισουμένου μὲ τὸν ἄντρα ἢ στὴν πραγματοποιήσις ἐνός νέου κύ-κλου μὲ τοὺς ρόλους τῶν δύο φύλων ριζικὰ ἀνα-θεωρημένους, καὶ σὲ ὀρισμένους ἴσους τομεῖς ἀντεστραμμένους;

ΔΕΙΠΝΟΣΟΦΙΣΤΙΚΑ

Η ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Ἡ πέμπτη συνεστιάση τῆς «Ἐθνικῆς Ἑταιρείας Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν Κύπρου» ἀφιερώθηκε στὴν κρίση τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ μὲ εισηγήτρια τὴν κ. Μαρία Π. Παττίχη, φιλόλογο.

Ἡ εἰσήγηση τῆς κ. Μαρίας Π. Παττίχη:

Εἶναι ἀλήθεια πὼς σήμερα ζοῦμε κοσμοϊστορικές στιγμές: τὶς ἐπιτεύξεις τοῦ ἀνθρώπου στὸ τεχνικὸ τομεᾶ, πὺ ἐχουν σὰν ἀποτέλεσμα τὶς μηχανικὲς εὐκολίες στὴ ζωὴ μας· ἀποκορύφωμα δὲ τῆς τεχνικῆς προόδου εἶναι τὰ πρόσφατα ταξίδια στὸ διάστημα καὶ ἡ προσελήνωση τοῦ ρωσικοῦ διαστημολοίου. Ὅμως παρόλα αὐτὰ τὰ καταπληκτικὰ ἐπιτεύγματα τοῦ ἀνθρώπου οἱ σκεπτόμενοι ἄνθρωποι βρῖσκουν πὼς ὑπάρχει ἀντίφαση μεταξὺ τῶν καταπληκτικῶν κατακτήσεων στὸ ὅλο τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνικῆς, πὼς ὑπάρχει ἀπουσία ἀλλαγῶν στὸ διάστημα τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς. Οἱ δημιουργοὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς σκέψης, οἱ λογοτέχνες, ἱστορικοὶ κ.ἄ. βρῖσκουν πὼς ὑπάρχει κρίση στὸν πολιτισμὸ μας. «Παρακμὴ τοῦ Πολιτισμοῦ» χαρακτηρῶζει ὁ Σβάιτσερ στὸ ὁμώνυμο βιβλίον του τὸν αἰῶνα μας. Ὁ Σπένγκλερ θεωρεῖ τὸ δυτικὸ πολιτισμὸ ἤδη νεκρὸ. Ποιὲς εἶναι οἱ ἐκδηλώσεις αὐτῆς τῆς κρίσεως;

1) Προσαρμογὴ τοῦ ἀνθρώπου στὴ μηχανή. Ἡ μηχανὴ δημοῦργησε περισσότερες ἀνάγκες στὸν ἄνθρωπο. Ἡ μηχανοποίηση τῆς ζωῆς ἀποξένωσε τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του καὶ τὴ σκέψη. Λογικὴ συνέπεια τῆς μηχανῆς ὁ ρασιοναλισμὸς προσάραμοσε τὸν ἄνθρωπο στὴ μηχανή. Μὲ τὴ μηχανὴ ἀμβλύθηκε ἡ νοημοσύνη τοῦ ἀνθρώπου.

2) Δημιουργία μαζικοῦ πνεύματος. Ἡ τεχνολογικὴ ἐπανάσταση αὐξήσε τὴν παραγωγικότητα. Συνέπεια τῆς παραγωγικότητος εἶναι ἡ δημιουργία τοῦ μαζικοῦ πνεύματος. Ὁ μηχανικὸς αὐτοματισμὸς μπῆκε στὴ ζωὴ μας: στὴ διοίκηση, στὸ νοικοκυριό, στὴ τέχνη. Μὲ τὰ μαζικὰ μέσα ἐπικοινωνίας ξαναδημιουργήθηκε ἡ ὁμαδικὴ νοοτροπία τῶν πρωτόγονων λαῶν.

3) Ἐλλειψη πίστεως. Μηδενισμὸς. Οἱ ὑλιστικὲς θεωρίες, οἱ δυὸ παγκόσμιοι πόλεμοι, ἀλλὰ καὶ ἡ μεταπολεμικὴ μορφή τῆς ζωῆς μας κλόνισαν τὴ πίστη μας στὸ Θεό, τὶς ὑψηλὲς ἔννοιες, τὴν παράδοση. Στὶς μέρες μας οἱ θεοὶ

καὶ οἱ μῦθοι βρῆκαν ὑποκατάστατο τῆ φυσικῆ καὶ οἱ ἄνθρωποι σὰν τοὺς ἥρωες τοῦ Μπέκετ «Περωμένοντας τὸν Γκοντό», λένε «Τίποτα δὲ γίνετα», κανεὶς δὲν ἐρχετα.

4) Ἐλλειψη περισυλλογῆς.

5) Ἡ ἐποχὴ μας ἀνίκανη ν' ἀφομοίωση ἐξαιρετικὰ ἄτομα. Ἄγνωστὸ τὸ Σοφό, τὸν Καλλιτέχνη, τὸν Ἅγιο.

6) Ἐλλειψη κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης. Μαράθηκε ἡ μεταξὺ τῶν ἔθνῶν συνεννόηση. Ὁ καθένας στρέφεται ὅλο καὶ περισσότερο στὸν ἑαυτοῦλη του.

7) Ἐλλειψη σεβασμοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπο. Μὲ τὰ στρατόπεδα τῶν Ναζι, τῆς Σιβηρίας, τὶς φυλετικὲς διακρίσεις στὴν Ἀμερικὴ κ.ἄ. ξεφτελίστηκε ἡ ἔννοια τοῦ ἀνθρώπου.

8) Σύγχυση τοῦ πνεύματος καὶ τῆς πολιτικῆς. Μὲ τὴν τελευταία δίκη στὴ Ρωσία τοῦ Ἄντρέ Σινιάσβυ καὶ τοῦ Γιούλι Ντάνιελ γεννήθηκε στοὺς ἀνθρώπους τοῦ λόγου (δεξιᾶς καὶ ἀριστερᾶς) τὸ ἐρώτημα ἂν ἡ τέχνη παύει νὰ εἶναι κοινωνικὸ φαινόμενο. Πᾶει νὰ συγχισθῇ τὸ πολιτικὸ μὲ τὸ κοινωνικὸ φαινόμενο.

9) Στὴν τέχνη ἐπικρατεῖ ἄκρατος ὑποκειμενισμὸς. Τὰ δημιουργήματα τῆς τέχνης δὲν ἀνταποκρίνονται σὲ ἕνα κοινὸ μῦθο. Ἄν καὶ μὲ τὴν πρόοδο τῆς φυσικῆς ὁ κόσμος δὲν ἔχει ἀνθρωποκεντρικὴ εἰκόνα, ὁ ἄνθρωπος ἔχει τάση νὰ βλέπη τὸν ἑαυτὸ του σὰν τὴ μόνη πραγματικότητα μέσα σ' ἕνα μεταβαλλόμενο συνεχῶς κόσμον, μέσα σὲ μιὰ κοινωνία πὺ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴ δὲ μπορεῖ νὰ μεταβληθῇ. Ἐχει εἰπωθῇ πὼς ὁ ὑποκειμενισμὸς αὐτὸς ὀδηγεῖ στὴ διάλυση τῶν ὑφισταμένων μορφῶν, ὅπως τὶς ἔχει διαμορφώσει ἡ παράδοση κ' ὅτι προετοιμάζει τὸ ἔδαφος μιᾶς ἀποκρυστάλλωσης, τῆ διαμόρφωση δηλ. ἐνὸς νέου «κανόνα». Αὐτὸ τὸ κανόνα ὀνομάζει ὁ Βαρίκας «κρίση», ἡ κρίση πὺ προσδίδει σ' ὅλη τὴν σύγχρονη καλλιτεχνικὴ παραγωγή τὴ σφραγίδα τοῦ μεταβατικοῦ καὶ τοῦ πρόσκαιρου. Καὶ κατὰ συνέπεια τοῦ πειραματικοῦ καὶ τοῦ ἀσυμπλήρωτου.

10) Ἡ νεολαία κατήνησε πρόβλημα κ' ὄχι ἐλπίδα. Νοσεῖ. Οἱ ἐκδηλώσεις τῆς νόσου ὑπογραμμίσθηκαν τελευταία ἀπὸ τὸν καθηγητὴ Τσιριντάνη: 1) τεντυποῦσμὸς δηλ. παραμέληση κοσμίας ἐμφάνισης, ἔλλειψη σεβασμοῦ, 2) Μπῆλτς δηλ. μαγία πὺ πιάνει τὴ νεολαία μὲ τὰ διάφορα συγκροτήματα, πρόσωπα, μουσικούς, 3) τὰ ὀργισμένα νεύατα δηλ. διάσταση μεταξὺ τῶν νέων καὶ τῶν μεγαλύτερων, μιὰ

ἀγριάδα, 4) κοσμοθεωριακή ἀντίφραση δηλ. ἐνώ ἀριστερίζει, νομιμίζει συγχρόνως, 5) Ἄ-συνέπεια δηλ. ἐνώ περιφρονεῖ τοὺς μεγάλους γιατί κάνει ἡ ἴδια τὴν ὠριμὴν δὲν ἀναγνωρίζει εὐθύνες.

Ἡ ἄποψη τοῦ κ. Κύπρου Χρυσάνθη:

Πρῶτ' ἀπ' ὅλα διαφωνῶ πὼς ὑπάρχει κρίση στὸν πολιτισμὸ μας. Τὰ μεγάλα κ' ὅλας ἐπιτεύγματα τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνικῆς (ποὺ εἶναι ἡ ἔμπρακτὴ ἐφαρμογὴ τῶν ἐπιστημονικῶν κατακτήσεων στὸ θεωρητικὸ πεδίο) δείχνουν δλοφάνερα πὼς τὸ ἀνθρώπινο μυαλὸ δὲν ὑπέστη κάμψη. Ὁ σημερινὸς πολιτισμὸς (δὲν ἐνδιαφέρει τί ὄνομα θὰ τοῦ δώσουμε) ἀπλῶς διαφέρει ἀπὸ κάποιους προηγούμενους· καὶ τοῦτο εἶν' ἀναπόφευκτο. Στὴ ζωὴ οἱ ἐπαναλήψεις δὲν ὑπάρχουν. Κι' ἐκεῖ ποὺ λέμε πὼς παρατηρεῖται ἐπανάληψη πρόκειται γιὰ μὴ νέα εἰκόνα μὲ πολλὰς διαφορὰς λεπτομέρειες, ποὺ ὁ κοινὸς ἄνθρωπος δὲ μπορεῖ νὰ τὴς συλλάβῃ. Ποιὰν τὴν ἀξία θὰ ἔχῃ ὁ σημερινὸς μας πολιτισμὸς μὲς τὴν πορεία τῆς ἀνθρωπότητος δὲ μποροῦμε νὰ προφητεῦσουμε. Οἱ μελλοντικοὶ χρόνοι θὰ μελετήσουν τὴν ἐποχὴ μας καὶ θὰ τὴν ἀξιολογήσουν.

Οἱ ἐκδηλώσεις ποὺ ἀναφέρει ἡ εἰσηγήτρια ὡς δηλωτικὲς τῆς κρίσης δὲν ἀποτελοῦν φαινόμενο σημερινὸ καὶ χαρακτηριστικὸ τοῦ σύγχρονου πολιτισμοῦ, γιατί ὅμοιες βρίσκουμε καὶ στοὺς πρὸ παλαιοὺς πολιτισμοὺς, τῆς... ἀκμῆς κατὰ τὴ γενικὴ παραδοχὴ.

Τὸ ἂν δὲν προλαβαίνουμε νὰ προσαρμοστοῦμε στὶς μηχανικὲς κατακτήσεις αὐτὸ δὲ σημαίνει κρίση. Ποὶς ξέρεῖ μὲ ποῦ τρόπο αἰγιομεθαύριο θ' ἀντιμετωπίσουμε τοῦτο τὸ γεγονός; Ἦστέρα ἡ κατακρήμνιση παλιῶν ἀξιών καὶ πίστεων δὲν ἀποκλείει τὴ δημιουργία κ' ὅλας κάποιων ἄλλων, ποὺ τὰ σπέρματά τους ὑπῆρχαν ἀπὸ πολλὰ πρὸ μπροστὰ μὲς τὶς προηγούμενες ἐκδηλώσεις μας. Ἀλλὰ καὶ σὲ ἄλλα ζητήματα διαφωνῶ, βλέποντάς τα ἀπὸ ἄλλη σκοπιὰ παρὰ ἐκείνη τῆς εἰσηγήτριας. Π.χ. ἡ νεολαία δὲ νοσεῖ, ἀλλὰ πνίγεται ἀπὸ προβλήματα· καὶ τὸ «πρόβλημα» πιστοποιεῖ μυαλὸ ἀνήσυχο ποὺ δουλεύει κ' ἀναζητεῖ. Οἱ νέες φιλοσοφικὲς τάσεις δὲν βλέπω ποῦ ὑστεροῦν ἀπὸ πρὸ παλιῆς τους. Ἡ πάλῃ τῶν τάξεων σήμερα (ἀστική—ἐργατικὴ) δὲ βλέπω πὼς ἀνήκει σὲ κατώτερη βαθμίδα ἀπὸ τὴν πάλῃ τῶν τάξεων προηγούμενων ἐποχῶν (ἀριστοκράτες, φεουδάρχες καὶ ἀστοί). Γιατὶ καταδικάσανε τοὺς δυὸ ὁμοίους λογοτέχνες; Μὰ στὴν ἀκμὴ τῆς ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας καταδικάσανε σὲ θάνατο τὸ Σωκράτη, στὴν ἀκμὴ τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς τὸν... Χριστό, στὴν Ἀναγέννηση φαρ-

μακώνανε ἀράδα τὸν κόσμο — ἔστω κ' ἂν σ' αὐτὰ δεσπόζει ὁ πολιτικὸς παράγοντας.

Ἡ ἄποψη τοῦ κ. Νίκου Σπανοῦ εἶναι:

Φοβοῦμαι πὼς στὸ ζήτημα τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἐποχῆς μας ἔχει εἰσχωρήσει μὴ μεγάλη παρεξήγηση. Ἐχει ἐπικρατήσῃ ἡ ἄποψη πὼς ὁ πολιτισμὸς τοῦ καιροῦ μας παρακμάζει. Κάποιες παρόμοιες σκέψεις ἔχω διατυπώσει παλαιότερα. Μοῦ φαίνεται ὅμως πὼς ἡ εἰκόνα τῆς παρακμῆς εἶναι μονόπλευρη καὶ συνεπῶς ἐσφαλμένη.

Σὲ μὴ σειρά τομεῖς πολιτιστικὸς βλέπουμε ἀναμφισβήτητα πρόοδο. Στὸν τομέα τὸν οικονομικὸ, στὴν κοινωνικὴ εὐημερία, στὴν παιδεία, στὴν διάδοση τῶν ὕλικῶν καὶ πνευματικῶν ἀγαθῶν πὸ ὅσο τὸ δυνατὸ πλατύτερες μάξες, νομίζω πὼς ἔχουμε φθάσει σὲ σημεῖο, ποὺ καμμιά προηγούμενη κοινωνία δὲν ἔχει φθάσει. (Ἀναφέρομαι πάντως στὸν δυτικὸ πολιτισμὸ, γιὰ τὸν ὁποῖο γίνεται καὶ ὁ λόγος). Ὁ μόχθος τοῦ ἀνθρώπου λιγότερε, τὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο ἔχει ἀνέβει, ὁ μέσος ὄρος ζωῆς ἔχει φθάσει σὲ ψηλὸ σημεῖο καὶ γενικὰ ικανοποιοῦνται οἱ βασικὲς ὕλικες ἀνάγκες τοῦ ἀνθρώπου.

Θάθελα ἀκόμα ν' ἀναφέρω τὴν ἠθικὴ ρώμη ποὺ χαρακτηρίζει τὸν ἄνθρωπο τῆς ἐποχῆς μας. Σ' ὅλες τὶς ἡμεῖρους ὁ ἄνθρωπος διεξάγει ἀγῶνες πνευματικούς, ἀγῶνες κοινωνικούς, πολιτικούς καὶ ἐθνικούς. Αὐτὸ τὸ στοιχεῖο τῆς ἠθικῆς ρώμης νομίζω πὼς ἀποτελεῖ μὴ ἀκόμα ἀπόδειξη ὑγείας τοῦ πολιτισμοῦ μας.

Ὅταν μιλοῦμε γιὰ κρίση τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ νομίζω ὅτι ὑπερβάλλουμε. Ἦσως ἡ κρίση νὰ στέκεται μόνο στὸ ψυχολογικὸ πεδίο καὶ ν' ἀφορᾷ στὴν δυσκολία προσαρμογῆς μας στὶς νέες συνθήκες ζωῆς καὶ στὰ νέα τεχνικὰ μέσα, ποὺ ἀποτελοῦν τὸν βασικότερο παράγοντα διαφοροποίησης καὶ μετασχηματισμοῦ τῆς κοινωνικῆς δομῆς καὶ τοῦ τρόπου ζωῆς μας.

Ἄν κοιτάξουμε καὶ τοὺς τομεῖς τῆς τέχνης, τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς φιλοσοφίας, θὰ παρατηρήσουμε πὼς καὶ ἐδῶ ὑπάρχουν σημαντικότερες προσωπικότητες, ποὺ ἔχουν προσφέρει ἀφάνταστες ὑπηρεσίες στὸν πνευματικὸ πολιτισμὸ.

Τὸ γεγονός πὼς ὁ πολιτισμὸς μας ἔχει τόσο σπουδαῖες προσωπικότητες στὴν Τέχνη, τὴν Φιλοσοφία, τὴν Ἐπιστήμη, τὴν Πολιτικὴ καὶ ἄλλοῦ εἶναι νομίζω ἕνα ἀρετὰ ἰσχυρὸ στοιχεῖο ποὺ μᾶς πείθει πὼς ὁ πολιτισμὸς μας δὲν διέρχεται κρίση, ἀλλὰ μάλλον βρίσκεται σ' ἕνα στάδιο σημαντικῆς ἀλλαγῆς. Ζώντας αὐτὴ τὴν ἀλλαγὴ, ποὺ ἔχει τὸν πόνο τῆς ἀνατροπῆς τῶν παραδεγμένων καὶ τὴν ὀδύνη τῆς γέννας, νομίζουμε πὼς πρόκειται γιὰ κρίση καὶ παρακμὴ.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Γιάννη Χατζίνη: 'Η Παλίρροια, 'Αθήνα, 1965, έκδ. «Φέξης».

'Η «Παλίρροια» του Γιάννη Χατζίνη δεν είναι έργο συνταρακτικό ούτε εάν παράξενο ή πρωτότυπο. 'Αναμφισβήτητα όμως σε έλκνει γιατί έχει ποιότητα. Το ύπόστρωμά του νοιώθεις πως περιέχει πείρα, γνώση και κριτική έρευνα πάνω στα προβλήματα, χωρίς βέβαια τη διάθεση επιστήμονα, αλλά τη διάθεση του ευαίσθητου στοχαστή προσώπων και πραγμάτων της καθημερινής ζωής. Μερικές σελίδες του μάλιστα έχουν πέρα για πέρα μορφή και διάθεση δοκιμίου και όχι την ύψη μυθιστορήματος οποιουδήποτε τύπου (έστω κι' αν σήμερα το μυθιστόρημα επιτρέπει πολλές έλευθερίες).

Μπορεί να γεννηθή το ερώτημα: γιατί ο Χατζίνης, γνωστός δοκιμογράφος και κριτικός, θέλησε να εκφραστή στη μορφή του μυθιστορήματος, ενώ καθόρα φαίνεται η δοκιμογραφική του διάθεση; 'Ο ίδιος κοιτάζει να δώσει μια δικαιολογία στις πρώτες σελίδες του έργου του. Προσωπικά πιστεύω πως μερικά περιστατικά τον πείξαν να ξεφύγει από το βάθος του δοκιμογράφου και του κριτικού (χωρίς να το θέλουμε τα δυο αυτά είδη μιλούν από το ύψος «βάθρου») να κατεβή πιό κοντά στο επίπεδο του αιώτη μας, να περιγράψη το ό,τι τον πίεζε έχοντας στόχο την καρδιά μας περισσότερο παρά το ψυχρό μυαλό μας. Κι' έδω πού τα λέμε είναι δικαίωμά του, όπως δικαίωμα του καθενός να εκφράζεται στο άλφα ή βήτα λογοτεχνικού είδους αν κατέχη το ταλέντο και τη δύναμη.

Το λάιτ-μοτίφ του μυθιστορήματος αυτού είναι ολοφάνερα ο έρωτας. Τα καθέκαστά του κι' οι άνδρομες στο εφηβικό ή πρωτοεναϊκό παρελθόν δίνουν ευκαιρίες για επισημάνσεις απόψεων και πίστεων του συγγραφέα όχι στον έρωτικό κύκλο αλλά και στον κύκλο της τέχνης, των κοινωνικών σχέσεων των καθημερινών συνηθειών, και των επαγγελματικών ακόμα. Βασικό πρόσωπο είναι ένας «εαντός» άνθρωπος (ο ίδιος ο συγγραφέας; δεν έχει σημασία) υπάλληλος σε Τράπεζα. Ξεκινά την ιστορία του όταν διήυθνε ένα υποκατάστημα της Τράπεζας στην επαρχία. Κεντρικό και βασανιστικό σημείο στη ζωή του υπαλλήλου αυτού στέκεται ο έρωτας. Σε δυο-τρία χρόνια και ανάπτυμα (το γεγονός αυτό δεν δικαιολογείται στην ψυχή μου, ίσως γιατί με καθοδηγεί η Ιατρική μου πείρα) ή αν θέλετε ταυτόχρονα συνδέεται έρωτικά με τέσσερις γυναίκες την Άννη (που αντιπροσωπεύει το ζωώδες ένστικτο και την ύποταγή), τη Λουίζα (που αντιπροσωπεύει

τη ζωώδη έκρηκτικότητα και την αντίθεση), τη Μαρίνα (που αντιπροσωπεύει ένα ιδεατό γυναικείο τύπο καμωμένο από σωματική όμορφιά και ανεξάρτητο, ζωηρό και δημοκρατικό πνεύμα) και την Πέλα (ένα όμορφο κορ'τσι ακαθόριστου χαρακτήρα, κάτι το αιωρούμενο στη συνείδηση του συγγραφέα). 'Αναδρομικά αναφέρεται κι' η μαγειρίσσα, που τότε στην έφηβεία αποτέλεσε εισαγωγή του συγγραφέα στον έρωτικό κόσμο και άπαρχή της ανεξαρτησίας του.

Γύρω από τα τέσσερα αυτά πρόσωπα και τον φίλο της μοναξιάς που λέγεται Μάξ πλέκονται οι ευκαιρίες για να εκθέσει ο συγγραφέας την άποψή του για πολλά πράγματα και πρόσωπα. Δυο φράσεις του περιγράφουν κι' όλες τη μέθοδό του: «Προχωρώ με αδιάκοπες παρενθέσεις». 'Η «Ξέρω πως ή αφήγησή μου τούτη είναι άνιση». Λοιπόν άνισα και με συνεχείς παρενθέσεις εξελίσσεται και πορεύεται το μυθιστόρημα του Χατζίνη. Σε αρκετές σελίδες της άρχής οι παρενθέσεις με τον τύπο της δικαιολογίας για την άλφα ή βήτα πράξη και συμπεριφορά δεν έχουν μεγάλη έκταση, σχεδόν τις δέχεται σαν άπαράτητες. 'Από το μέσον κι' ύστερα οι παρενθέσεις αυτές κρατάνε πολλές φορές σελίδες ολόκληρες χωρίς να δικαιολογούνται από τα πράγματα, όπως π.χ. το ιντερμέδιο για την κριτική και τον Καζαντζάκη, που είναι και το μεγαλύτερο, ή για την άποψη του συγγραφέα σχετικά με τις παραστάσεις αρχαίας τραγωδίας (είναι σχεδόν κριτική μιάς ώριμμένης παράστασης). Έννοείται πως αυτές οι αδυναμίες (τις θεωρώ αδυναμίες γιατί αυτές το έργο σά μυθιστόρημα, έστω και σαν αντιμυθιστόρημα) αποτελούν και την αξία του έργου, γιατί απορρέουν από το κριτικό και δοκιμογραφικό δαιμόνιο του συγγραφέα. 'Όταν κλείσης το έργο έχεις την άψια γεύση κάποιων στιγμών από τη διήγηση, που σου προκαλέσανε έκπληξη, αλλά προπαντός κρατάς και συλλογίζεσαι τις πάρα πολλές παρενθέσεις πάνω στον έρωτα, τη ζωή, το ταξείδι, τα βιβλία, τη συμπεριφορά των ανθρώπων.

'Η γραφή του Χατζίνη παρουσιάζει πολλήν κομψότητα με πάρα πολλές άφηρημένες λέξεις καλά διαλεγμένες. Δεν υπάρχει πουθενά έλλειπτικότητα. 'Η σαφήνεια κι' ή ενάργεια βασιλεύουν. 'Αλλά ταυτόχρονας αισθάνεται το «γραφέιο», το «στοχασμό», τον «έγκέφαλο» κι' όχι τη ζωντάνια της ζωής που περιτρέχει ολόγυρά σου ζωηρή και άπαιτητική. Τα έπεισόδια, οι συνεχείς παρενθέσεις, ή σπάνια χρησιμοποίηση φράσεων, παρομοιώσεων κλπ. της καθημερινής ζωής διαρκώς σε κρατάνε στο «πνευματικό επίπεδο» του πολλού λογισμοῦ.

Σ πύρου Κοκκίνη: «Ποιήματα», 'Εκλογή 1954—64, 'Εκδόσεις «Δεσμός», 'Αθήνα, 1965.

Ο Χαλκιδαίος ποιητής Σπύρος Κοκκίνης με τὸ βιβλίο του «Ποιήματα» δίνει συγκεντρωμένη τὴ λυρική του ἐργασία μᾶς δεκαετίας. Ο ποιητής, κύριος ἑνὸς ἐκφραστικοῦ ὄργανου πὸν τὸ χειρίζεται με ἄνεση, κερδίζει τὸ ἐνδιαφέρον μας, καθὼς μᾶς ἀκολουθοῦν οἱ ἀπαλές, γεμάτες λυρική διαύγεια νότες τῆς ποίησής του. Γιατὶ ὁ Κοκκίνης κατόρθωσε νὰ δημιουργήσῃ μιὰ δική του φωνή, γιὰ νὰ τραγουδήσῃ τὴ Χαλκίδα καὶ τὸν Εἰβοϊκό, τὸν ἐργατόκοσμο καὶ τοὺς ἐπαναστάτες, τὸ Φεγγάρι καὶ τὴν ἀγάπη γιὰ τὸ συνάνθρωπο. Καί, ἀνικανοποίητος ἀπὸ τὴν ἔλλειψη μεταφυσικῶν ὀραματισμῶν, κάποτε ὑψώνεται πᾶν' ἀπ' τὸ μαντρότοιχο τῶν φθαρτῶν καὶ ξαφνιασμένος:

«Κύριε,
μὲ περιβάλλει ὁ κῆπος τῶν ματιῶν σου»
λέει, κ' ἀναφωνεῖ:
«Σὲ ἀνακαλύπτω, Κύριε».

Πάνου Ν. Παναγιωτοῦνη: 'Ελληνικός Λόγος, 'Αθήνα, 'Εκδόσεις Δωδέκατη 'Ωρα.

Τὸ τελευταῖο βιβλίο τοῦ Παναγιωτοῦνη εἶναι ὁ «Ἑλληνικός Λόγος». Πρόκειται γιὰ μιὰ ἀγκώδη ποιητικὴ ἔκδοσις, πὸν ἀποτελεῖται ἀπὸ «δώδεκα συνθέσεις ἀπὸ τὸ 'Ελληνικὸ θαῦμα». Ο ποιητής εἶναι μιὰ συνεῖδησις τῆς ἐποχῆς μας, πὸν ἀγωνίζεται νὰ συμβάλῃ σὲ μιὰ βελτίωση θεσμῶν καὶ ἰδεῶν, φέρνοντας στὴν ἐπιφάνεια καὶ ὅτι καλὸ μᾶς ἔχει ἀφήσει ἢ παραδοσις. Ἀκολουθῶντας αὐτὴ τὴν προσπάθειά του βρῖσκει πὼς τὸ λεγόμενο «ἄγχος» δὲν ἔχει θέση σὲ μιὰ ποίηση πὸν θέλει νὰ συμβάλῃ σὲ μιὰ κοινωνικὴ βελτίωση, καί, γεμάτος αἰσιοδοξία πλησιάζει τὸ θαῦμα τῆς 'Ελλάδας. Καὶ βλέπει τὴν 'Ελλάδα ἀδιαίρετη ἀπὸ τὸ χρονο, γιὰ τὸ παρακολοῦθοῦμε ὅτι μαζί

«βαδίζουν τῆς στοῆς τοῦ Κεραμικοῦ
ὁ Φαίδων, ὁ 'Ηλίας, ὁ Μνησιακῆς κ' ὁ
Γιῶργος».

Ο Παναγιωτοῦνης τραγοῦδαί με δυνατὲς φωνές τὴν 'Ελλάδα τῆς Γεωγραφίας καὶ τῆς 'Ιστορίας, τὴν 'Ελλάδα τῆς Ὁμορφίας καὶ τῆς Παλληκαριᾶς, τῆς Θυσίας καὶ τῶν Ὁραμάτων. Μὰ δὲν ἀντέχει τὴν ἐκμετάλλευσή της καὶ τὸν μελαγχολεῖ αὐτὸ τὸ ἀκίνητο σύννεφο πάνω ἀπὸ τὴν 'Ελληνικὴ ξαστεριά:

«Κι ὁ πολῦτιμος λαός σου σκύβαλο
στὸ πεζαχτὰ τοῦ ξένου, σια

γιὰ νὰ ξαπλώνουν οἱ ἔμποροι τῶν
δακρῶν σου».

Π. Α. ΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΙ

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΝΟΥΒΕΛΛΑΣ "Η ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΔΙΗΓΗΜΑΤΩΝ ΣΕ ΜΝΗΜΗ ΛΟΥΚΗ ΑΚΡΙΤΑ

'Απὸ τὰ ἔργα, πὸν ὑποβλήθηκαν στὸν Διαγωνισμό Νουβέλλας ἢ Συλλογῆς Διηγημάτων τῆς 'Εθνικῆς 'Εταιρίας 'Ελλήνων Λογοτεχνῶν Κύπρου σὲ μνήμη Λουκῆ Ἀκριτά, ἢ Κριτικῆ 'Επιτροπῆ ξεχώρισε τὴ Νουβέλλα τῆς Κυρίας Ρήνας Κατσελλῆ, πὸν ἔχει τίτλο «Τὰ Τετράδια τῆς Ἀδελφῆς μου».

Τὸ ἔργο καλύπτει πληρέστερα ἀπὸ τὰ ἄλλα ὑποβληθέντα ἔργα τοὺς ὅρους τοῦ Διαγωνισμοῦ καὶ γι' αὐτὸ ἡ Κριτικὴ 'Επιτροπῆ τὸ θεωρεῖ ἄξιον ἐπαίνου.

Εὔφημη μνεῖα γίνεται τῆς Συλλογῆς Διηγημάτων τοῦ κ. Ἀνδρέα Ἀντωνιάδη, ἢ ὁποῖα περιέχει μερικὰ πολὺ καλὰ διηγήματα.

'Η Κριτικὴ 'Επιτροπῆ
"Αντῆς Περνάρης
Σπύρος Παπαγεωργίου
Νίκος Σπανός

Λευκωσία 12.5.1966.

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΜΕ ΘΕΜΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

'Απὸ τὰ ἔργα πὸν ἔχουν ὑποβληθεῖ στὸν Διαγωνισμό Ταξιδιωτικῶν τοῦ 1965 τῆς 'Εθνικῆς 'Εταιρίας 'Ελλήνων Λογοτεχνῶν Κύπρου ἢ Κριτικῆ 'Επιτροπῆ θεωρεῖ ἄξιο τοῦ βραβείου τὸ ἔργο τῆς Κυρίας Μαρίας Παττίχη «Φωτεινὴ Πορεία».

Τὸ βιβλίο εἶναι γραμμένο με πολλὴ συγκίνηση, ἀγάπη καὶ εἰσίσθησ'α. Ἡ συγγραφεὺς περιέρχεται τὴν Κύπρο μ' ἀνοιχτὴ τὴν καρδιά, νιώθει τοὺς παλμούς τῆς Φύσης, τῆς 'Ιστορίας καὶ τῆς Ζωῆς καὶ τοὺς καταγράφει, βαθαίνοντας τὸ νόημα τῶν πραγμάτων καὶ δίνοντας τοὺς πνεῦμα ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς.

'Η Κριτικὴ 'Επιτροπῆ
"Αντῆς Περνάρης
Σπύρος Παπαγεωργίου
Νίκος Σπανός

Λευκωσία 12.5.1966.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΣΤ΄

ΟΚΤΩΒΡΗΣ 1965 — ΣΕΠΤΕΜΒΡΗΣ 1966

Πνευματική Όμάδα: Φρ. Βράχας, Κ. Μόντης, Τ. Φυλακτού,
 Ά. Χριστοφίδης, Κ. Χρυσάνθης.

Γραμματέας τής ομάδας Κύπρος Χρυσάνθης
 και υπεύθυνος έκδοτης: Άνδροκλέους 2, Λευκωσία.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΕΚΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

ΠΟΙΗΣΗ:

Άντωνιάδης, Κ.: Τὸ τραοῦν τοῦ σιεμῶνα, σ. 25 — **Bonnefoy** (μετ. Μ. Ίακωβίδης): *Hic est locus patriae*, σ. 206 — Γεώργιος, Τ.: Πουήματα, σ. 152, Πήραμε τὴ ζωὴ μας λάθος... σ. 216 — Γιαπωνέζοι Ποιητὲς (μετ. Κ. Χρυσάνθης): Ἐκατὸν τριάντα γιαπωνέζικα ποιήματα, σ. 21, 49, 66, 127, 253 — Δημοτικὸ (κατ. Χρ. Χριστοδουλίδη): Στραδικώτης τζιὰι πρᾶμματευτής, σ. 128 — Διάφοροι (μετ. Ά. Χριστοφίδης): Ἐπιτάφιοι στίχοι, σ. 273 — **Duhamel** (μετ. Μ. Ίακωβίδης): Δυὸ ποιήματα, σ. 321 — **Eliot** (μετ. Λ. Νικολαΐδου): *The Rock*, σ. 214 — **Eluard** (μετ. Μ. Ίακωβίδης): Ἡ ἀγαπημένη, σ. 206 — **Graves** (μετ. Φ. Δέλφης): Τρία ποιήματα, σ. 332 — **Grillandi** (μετ. Φ. Δέλφης): Δυὸ ποιήματα, σ. 95 — Κάριμιος, Χρ.: Πῶς νὰ σᾶς ἀγαπήσω... σ. 292 — Κοντοῦ Νανά: Εἰκόνα, σ. 140 — Κουτσοχέρσας, Γ.: Ἀποχωρισμός, σ. 310 — Κρινάσιος, Π.: Ἐξὴ ποιήματα, σ. 193 — Κυπριανού, Α.: Θερινὴ εἰκόνα, σ. 52 — Λυκαύγης, Α.: Ὀκτὼ ἀντινομίες σὲ μαῦρο κί΄ ἄσπρο, σ. 206 — Μαυρομάτης, Γ.: Ἀπὸ τὸ σκοτάδι στὸ φῶς, σ. 209, Χρησμοί, σ. 293 — Μιχαηλάγγελος (μετ. Ν. Σπάνιας): Σονέτο, σ. 126 — **Mintz** (μετ. Φ. Δέλφης): Κύπρος, σ. 159 — Μπαγλάνης, Β.: Δόνηση κρίσεως, σ. 13, Διαδικασία ὑποψίας, σ. 185, Τίποτε ἄλλο, σ. 328 — Μόντης, Κ.: Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ «Γράμμα στὴ μητέρα», σ. 37, Δεκατρία Ποιήματα, σ. 233 — Ξιούτας, Π.: Ἐπιγράμματα, σ. 113 — Παναγιώτου Μυριάνθη: Τοῦ νεκροῦ παλληκαριοῦ, σ. 316 — Παναγιώτου, Ν.: Ἄτιπλο, σ. 52, Στὸ Γρ. Αἰζεντίου, σ. 138 — Παναγιωτοῦνης, Π.: Δυὸ ποιήματα, σ. 310 — Παυλέας, Σ.: Ποιήματα, σ. 137, Πέντε ποιήματα, σ. 309 — Παττίχη, Μαρία: Πικρία, σ. 48 — Περνάρης, Α.: Δεκατρία ποιήματα, σ. 62, Ἐνδεκα ποιήματα, σ. 169 — Πιλλᾶς, Α.: Ἀποσπασματικὰ γιὰ τὸ καλοκαίρι, σ. 287 — **Prévert** (μετ. Ἡθὴ Χριστοδουλοῦ): Τὸ μήνυμα, σ. 194 — Ρωμανὸς (μετ. Π. Σινόπουλος): Ὑμνος, σ. 79 — **Sandburg** (μετ. Ν. Σπάνιας): Δύσες, σ. 258 — Σιλεντάρτου, Π.: (μετ. Ν. Παναγιώτου): Ἐπιγράμμα ἐρωτικὸ, σ. 48 — Σπανός, Ν.: Ταγαράτ Παρθένος, σ. 77 — Σοφᾶς, Π.: Δέ μποροῦν, σ. 293 — Σωτηρίου, Σ.: Δυὸ ποιήματα, σ. 292 — **Valéry** (μετ. Κ. Χρυσάνθης): Ἡ κοιμημένη, Ὁ Σῶφης, σ. 1 — **Valéry** (μετ. Ν. Σπάνιας): Ὁ φαλῶς τῆς κυρίαρχης ἰδέας, σ. 2 — **Warren** (μετ. Φ. Δέλφης): Ἀρμαγεδὼν, σ. 219 — Φιλίππου (Λαδάκη) Ν.: Σαλαμίνα, σ. 10, Βηρυτός, σ. 79 — Χαλλοῦμα, Σ.: Πολεμικὸ, σ. 293 — Χαραλαμπίδη, Κ.: Δυὸ ποιήματα, σ. 52, Δυὸ ποιήματα, σ. 258 — Χρυσάνθης, Κ.: Δεύτερο ταξεῖδι στὴν Ἑλλάδα, σ. 27, 41, 78, Ἡ σύνθεση: Νάρκισσος, σ. 89, Δέκα ἀντιποιήματα πᾶνω σὲ ὑφασματογραφίες τοῦ Χρ. Σάββα, προσάρτημα, τ. 67, Ἐμμετρο δοκίμιο γιὰ τὴν ποίηση, σ.

199, Λυρικὸν ἡμερολόγιο τῆς μισῆς χρονιάς 1965, σ. 241, Ἐμμετρο δοκίμιο πᾶνω σὲ μετάφραση ποιητικῶν ἔργων, σ. 288.

ΔΙΓΗΜΜΑ

Άγγελίδου Κλαίρη: Ἡ συμφωνία τοῦ τέλους, σ. 293 — Άντωνιάδης, Ά.: «Πέρυσι... στὸν ἥλιο», σ. 45, Διάλογος, σ. 290 — Βαλέτας, Κ.: Ὁ Πύργος τῆς Βαβέλ, σ. 203 — Γεώργιος, Τ.: Τὰ φανάρια θυμοῦνται, σ. 125 — Κάριμιος, Χρ.: Ἡ ὑπέρβια, σ. 23, Ἄδειες καρδιές, σ. 64 — Λαμπίρη Ἡώ: Τὸ ποδήλατο, σ. 17 — **Maupassant** (μετ. Ἡθὴ Χριστοδουλοῦ): Λυτρωμένη, σ. 8, Οἰκογενεῖα, σ. 172 — **Orkeny** (μετ. Κ. Χρυσάνθης): Καμιά συγχώρεση, σ. 139 — Παττίχη, Μαρία: Λουλούδια σ' ἓνα τενεκέ, σ. 40 — Ρωσσίδου Ναταλία: Ἄμορφη συμπύκνωση, σ. 255 — Σταύρου, Μαίρη: Ὁ Παναγιυρικός, σ. 323 — **Wilde** (μετ. Λ. Παναγιωτοπούλου): Τὸ σπῆτι τῆς Κρίσεως, σ. 259 — Χριστοφίδης, Ά.: Ἐρωτας, σ. 92 — Χρυσάνθης, Κ.: Ἡ μαύρη νοσοκόμα, σ. 329.

ΘΕΑΤΡΟ

Σοφοκλέους (μετ. Π. Ξιούτας): Ἄντιγόνη, προσάρτημα, τ. 62, 63, 64 — Χρυσάνθης, Κ.: Θεοτόκε ἡ ἑλπίς..., προσάρτημα, τ. 70—71, 72.

ΔΟΚΙΜΙΟ—ΜΕΛΕΤΗ—ΤΑΞΕΙΔΙΩΤΙΚΟ

Άθανασόπουλος, Ι.: Στίχοι ὄραϊάτατοι (ἀγνώστου), σ. 148 — Ἄλεξανδράκη, Μ.: Ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1821, σ. 195 — Βότση Ὀλγὰ: Στοχασμοί, σ. 327 — Γκέτσιφ (μετ. Γ. Τουφεξής): Ποίηση τῆς λευτεριάς, σ. 333 — Καραπάτάκης, Ν.: Ὁ μητροπολίτης Λοκρίδος Ἄγαθάγγελος Μυριανθοῦς, σ. 6 — Καραφωτιάς, Γ.: Προσκύνημα στὴν Ὀλυμπία, σ. 14 — Κουτσάκος, Ι.: Ἡ τέχνη στὴ ζωὴ μας, σ. 235 — Λοιζίδου Νίκη: Κ. Καρωτάκης, σ. 284 — Παπαχαραλάμπους, Γ.: Διάταγμα τοῦ Τοῦρκου Διοικητοῦ κατὰ τὸ 1812, σ. 96 — Παπαγεωργίου, Σπ.: Ὁ Καθάρης καὶ ἡ Κύπρος, σ. 317 — Πασιαρδῆς, Μ.: Τὸ ποιητικὸ ἔργο τοῦ Κ. Χρυσάνθης, σ. 299 — Περισιάνης, Π.: Πρωτοχρονιὰ στὴ Σκωτία, σ. 104 — Πετροῦν-δα Εὐγενία: Πλάκος Ἀλιθέρης, σ. 141 — Πισσᾶς, Μ.: Ὁ Ὁ. Ἄγρας κί' ὁ Γ. Ἀλιθέρης, σ. 175, 210 — Σταύρου Μαίρη: Ἀναφορὰ στὸν Γκρέκο, σ. 114, Ὁ «Φτωχούλης τοῦ Θεοῦ» τοῦ Ν. Καζαντζάκη, σ. 247 — Στεφάνου, Κ.: Σχολικὸς περιοδικὸς τύπος 1965, σ. 207 — **Valéry** (μετ. Θ. Παπαδόπουλος): Ὁ πῶς μεγάλος ποιητῆς μας: ἡ Γαλλία, σ. 4 — **Valéry** (μετ. εἰσαγωγή, σχολ. Θ. Παπαδόπουλος): Ποίηση καὶ ἀφηρημένη σκέψη, προσάρτημα, τ. 65, 66 — **Weil** (μετ. Ἡθὴ Χριστοδουλοῦ): Ἡ βαρύτητα καὶ ἡ χάρις, σ. 44 — Χριστογιάννης, Γ.: Πασχαλινὴ ἐκδρομὴ στὸν Καναδά, σ. 180, Γιάννινα—Πάργα, σ. 311 — Χρι-

στοφίδης, Ά.: Ἡ βαρυθυμία σάν ἀφορμή λογοτεχνικῆς δημιουργίας, σ. 11, Ὁ ιδεώδης τύπος τοῦ ἀνθρώπου καί ὁ ρόλος τῶν σπουδῶν, σ. 68, Σχεδιάσμα γιά ἐρμηνεύα τῆς θεατρικῆς δράσης, σ. 217 — Χρυσάνθης, Κ.: Ἴων Στ. Δραγοῦμης καί Κύπρος, σ. 42, Ἀποχαριετιστήριο στό Γλ. Ἀλιθέρηση, σ. 99 — Δεκαέξη ἐπιστολές τοῦ Γλ. Ἀλιθέρηση, σ. 119, Σχέδιο γιά δοκίμο με θέμα τήν κριτικογραφία, σ. 153, Ὁ Ν. Νικολαΐδης, ἡ φτώχεια κ' ἡ ἀνορθογραφία του, σ. 282.

ΕΡΕΥΝΕΣ — ΣΥΛΛΟΓΟΙ

Οἱ «προτιμήσεις» στήν κριτική, σ. 131 — Τό περιοδικό λογοτεχνικό τύπου, σ. 189 — Μέτρα γιά τήν προώθηση τοῦ κυπριακοῦ λογοτεχνικοῦ βιβλίου, σ. 221 — Κριτική τῶν μέσων μαζικῆς ἐπικοινωνίας, σ. 301 — Ἡ κρίση τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ, σ. 339 — Διαγωνισμοί, σ. 342.

ΣΧΟΛΙΑ — ΑΡΘΡΑ — ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

Ἀλιθέρησης, Γλ.: Γιά τόν Ἴωνα Δραγοῦμη, σ. 86, Δυό γράμματα, σ. 227 — Ἀντωνίου Νάγιας: Ἡ φιλοσοφία τῶν γνωμικῶν, σ. 106, 130, 187, 265, 337 — Θεοχάρη Ἰ.: Τά Γιάννινα καί τὸ πνεῦμα, σ. 165 — Λαδόματου, Ά.: Ἀνασκόπηση τῆς καλλιτεχνικῆς κίνησης τοῦ 1965, σ. 167 — Λυκαύγης, Ά.: Ἐν ἀρχῇ ἦν ἡ πράξη, σ. 296 — Παλαιομεχίτη, Ά.: Ὁ ρομαντισμός τῶν Ἑλλήνων, σ. 28, Στήν πολιτικὴν ἐπιτροπὴν τοῦ ΟΗΕ, σ. 129 — Παναγιώτου, Ν.: Τὸ ἐπίθετο «Ἐρुकίνη», σ. 60 — Παπαδημητρίου, Ρ.: Ἡ κίνηση στὰ Γιάννινα, σ. 228 — Παπαγεωργίου, Σπ.: Ὁ Γονατὰς καί ἡ Κύπρος, σ. 261 — Παττίχη Μαρία: Ἡ λογοτεχνία στὴ ζωῆ μας (Ζευγώλη—Γλέζος) σ. 82, Καί πάλι περὶ Ἐρुकίνης σ. 134, Ἡ λογοτεχνία στὴ ζωῆ μας (Τατιάνα Σταύρου), σ. 156, Μιά συζήτηση με τὴν Οὐράνη, σ. 229 — Πιερίδης, Γ.: Ὁ Ν. Νικολαΐδης, σ. 34 — Πιλσθακής, Κ.: Γλωσσικά σημειώματα, σ. 87 — Πλατῆς, Ε.: «Ἐναισθητικά» ποιήματα, σ. 60 — Χρισταγιάννης, Γ.: Εἰκόνες ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, σ. 103 — Χριστοδουλίδης, Χρ.: Ταθροτζερμίδου, σ. 133 — Χριστοφίδης, Ά.: Ἡ νεοελληνικὴ λογοτεχνία στὸ ΡΙΚ, σ. 35, Τὸ δοκίμο καί ὁ Ρ. Μιλλιέξ, σ. 228 — Χριστοφίδης, Δ.: «Ἐστία Κυπρίων» καί «Κοινὸν Κυπρίων», σ. 112 — Χριστοφίδης, Μ.: Ὁ κύπριος μητροπολίτης Λοκρίδας, σ. 85 — Χρυσάνθης, Κ.: Ἐνα γράμμα τοῦ Dawkins, σ. 26, Ταξείδι στὴν Ἀθήνα, σ. 29, 54, 80, 107, Ἡ «Ἐστία Κυπρίων», σ. 53, Σχόλια γιά τὸ θέατρο ἀπὸ τὸ ΡΙΚ, σ. 80, Ἡ μετάφραση τῆς «Ἀντιγόνης», σ. 80, Τὸ ἐπίθετο «Ἐρुकίνη», σ. 86, Ἐνα γράμμα τοῦ Οὐράνη γιά τὴν Κύπρον, σ. 134, Ἡ δελφικὴ ἰδέα καί τὰ «Δελφικά Τετράδια», σ. 160, Τὰ δέκα θεατρικά τῆς τηλεόρασης, σ. 164, Τὰ «θεωρικά», σ. 186, Τὸ χοροδράμα τοῦ ΟΘΑΚ, σ. 188, Οἱ καταδίκες: συγγραφέων στὴ Ρωσία, σ. 220, Οἱ ἐκδόσεις τοῦ ΡΙΚ, σ. 220, Ἐνα γράμμα τοῦ Γ. Γληοῦ, σ. 227, Ἄλ. Ξένου—Ἑλλάδα μας», σ. 231, Δυό ἐπιτυχίες τοῦ ΡΙΚ, σ. 231, Ὁ δάσκαλος μᾶς σώζει, Ἐκδόσεις ἔργων Ἰ. Μιχαλίδη, σ. 260, Ἐθνοπροσῆνη καί Κύπρος, σ. 261, Τὸ ἄνοιγμα τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Ἰπ. Παϊδεῆς, σ. 263, Ἡ σύγχρονη νεοελληνικὴ τέχνη, σ. 266, Ἡ πέμπτη πανελληνιοῦ ἐκθεση φωτογραφικῆς τέχνης, σ. 267, Ὁ Ἄρχ. Κύπρου καί ὁ πνευματικὸς μόχθος, σ. 295, Οἱ ἐκδόσεις γιά τὴν Κύπρον, σ. 295, Μιά βουλγαρικὴ ἀνθολογία «Σύγχρονης Κυπριακῆς Ποίησης», σ. 296, Δελτὸ ἐπιστημ. καί φιλολ. συλλόγου Ἀμμοχώστου, σ. 336, «Σερρατικά Γράμματα» καί Κύπρος, σ. 336,

Ἡ κυπριακὴ ἐπιστήμη, σ. 337 — Χρυσοχός, Ά.: Ὁ Φ. Κόντογλου σάν ἀνιογράφος, σ. 35, Δημ. Γαλάνης, σ. 228.

ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Ἰωαννίδης, Π.: σ. 268 — Κάρμιος, Χρ.: σ. 88 — Κληρίδης, Ν.: σ. 191 — Μεσεθρινός, σ. 161 — Περνάρης, Ά.: σ. 84, 109, 136, 160, 222, 223, 269, 303 — Σινόπουλος, Π.: σ. 32, 342 — Σίταρος, Λ.: σ. 267 — Σπανός, Ν.: 56, 111, 223, 225 — Σταύρου, Μ.: σ. 58 — Χαμουδόπουλος, Δ.: σ. 308 — Χρυσάνθης, Κ.: σ. 33, 34, 111, 269, 271, 272, 303, 304, 305, 341 — Χρυσοχός, Ά.: σ. 84, 306.

ΞΕΝΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

Σερέζης, Κ.: τ. 66, 67, 68, 69.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΑ ΚΥΠΡΟΥ

Σωτηρίου, Σ. τ. 70, 71.

ΓΕΝΙΚΑ

Στὴν «Ἰωλκὸς» (Ἄπρ. 1966) σημείωμα ὁ κ. Ἄνθος Λυκαύγης «Ἡ Κυπριακὴ Λογοτεχνία σήμερον» — Στὸ εἰδικὸ γιά τὴν Κύπρον τεῦχος ἀρ. 61—62 τῶν «Σερρατικῶν Γράμματων» ὁ Νίκος Βουζούκης κρίνει τὸ βιβλίον «Διθύραμβος τοῦ Μάτση» τοῦ κ. Κύπρου Χρυσάνθη — Στὴ «Δωδέκατη Ὁρα» (ἀρ. 14 καί 15) δημοσιεύεται τὸ μονόπρακτο «Κάπου στὴν Εὐρώπη» τοῦ Κύπρου Χρυσάνθη — Στους **The Times Literary Supplement**, 9.6.66 κριτικὴ γιά τὴν «Moments» τοῦ κ. Κ. Μόντη, μετάφραση Charles Dodd — Στὴν «Πρωτότυπη Φιλολογικὴ Ἐπιθεώρηση» (Γεν. καί Φεβρ. 1966) ποίημα Λώρου Φαντάξη με τίτλον «Περισυλλογή» — Στὰ «Χρονικά τῆς Νίκαιας» (ἀρ. 45/46) ἡ εἰδηση γιά τὸν ἔορτασμό Μ. Νικολαΐδη με τίτλον: Ἡ Κύπρος τίμησε τὸν Μ. Νικολαΐδη — Στὸν «Παρνασσὸ» ὁ Φαῖδ. Μπουμπουλίδης σχολιάζει διορθώνοντας τὸ «Στίχοι ἄραϊστάτοι» ποῦ δημοσίεψε ὁ Ἰω. Ἀθανασόπουλος στὴν «Πνευματικὴ Κύπρον» (ἀρ. 66) — Στὸν «Κριτικὸν» (Λονδίνο) γράφει ὁ Ἄλαστος γιά τὴν «Moments» τοῦ Κ. Μόντη — Στὴν «Ἐπιθεώρηση Τέχνης» ἀρ. 136 κριτικὴ τοῦ Γ. Πετρή γιά τὴν ἔκθεση στὴν Ἀθήνα τοῦ Βαλεντίνου Χαραλάμπους — Στὰ «Χρονικά» τοῦ Πειραματικοῦ Σχολείου τοῦ Πανεπ. Θεσσαλονίκης ἀρ. 77 ὁ Σαράντος Παυλέας γράφει γιά τὸν «Διθύραμβον τοῦ Κυριακοῦ Μάτση» τοῦ Κ. Χρυσάνθη — Στὰ «Παναθηναίκα» ἀρ. 64 ὁ Κ. Χρυσάνθης δημοσιεύει «Ἐπτά γράμματα τοῦ Βουτυρά στον Γλαῦκο Ἀλιθέρηση» — Ὁ Μπάμπης Κλάρας γράφει στὰ «Ἐλληνικά Ἐμέματα» ἀρ. 6 (β' περ.) κριτικὴ γιά τὸ βιβλίον «Στοχασμοὶ ἑνὸς δασκάλου» τοῦ Φρ. Βράχα.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Ἑλληνικά Θέματα, ἀρ. 5, 6, 7 — Ἐπιθεώρηση Τέχνης, ἀρ. 136 — Κρητικὴ Ἐστία, ἀρ. 161, 162 — Παναθηναίκα, ἀρ. 63, 64 — Ἑλληνικὸ Πνεῦμα, ἀρ. 8, 9 — Ἡ Τεχνικὴ Πορεία, ἀρ. 8 — Ἐποχές, ἀρ. 38, 39 — Σερρατικά Γράμματα, ἀρ. 61—62 — Ἀκτίνας, ἀρ. 272 — Ἐφησος, ἀρ. 1 — Δωδέκατη Ὁρα, ἀρ. 14 — Νεοελληνικὸς Λόγος, ἀρ. 1, 2 — Χρονικά τῆς Νίκαιας, ἀρ. 45—46 — Κρυστάλλης, ἀρ. 113 — Ἐθρικὰ Χρονικά, ἀρ. 22 — Ραδιοπρόγραμμα, ἀρ. 42 — Νέα Ἐποχῆ, ἀρ. 70 — Πάντα ἔμπρός, ἀρ. 42.

ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΡΑΞΗ

Η ΜΝΗΣΤΕΙΑ ΤΗΣ ΜΑΡΙΑΣ*

Π Ρ Ο Σ Ω Π Α :

ΖΑΧΑΡΙΑΣ, Ἱερέας

ΙΩΝΑΣ, Ἱερέας

ΙΩΣΗΦ

ΚΗΡΥΚΑΣ

ΣΑΛΩΜΗ

ΜΑΡΙΑ

(Μπροστά στο ναό του Σολομώντα. Στη σκηνή ὁ Ζαχαρίας
κι' ὁ Ἰωνᾶς).

- Ἰ ω ν ᾶ ς : Μάξιμες τὰ ραβδιά τοῦ καθενὸς
ἄλλα χοντρά καὶ ριζωμένα,
ἄλλα λεπτά, ψηλά μὲ τὴ διχάλα στὸ ἄκρο...
- Ζ α χ α ρ ί α ς : Τῆς ὀπτασίας ἀκολουθῶ τὸ πρόσταγμα, Ἰωνᾶ,
παραγγελία θεϊκὴ ὡς τὴ νοιώθω.
Στὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων θὰ τὰ τοποθετήσω.
Καὶ κάποιο τότε τ' οὐρανοῦ σημάδι —
δὲν ξαίρω ποιό! — θὰ μᾶς μιλήσῃ
μὲ ποιό τὴν κόρη νὰ μνηστεύσουμε.
- Ἰ ω ν ᾶ ς : Ἡ γνώμη σου μᾶς ἔπεισεν, ὦ Ζαχαρία.
Ἡ δωδεκάχρονη κοπέλλα εἶν' ἔτοιμη
γιὰ τὸ μυστήριον πιά τῆς παντρείας,
ποῦ στέκει ἰσότιμο κοντὰ στὴν ἱερωσύνη.
Δὲν κάνει πιά νὰ μένη δίπλα στὸ ναό.
Ἡ προστασία μας πρέπει νὰ τελειώσῃ.
- Ζ α χ α ρ ί α ς : Μὲ τοποθέτησιν καλὴ καὶ σώφρονα.
Γι' αὐτὸ κοιτάζω γιὰ σημάδι.
Ἐγὼ ἴμαι συγγενὴς τῆς κι' ὑποσχέθηκα
στὴ μάνα καὶ στὸν κύρη, ὡς ξεψυχούσαν
νὰ τὴν στηρίξω στὴ ζωὴ.
Καὶ τί εἶναι στήριγμα πιὸ δίκαιο
ἀπῶνα γάμο σώφρονα;
- Ἰ ω ν ᾶ ς : Τὸ μόνο ποῦ δὲν νοιώθω, Ζαχαρία, εἶν' τοῦτο:
γιατὶ ζητᾶς ψημένο πιά ἄντρα
στὰ χρόνια καὶ στὴ δούλειψη
καὶ ξαναπαντρεμένο κι' ἴσως μὲ παιδιά!...
- Ζ α χ α ρ ί α ς : Ὁμολογῶ πὼς βάζω αὐτοὺς τοὺς ὄρους
χωρὶς νὰ νοιώθω τὴν αἰτία.
Ἄλλὰ θαρρῶ ὁ ψημένος ἄντρας,
ὁ χηρευόμενος καὶ μὲ παιδιά,
στὸ σπίτι προσηλώνεται πιστά.

* Μεταδόθηκε ἀπὸ τὸ Ραδιοφωνικὸ Ἰδρυμα Κύπρου στὶς 30.3.64.

Εἶν' ἡ χηρεία μιὰ πείρα φοβερή.
 Κι' ὁ ἄνθρωπος μὲ δυὸ μορφές,
 καθήκοντα γυναίκας κι' ἄντρα,
 εἶναι ψυχὴ καὶ σῶμα τραγικά.
 Καὶ θέλει πάντα ἀλάφρωση καὶ δέχεται
 κοπέλλα, δίχως προῖκα,
 τὴ διαφυλάγει φρόνιμη κι' ἀπείραχτη
 ἀπ' τοὺς κακοὺς δαιμόνους στὴ ζωὴ,
 εὐγενικὰ τῆς φέρνεται καὶ στὸ θυμὸ
 λόγο κακὸ δὲν τῆς χτυπᾷ
 καὶ νοιώθει πάντα μιὰ ὑποχρέωση
 ποῦναι τὸ πιὸ καλὸ συμβόλαιο.

- Ἰ ω ν ᾱ ς : Ζυγώνει ὁ κήρυκας ξανά!
 Κ ῆ ρ ὺ κ α ς : (μπλαινοντας)
 Παντοῦ τριγύρω στὰ χωριά καὶ στοὺς ἀγρούς
 καὶ στὰ πηγάδια κι' ὅπου συναθροίσεις συνηθίζονται
 ἀντρῶν πολλῶν
 τὴν ἐντολὴ σου φώναξα
 σὰν ἔμπειρος στοῦ κήρυκα τὸ ἐπάγγελμα.
 Πρῶτα τὴν σάλπιγγα στὸν τόνο τὸ συνήθη
 κι' ὕστερα ἀπλᾶ καὶ ξάστερα
 τὸ καθετὶ ξηγοῦσα ὡς μοῦ παράγγειλες.
 Γινόταν στὴν ἀρχὴ συζήτηση
 πολλοὶ σχολιάζανε τὸ πρᾶγμα,
 ἄλλοι κουνοῦσαν τὸ κεφάλι δύσπιστα
 κι' ἄλλοι τραβοῦσαν πιὸ πέρα σιωπηλοί.
 Ἔνας μονάχα ἀπὸ τῆ Ναζαρέτ,
 θαρρῶ Ἰωσήφ τὸ λένε κι' εἶναι ξυλουργός,
 μὲ γαλληνὴ φωνή, σχεδὸν σθυσμένη,
 μὲ ρώτησε γιὰ τὴ γενιὰ τῆς κόρης.
- Ζ α χ α ρ ῖ α ς : Νάτος πού πέρα ξεπροβάλλει.
 Μιὰ φώτιση τὸ νοῦ μου δέρνει:
 αὐτὸς εἶν' ὁ ἄξιος.
 Ἄπλως σὰν τὰ ἡρεμά μας ζωντανά,
 καὶ ταπεινός, πού λὲς παραπατάει ἀπὸ δειλία,
 μὲ τὸ σκεπάρνι στῶνα χέρι, δείγμα
 τῆς προκοπῆς καὶ τῆς δουλευτωσύνης.
- Ἰ ω ν ᾱ ς : Τὸν ξέρεις;
 Ζ α χ α ρ ῖ α ς : Ἄπο τὸ γένος τοῦ Δαυῖδ
 ἄντρας σεμνός, πολὺ ἠθικός,
 πού χήρεψε πρὶν χρόνια.
- Ἰ ω ν ᾱ ς : Πολὺ μεγάλος· καὶ βαρὺς· μὰ εὐγενικός.
 Μπορεῖ τὴν κόρη τοῦτος νὰ στηρίξει;
 Δὲν βλέπω, δὲ νογῶ.
- Ζ α χ α ρ ῖ α ς : Στὸ νέο δὲν ἔχω ἐμπιστοσύνη. Λείπει ἡ πείρα
 κι' εὐκόλους ἔχει τοὺς θυμοὺς
 καὶ παίρνει γρήγορα κι' ἀστόχαστα
 μεγάλες ἀποφάσεις.
- Ἰ ω ν ᾱ ς : Σχέση δὲ βλέπω ἀνάμεσα στὸ νέο,
 μὲ τὰ σωστά πού δίνεις του σημάδια,
 καὶ στὴ μνηστέια τῆς κόρης.
 Γιατὶ πιστεύω πὼς ὀρθοποδίζει γάμος,
 ὅταν ὑπάρχη συμφωνία ψυχῆς καὶ σώματος.
- Ζ α χ α ρ ῖ α ς : Αὐτὸ ἀπαιτεῖ ἡ ζωὴ κατὰ τὴν πείρα μας.

- Μά στην ψυχή μου κάτι ασύνηθες μιλά και λέει
έτσι π' ἄθελά μου ἐκφράστηκα.
- Ἰ ω ν ᾱ ς : Δὲ νοιώθω, Ζαχαρία, τί θὲς νὰ πῆς μὲ τὸ «ἄθελά σου».
Ἡ γλῶσσα τῆς ψυχῆς τὰ διανοήματα ἐρμηνεύει
καὶ στρογγυλὰ τὰ κάνει νὰ τὰ νοιώσουμε
καὶ νὰ μετέχουμε στὴ σκέψη τ' ἄλλουνοῦ.
- Ζ α χ α ρ ί α ς : Ὅταν ἐκφράστηκα, τὸ νόημά τους τ' αὐτιά μου ἀκούγανε
ὅπως κ' ἐσύ. Κι' αὐτὸ σημαίνει
πὼς ἐντολὴ ἀπὸ ξένη
δύναμη παρὰ ἀπὸ τὴν ψυχή μου
κ' ἀπ' τὸ μυαλό μου τὸ ἔμπειρο
μὲ πρόσταξε ἔτσι.
Νὰ μείνῃ ἀγνή ἡ Μαρία, προστατευμένη
ἀπ' ἄντρα λογικὸ μὲ δύναμη καρδιάς,
χωρὶς φτερά μὰ μὲ γερά ποδάρια
καὶ μὲ μεγάλη καλωσύνη...
Τ' ἄκουσες τοῦτο δὰ πού ἐκφράστηκα;
Ἡ ἐξήγησή ἔτσι μοῦρθε μοναχὴ τῆς
ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς μου.
- Ἰ ω ν ᾱ ς : Τὰ λόγια σου εἶναι θαυμαστά, ἀσυνήθιστα.
Εἶσαι ἀρχαιότερος κ' ὁ λόγος σου βαραίνει
στὸ καθετί.
Τὴν ἐξήγηση κ' ἂν δὲ θεωρῶ εὐλογο
τὴ δέχομαι γιατί τὴ δέχτηκες ἐσύ.
- Ζ α χ α ρ ί α ς : Θεία ἢ βούλη κ' ἢ ἐπιλογή.
Γιατὶ σταμάτησε μεσόστρατα καὶ διαλογίζεται
ὁ μαραγκὸς ἀπὸ τὴ Ναζαρέτ;
Παράξενο δὲν εἶναι;
- Ἰ ω ν ᾱ ς : Ὁ γάμος θέλει ἀπόφαση μελετημένη.
Κι' αὐτὸς στὰ χρόνια τὰ ὄριμα μετρά
καὶ τοῦ φτεροῦ τὴν κίνηση.
- Ζ α χ α ρ ί α ς : Ξεκίνησε. Τὸν ἔσπρωξε τὸ πεπρωμένο.
- Ἰ ω ν ᾱ ς : Τὸ πεπρωμένο;
- Ζ α χ α ρ ί α ς : Λέξη πού λέει πὼς ἔγινε ἡ ἐπιλογή του.
Σκεῦος ἐπιλογῆς. Τὸ νοιώθω.
- Ἰ ω σ ῆ φ : (μπαίνοντας) Τὴν εὐλογία σας...
- Ζ α χ α ρ ί α ς : Καλῶς τὸν Ἰωσήφ. Ἐσένα περιμένω.
Δὸς τὸ ραβδί σου καὶ περιμένε
στὸν διπλανὸν αὐλόγυρο.
- Ἰ ω σ ῆ φ : Τὸ φτωχικὸ μου τὸ ραβδί;
- Ζ α χ α ρ ί α ς : Στὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων θεὸ νὰ τὸ βάλω
γιὰ τὸ σημάδι πού ὑποδείχνει
τὴν ἐκλογή.
- Ἰ ω σ ῆ φ : Δὲ νοιώθω καθαρὰ γιατί τοῦ κήρυκά σας
ἄκουσα τὸ διαλαλητό.
- Ζ α χ α ρ ί α ς : Στὸ θαῦμα πίστευα.
- Ἰ ω σ ῆ φ : Τὰ χρόνια μου μὲ δίδαξαν πὼς πάντα ὑπάρχει
κοντὰ στὰ γνώριμα τὸ θαῦμα.
- Ζ α χ α ρ ί α ς : Γι' αὐτὸ μὴ δείχνεις στενοχώρια.
- Ἰ ω σ ῆ φ : Τὴν ἀπορία κρατῶ καὶ κλώθω.
- Ζ α χ α ρ ί α ς : Δὲν ἔχει ἐξήγηση τὸ θαῦμα.
Τὴν ἀπορία πιά ἀπόρριψε

- καὶ δός μου τὸ ραβδί σου.
(Τὸ παίρνει καὶ φεύγει)
- Ἰ ω ν ᾱ ς : Ἐκείνη τὴν ἡμέραν ἐπὶ τὴν πόλιν ἐβόησεν ἡ πόλις λέγοντας· Ἰωσήφ, Ἰωσήφ;
Ἰ ω σ ή φ : Ναὶ, γέροντά μου σεβάσατέ.
Ἰ ω ν ᾱ ς : Καὶ ποῦ δουλεύεις, Ἰωσήφ;
Ἰ ω σ ή φ : Στὸν τόπο μου. Στὴ μιὰ μεριά τοῦ φτωχικοῦ μου.
Ἐντὺν ἡμέρῳ εἶναι πηγάδι.
Ἐκεῖ στὸ ἰσόγειο μου δουλεύω
μὲ τῶνά μου παιδί.
Τ' ἄλλα δουλεύουν στὰ χωράφια.
- Ἰ ω ν ᾱ ς : Πόσα παιδιὰ, Ἰωσήφ, εὐτύχησες;
Ἰ ω σ ή φ : Τέσσερεις γιουούς, δυὸ θυγατέρες.
Ἰ ω ν ᾱ ς : Τίς εὐλογίαι ἅς ἔχουν τοῦ Θεοῦ.
Ἰ ω σ ή φ : Φιλῶ τὸ χέρι τὸ δεξιόν σου,
γιά τὴ μεγάλη εὐχή σου.
- Ἰ ω ν ᾱ ς : Ἀποκατάστησες τὰ φύτρα σου;
Ἰ ω σ ή φ : Τὴ μιὰ μου κόρη πάντρεψα
καὶ μένει ἄλλοῦ.
- Ἰ ω ν ᾱ ς : Καὶ πῶς στὰ Γεροσόλυμα γυρνᾷς;
Ζητᾷς δουλειάν ἢ μήπως ἄλλη χρεια
ὠδήγησε τὰ βήματά σου ἐδῶ;
- Ἰ ω σ ή φ : Κάτι ἀκαθόριστο στὸ στήθος μου
μὲ πρόσταξε νάρθῶ στὸ ναὸ τοῦ Σολομῶντα.
Ἐδῶ ὁ Θεὸς θὰ μοῦ τὸ φανερώσῃ
τὸ θέλημά του τὸ ὑψηλό.
Ἴσως ὁ πόθος μου νὰ βρῶ ἀποκοῦμπι
σὲ χέρι μιᾶς γυναίκας εὐσεβοῦς...!
Δὲν ξέρω! δὲ μπορῶ νὰ ξεδιαλύνω
τί μ' ὀδηγεῖ (ἀκούεται σάλπιγγα)
- Κ ή ρ υ κ α ς : (ἀπὸ τὰ παρασκήνια)
Ἐλάτε τὰ ραβδιά σας νὰ διαλέξετε.
Σ' ἕνα ἀπ' αὐτὰ σημάδι φύτρωσε θεϊκό
τοῦ μολογᾷ τὴν ἐκλογή. (Θόρυβος)
- Ἰ ω ν ᾱ ς : Στὸν διπλανὸν αὐλόγυρο μοιράζονται, Ἰωσήφ,
τοῦ καθενός σας τὰ ραβδιά.
Βλέπω δὲν ἔχεις πεθυμιά νὰ τρέξης.
- Ἰ ω σ ή φ : Πρῶτος ἢ δεύτερος... τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ
μὲ τὴ βιασύνη δὲν ἀλλάζει.
- Ἰ ω ν ᾱ ς : Ἄπλᾳ καὶ συνετὰ μιλάς
κι' ἔχεις μιὰ πείρα περισσή.
Σοῦ ὁμολογῶ πῶς ἂν δική μου
εἶχα τὴν ἐκλογή θὰ σ' ἔδειχνα
τὸ μόνο, δίχως νὰ προσμένω ἄλλο σημάδι.
Εἶναι ἡ Μαρία κοπέλλα γλυκομίλητη
καὶ θαλερὴ σὰν ἄνθος πρῶτο δέντρου,
σκληρὴ στὴ δούλεψη, σεμνὴ
κι' ὑπάκουη σὰν τὸ φύλλο τοῦ κλαδιοῦ
στὸ πιὸ γαλήνιο ἀγέρι ποῦ λυγίζει.
Παιδοῦλα τρίχρονη ἢ μητέρα της
τὴν ἀφισρῶνει στὸ ναὸ νὰ μεγαλώσῃ
δίπλα στὴν σκέπη του.
Καὶ τώρα πρέπει πιά ν' ἀποκατασταθῇ
σὲ χέρια τίμια κι' εὐσεβῆ

- ποῦ θὰ τὴν γνιιάζονται διπλᾶ
μιά καὶ στερήθηκε γονιό καὶ σπίτι.
- Ἰωσήφ : Δίνουν τιμὴ σ' ἐμέ τὰ λόγια σου
καὶ μοῦ ξυπνοῦν ἀδημονία.
- Ἰωνᾶς : Ἀνθρώπινο καὶ δίκαιο...
- Ἰωσήφ : Τότε στὸ διπλανὸν αὐλόγυρο θὰ ὀδεύσω
νὰ δῶ τὴν κρίση.
- Ζαχαρίας : (μπαίνοντας)
Κοντὰ σὲ σένα φτάνω μ' ἀνθισμένο τὸ ραβδί σου,
σημάδι οὐρανικὸ τῆς ἐκλογῆς.
Πῆρε ὁ καθένας τὸ δικό του τὸ ραβδί
ἀνάλλαχτο.
Καὶ μόνο τὸ μικρό, τὸ φτωχικὸ σου ἐσένα, τὸ δικό σου,
φύλλα κι' ἀνθούς ξεπέταξε
καὶ περιστέρι ὀλόλευκο τὰ κάλυψε
κι' ὕστερα μ' ἓνα ἀχὸ γλυκὸ πετάει στοὺς οὐρανοὺς.
Ἐσένα δέχεται ὁ Θεὸς μνηστήρα
τῆς εὐσεβοῦς Μαρίας.
- Ἰωσήφ : Εὐχαριστῶ τὸν Ὑψιστο γιὰ τὰ σημάδια
καὶ γιὰ τὴ ξήγησή σου, Ζαχαρία σεβάσμιε.
- Ζαχαρίας : Ἡ κόρη, στὸν ἀνθὸ τῆς, θὰ τιμῆση
τὸ μεστωμένο σου ὄμο.
- Ἰωσήφ : Ὡστόσο ἡ ταραχὴ μὲ σφίγγει, Ζαχαρία σεβάσμιε...
- Ζαχαρίας : Ἐχουν αἰσθήματα κι' οἱ μεστωμένοι.
Ὅσο κι' ἂν εἶναι ἡ πείρα τῆς ζωῆς σκληρὴ
τὴν ἀγαθὴ καρδιά δὲν τὴν πετρώνει.
- Ἰωσήφ : Θαρροῦσα τὴ Μαρία γυναίκα μεστωμένη
κι' ὄχι παιδοῦλα, κόρη.
Αὐτὸ μαντεύω ἀπὸ τὰ λόγια σας.
Ὅμολογῶ πῶς τοῦτο μὲ στενοχωρεῖ.
- Ζαχαρίας : Τοὺς ταπεινοὺς συλλογισμοὺς ἐπιτιμῶ.
- Ἰωσήφ : Τρέμω τῶν ἄλλων τὰ περίγελα.
Θὰ ποῦνε γέρος εἶμαι — κι' εἶμαι — τί τὸ θέλω
νεαρὸ κορίτσι μὲς στὸ σπίτι μου;
Εἶν' ἄδικο, ἄδικο καὶ κρίμα.
- Ζαχαρίας : Ἔτσι διπλὰ θὰ σεβαστῆς τὸ σκῆνωμα
ποῦ θὰ δεχτῆ τὸν Ὑψιστο.
- Ἰωσήφ : Τὴν προφητεία, ἂν εἶναι προφητεία
ὁ λόγος σου, πρεσβύτη Ζαχαρία, δὲν τὴν καταλαθαίνω.
Ὡστόσο, πῶς κοπέλλα στ' ἀνθισμα τῆς νιότης,
ὀμήλικη μὲ τὴ στερνὴ μου θυγατέρα,
μικρότερη ἀπ' τοὺς γιουὺς μου,
τὸ σπίτι θὰ κρατήξῃ καὶ τὸ σέβας
σ' ὄλους, δικοὺς καὶ ξένους, θὰ ξυπνήσῃ;
- Ζαχαρίας : Ἡ προκοπὴ κι' ἡ νοικοκυρωσύνῃ
καὶ τῆς καρδιάς ἢ καλωσύνη
σέβῃ γεννοῦνε στὸν καθένα.
- Ἰωσήφ : Νοιώθω τὸ λόγο πειστικὸ
καὶ νὰ μὲ γονατᾶ.
Μὰ μέσα μου μὲ τυραννᾶ ἡ ἀμφιβολία,
ἂν τάχα πρέπει νὰ δεχτῶ νὰ θυσιαστῆ
— κι' εἶναι θυσία γιὰ μιὰ κοπέλλα —
νὰ παντρευτῆ μ' ἓνα ἄντρα ποῦ ζυγώνει

- στο ἡλιοβασιλεμα τοῦ βίου.
- Ζαχαρίας :** Μνηστήρας θάσαι τῆς ψυχῆς.
- Ἰωσήφ :** Μνηστήρας τῆς ψυχῆς;
φορτίο κι' εὐθύνη πιὸ μεγάλη.
Ἄρνιέμαι νὰ δεχτῶ, πρεσβύτη Ζαχαρία,
τῆς κόρης τῆ θυσία.
- Ζαχαρίας :** Ὅποιος δὲ δέχεται τὸ πού προστάζουν οἱ οὐρανοὶ
διπλῆ τὴν τιμωρία θὰ πάρη.
Ἰωνᾶ τὴν κόρη ὀδήγησε (φεύγει ὁ Ἰωνᾶς)
- Ἰωσήφ :** Παρακαλῶ, τὴν πράξη συλλογίσου,
ἴσως ὑπάρχει ἐξήγηση ἄλλη στὸ σημάδι.
- Ζαχαρίας :** Ἄλλη δὲ βρίσκω ἐξήγηση.
Στὸ φτωχικὸ ραβδί σου φύτρωσαν ἀνθιά καὶ φύλλα.
Ἐτοῦτο καθαρὰ μιᾶ πῶς κάτω ἀπ' τὴ σκεπή σου
φύλλα κι' ἀνθιά θὰ δώση ἢ κόρη
κι' ἀπ' τὸ κορμί της θὰ πετάξη
λευκὴ περισσότερὰ νὰ θρέψη
μ' ἀγάπη τὴ ζωή.
- Ἰωσήφ :** Τοῦ ξυλουργοῦ τὰ μυστικὰ γνωρίζω,
τίμια τὴν τέχνη δούλεψα,
ἀνάθρεψα μὲ τὸ αἷμα καὶ τὸν ἴδρωτα
τὰ τέσσερα μου ἀγόρια καὶ τὶς δυὸ μου κόρες,
ἀλλὰ πιὸ πέρα τίποτα δὲ ζήτησα,
μῆτε γνωρίζω...
- Ζαχαρίας :** Κανέναν δὲν μπορεῖ νὰ ξεδιαλύνῃ
τὴ θεία βουλή.
- Ἄννα Προφ. :** (ποῦ μπῆκε στὸ μεταξὺ κι' ἄκουσε λίγα τῆς συνομιλίας)
Τὸ θαῦμα στὸ κορμί της θὰ γινῆ.
- Ζαχαρίας :** Εἶν' ἡ προφήτισσα Ἄννα, κόρη τοῦ Φανουήλ.
Γιατὶ ταράζεσαι, Ἰωσήφ;
- Ἰωσήφ :** Μιὰ προσταγὴ στὰ μάτια της κοιτάζω.
Ἡ προφητεία στὸ λόγο της μιᾶ.
- Ἄννα Προφ. :** Θέλει ἡ ψυχὴ μνηστεια καὶ προστασία
ἀπὸ τὸ σῶμα πιὸ πολύ.
Χρόνους ἐφτὰ ἔζησα μὲ σύννευο κι' ἀπόχτησα παιδί,
ποῦ μὲς τὶς ἴνες τοῦ μυαλοῦ τῆς προφητείας
τῆ δύναμη ἔχει.
Ἦτανε νέος ὁ σύννευός μου. Χάθηκε ἐνωρίς
ἡ προστασία του ἀπὸ δίπλα μου,
Κι' ἔμεινε δίχως σύντροφο καὶ φίλο κι' ἀδερφὸ ἡ ψυχὴ μου.
Τοῦ σώματος ὁ σύντροφος δὲν εἶναι
μεγάλο στήριγμα.
Δοκάρει τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ μυαλοῦ
ὁ σύντροφος στέκει τῆς ψυχῆς.
Αὐτὸς δὲν ἀπειλεῖ καὶ δὲν ἐγκαταλείπει·
αὐτὸς γλυκομιλᾷ κι' αὐτὸς παρηγορᾷ·
αὐτὸς συγχαίρεται κι' αὐτὸς πενθεῖ μαζί σου.
- Ζαχαρίας :** Προφητικὰ μιᾶ, Ἰωσήφ.
- Ἰωσήφ :** Ἡ σκέψη της τρυπᾷ βαθεῖα τὰ στήθη μου.
- Ἄννα Προφ. :** Ἀπὸ γυναίκα ἀνύπαντρη, μὲ δίκαιο
μνηστήρα τῆς ψυχῆς της,
θὰ ξεπηδήσῃ δύναμη σὲ σχῆμα ἀνθρώπινο
ποῦ θὰ λυτρώσῃ ἀπὸ τὰ πάθη τὴν ζωή,

- θά δώση δρόμους Ίσιους στή ροή τοῦ βίου,
θά δείξη τὸ χρυσάφι τῆς θυσίας γιὰ τὸ συνάνθρωπο,
θά θάλῃ σὲ ἴση θέση τὰ ἔθνη, τὶς φυλὲς καὶ τοὺς ἀνθρώπους,
θά φανερώσῃ τὸ διαμάντι τῆς ψυχῆς.
- Ἰωσήφ : Ἐτοῦτα εὐθύνες μοῦ γεννοῦν καὶ τρέμω.
Γι' αὐτὸ ζητῶ ν' ἀπαλλαγῶ μετρῶντας
τὸ πόσο λίγη δύναμη στὰ χρόνια μου κατέχω.
- Ἄννα Προφ. : Τὸ θάνατο κρατᾶμε μὲς τὸ χέρι μας,
τὸ πιὸ δικό μας γεγονός.
Ὅταν τὸ θέλῃ ἡ δύναμή σου τ' ἀναβάλλῃς.
- Ζαχαρίας : Τὰ γεγονότα τὰ μεγάλα ποῦ ἐτοιμάζεις
κι' ἡ υπεύθυνη ζωὴ σὲ δυναμώνουν.
- Ἰωσήφ : Ὁ Κύριος σκέπη καὶ καταφυγή μου.
Σαλώμη : (μπαινοντας) Πατέρα... Προσκυνῶ, σεβάσμιοι γέροντες.
Ἰωσήφ : Γιατί, παιδί, Σαλώμη, στὸ ναὸ ἦρθες μόνη;
Στοῦ Ἰώσιππου τοῦ ξάδερφου σ' ὀρμήνεψα
νὰ μένης ὥσπου νάρθω.
- Σαλώμη : Κάτι σὰν ἦχος μὲς τ' αὐτί μου
μὲ πρόσταξε νάρθω ἐδωνά, τί τάχα
κάτι συμβαίνει σοβαρὸ σ' ἐσένα.
Προαίσθηση θέλεις πὲς το, μήνυμα θεϊκὸ
ἢ φαντασία τοῦ νοῦ... δὲν ξέρω.
Μὰ δὲν κρατήθηκα καὶ μοναχῆ,
ἀφοῦ ἔλειπε τοῦ Ἰώσιππου ἡ γυναίκα,
πῆρα τὸ δρόμο γιὰ νάρθω.
- Ζαχαρίας : Ἄλλο σημάδι τοῦτο. Ἡ θεία ἡ πρόνοια
κάτι ἐτοιμάζει στή ζωὴ
λαμπρό, λαμπρότατο.
- Ἰωνᾶς : (μπαινοντας κ' ὀδηγώντας τὴ Μαρία)
Ἐλα, Μαρία, κι' ἡ ὥρα σὲ καλεῖ
ν' ἀναχωρήσῃς πιά ἀπὸ τὸ παράρτημα
τῶν γυναικῶν ἐδῶ στὸ ναὸ.
- Ζαχαρίας : Ἀγαπητὴ μου κόρη, ὁ οὐρανὸς
μᾶς φώτισε γιὰ τὴν ἀποκατάστασή σου.
Ἀνθρώπινο καὶ νόμιμο κι' ἀγαπητὸ
στὸ θεῖον ὁ γάμος εἶναι.
Κι' εἶναι ἡ μνηστεία ἡ δοκιμὴ
γιὰ ν' ἀνεβῆς σιγά-σιγά τὴν κλίμακα
τοῦ πρώτου μυστηρίου.
Ὁ γάμος ἔχει εὐθύνες βιωτικὲς
καὶ ψυχικὲς,
κι' ἀνάγκη πᾶσα ν' ἀσκηθῆς.
- Μαρία : Τὸ θέλημά σου, σεβαστέ μου συγγενῆ,
ὕψακουα θὰ τὸ πράξω.
Ἡ ἐπιλογή γονιοῦ καὶ γέροντα προστάτη
ἔμπειρου πάντα ἐξασφαλίζει
τὴν εὐτυχία.
- Ἰωνᾶς : Μαρία, σὲ χαίρομαι,
γιὰ τὴν πολλή σου σωφροσύνη.
- Ζαχαρίας : Ὁ Κύριος πάντα νὰ εὐλογῇ
τὸ λόγο καὶ τὴ πράξη σου.
- Ἰωνᾶς : Καὶ πάντα ἡ σκέψη σου μὲ τ' ἀγαθὰ,
τὰ τίμια καὶ τὰ ὠραία ν' ἀπασχολεῖται.

- Ζαχαρίας : Καὶ νᾶναι ἡ νοικοκυρωσὺνη
τὸ πρῶτο στόλισμά σου.
Ἰωσήφ, σ' ἐσένα θὰ ἐμπιστευτῶ
τὸ κάλλος τοῦτο.
- Ἰωσήφ : Τρέμω νὰ τὸ δεχτῶ γιατί ἡ εὐθύνη
βαρεῖα στοὺς κυφωμένους ὤμους μου θὰ πέση.
Ἦ νιότη λάμπει στὴν ψυχὴ καὶ στὸ κορμί της.
Κι' ἐγὼ ξεπέρασα καὶ τὰ στερνὰ σκαλιὰ
κι' ἄδυνατῶ.
- Ζαχαρίας : Τότε γιατί στοῦ κήρυκα τὸ λόγο,
ἐδῶ κοντὰ μας ἔτρεξες καὶ ἄς ἦρθες τελευταῖος;
- Ἰωσήφ : Μιὰ μυστικὴ φωνὴ μὲ πρόσταξε.
Ζαχαρίας : Ἐτούτη ἡ μυστικὴ φωνὴ εἶναι τὸ σημάδι.
Γιὰ σένα, βεβαιωμένο ἀπ' τὸ σημάδι στὸ ραβδί σου.
- Σαλώμη : Πατέρα, παίρνεις γιὰ μνηστὴ
τὴν ταπεινὴ Μαρία,
ἀνθὸ τοῦ ἀγροῦ.
- Ζαχαρίας : Τὸ πρόσταξε ὁ Θεὸς μ' ἀλάθητο σημάδι.
Εὐλογημένο πλάσμα παραδίνεται στὸ σπίτι σας.
Τρίχρονη κόρη ἀφιερῶθηκε στὴ δούλεψη τοῦ ναοῦ
νὰ ξεπλερώση πατρικὸ της χρέος.
Καὶ τώρα ὀριμασμένη
κάποιο μυστήριον ἐτοιμάζει μὲς τὸ σῶμα της.
Στὸ σπίτι σας κληρώθηκε ἡ τιμὴ.
- Σαλώμη : Πατέρα, δέξου τὴ Μαρία,
μητέρα κι' ἀδερφὴ καὶ φιλενάδα μας.
Θὰ τὴ βοηθῶ στὴ λάτρα τοῦ σπιτιοῦ,
στὸν ἀργαλειὸ καὶ στὴν αὐλή.
Παντρεύτηκε ἡ μεγάλη μου ἀδερφὴ
κι' ἄδειασε πιά τὸ σπίτι ἀπ' τὴ μορφὴ της.
Μᾶς ἔστειλε ὁ Θεὸς τὴν κόρη αὐτὴ,
μὲ τὸ λαμπρὸ της κάλλος καὶ τὴν καλωσύνη,
τὴν ἄδεια θέση μάνας κι' ἀδερφῆς
κοντὰ μου νὰ γεμίση.
Πατέρα, μιὰ καινούργια λάμψη μπαίνει
στὸ φτωχικὸ μας.
Καὶ θᾶναι ὁ δεῖπνος δεῖπνος,
τὸ καλημέρα καλημέρα
κι' ἡ λάτρα λάτρα θᾶναι τοῦ σπιτιοῦ
καὶ θ' ἀντηχήση πάλε ὁ ἀργαλειὸς
καὶ θὰ βογγήξῃ τὸ μαγγανοπήγαδο...
Πατέρα, δέξου τὴ μνηστὴ σου,
μητέρα κι' ἀδερφὴ καὶ φιλενάδα μου.
- Ζαχαρίας : Γέρο Ἰωσήφ, ἀκοῦς τὴ φρόνηση τῆς νιότης;
Ἦ θυγατέρα σου σοφὰ μιλά
σὰ νᾶχη τοῦ προφήτη γλῶσσα.
- Ἰωσήφ : (πλησιάζει τὴ Μαρία)
Μαρία, τὴν προστασία μου δέχεσαι;
- Μαρία : Σοφὰ διαλέγει ὁ Κύριος καὶ Θεὸς μου.
Ἰωσήφ : Εἶναι φτωχὸ τὸ σπιτικὸ μου
μὲ ὀριμα πιά παιδιὰ.
- Μαρία : Ἦ προκοπὴ κι' ἡ εὐσέθεια κοσμοῦν
τὸ σπίτι κι' ὄχι ὁ πλοῦτος.
Καὶ τὰ παιδιὰ τὸ σπίτι θεμελιώνουν.

Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗ:

ΘΕΟΤΟΚΕ Η ΕΛΠΙΣ...

(μυστήριο)

Τιμή: 250 μίλς

Γράψατε «Πνευματική Κύπρος»

Ε.Π.Ο.Κ.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

1966

σελ. 304

ΚΩΣΤΑ ΜΟΝΤΗ

ΓΡΑΜΜΑ ΣΤΗ ΜΗΤΕΡΑ

ΚΙ' ΑΛΛΟΙ ΣΤΙΧΟΙ

Τιμή: 400 μίλς.

δρος Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗ

ΥΓΙΕΙΝΗ

(σημειώσεις για τὰ Γυμνάσια)

Τιμή: 250 μίλς

Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗ

ΟΙ ΜΠΑΛΛΑΝΤΕΣ ΜΙΑΣ ΗΡΩΪΚΗΣ
ΕΠΟΧΗΣ

(ἀπὸ τὸν ἀγῶνα τῆς ΕΟΚΑ)

Τιμή: 250 μίλς.

ΤΡΙΑΝΤΑ ΕΞΗ (36) ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΤΗΣ «ΛΥΡΙΚΗΣ ΚΥΠΡΟΥ»

£ 6.—

ΑΝΔΡΕΑ ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗ

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΟΨΕΙΣ

Ἔκδοση: «ΦΑΙΔΡΟΣ»

σελ. 200. ΤΙΜΗ: 500 μίλς.

ΦΡΙΞΟΤ ΒΡΑΧΑ

ΟΙ ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΕΝΟΣ ΔΑΣΚΑΛΟΥ

Τιμή: 500 μίλς.

ΘΕΜΑΤΑ ΚΡΙΤΙΚΗΣ

ΤΡΙΜΗΝΗ ΕΚΔΟΣΗ

Πνευματική Όμάδα: Ι. ΚΟΥΤΣΑΚΟΣ, ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΙΤΣΙΔΗΣ, ΘΕΟΔΩ-
ΡΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ -
ΠΕΡΝΑΡΗΣ, ΝΙΚΟΣ ΣΠΑΝΟΣ, ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣ-
ΑΝΘΗΣ, ΑΝΔΡΕΑΣ ΧΡΥΣΟΧΟΣ.

Διευθυντής: Δρ ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΘΑ ΚΤΚΛΟΦΟΡΗ ΜΟΝΟ ΜΕ ΣΤΗΔΡΟΜΗΤΕΣ.

Συνδρομή Έσωτερικού: £1,250

Συνδρομή Έξωτερικού: £1,500

ΜΕΛΕΤΕΣ, ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ, ΣΤΖΗΤΗΣΕΙΣ, ΚΡΙΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΥ.

Έγγραφές στο περιοδικό «Πνευματική Κύπρος»

Άνδροκλέους 2, Λευκωσία,

ή Παιδαγωγικήν Ἀκαδημίαν Κύπρου, Λευκωσία.